

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Anastasia Antonova

ISIKUANDMETE KAITSE INKASSOTEENUSE OSUTAJATE POOLT EESTIS

Magistritöö

Juhendaja: *MA*, Merili Oja

Kaasjuhendaja: *dots*, Aleksei Kelli

Tallinn

2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1 ANDMEKAITSEST VÕLAMENETLUSES	8
1.1 Isikuandmete kaitse regulatsioon	9
1.1.1 Andmekaitse ja inkassotegevuse põhiõiguslik aspekt	14
1.1.2 Muutused andmekaitsereeglistikus - EL andmekaitsereform	17
1.1.3 Inkassoettevõtetele kohalduvad andmekaitse regulatsioonid	19
1.2 Isikuandmed inkassomenetluses	21
1.3 Isikuandmete töötlemine inkassoettevõtetes	24
1.4 Õiguslikud alused isikuandmete töötlemiseks	28
2 ANDMEKAITSE REEGLITE KOHALDAMINE INKASSOETTEVÕTETES EESTIS	
34	
2.1 Inkassomenetluse peamised etapid	35
2.2 Inkassoettevõtte kui isikuandmete töötleja	37
2.2.1 Võlgnik kui andmesubjekt ja tema andmekaitsealased õigused	41
2.2.2 Nõuete üleminek inkassoteenuste osutajatele	43
2.3 Andmetöötlemise põhimõtete järgimise kitsaskohad inkassomenetluses	46
2.3.1 Seaduslikkuse põhimõte	47
2.3.2 Eesmärgikohasuse põhimõte	50
2.3.3 Minimaalsuse ja kvaliteedi põhimõtted	52
2.3.4 Turvalisuse ning kasutuse piiramise põhimõte	54
2.3.5 Individuaalse osaluse põhimõte	55
2.4 Andmekaitsereeglite rakendamine praktikas	56
2.5 Andmekaitsenormide rikkumise tagajärjed ning andmesubjekti õiguskaitsevahendid	
63	
KOKKUVÕTE	66
APPLICATION OF DATA PROTECTION RULES BY PRIVATE DEBT COLLECTION	
AGENCIES IN ESTONIA	71
KASUTATUD KIRJANDUS	74

SISSEJUHATUS

Viimane põlvkond on olnud tunnistajaks digitaalsele revolutsioonile, mis oma mastaabilt on võrreldav tööstusliku revolutsiooniga.¹ Praeguse aja niinimetatud "digitaalse revolutsiooniga" ei ole jäänud aga tähelepanuta muuhulgas ka isiku privaatsus.² Peamisteks edasiminekuteks tehnoloogia sfääris, mis on isiku privaatsusele mõju avaldanud, võib nimetada suurenenud andmete, mh ka isikuandmete töötlemist. Viimase põhjustajateks võib pidada kübermaailma salvestustehnikat, andmeturu globaliseerumist ja igäihe võimalust andmeid töödelda. Seejuures puuduvad tänapäevalgi piisavad kaitsemehhanismid.³

Digitaalsel kujul säilitatavaid andmeid on niivõrd palju, väga paljud kui mitte enam liigutusi võrguühiskonnas salvestatakse, seejuures kasvab infoga manipuleerimise võimalus. Kogutud andmeid saab kiiresti ja odavalt vajadusel või tahte korral jagada terve maailmaga. Indiviidile jääb aina vähem võimalusi kontrollida oma andmete töötlemist, seda põhjusel, et paljud ei pruugi olla teadlikud, kas ja millist informatsiooni kogutakse ja millisel eesmärgil seda kasutatakse.⁴ On öeldud, et tehnoloogiat on võimalik võrrelda kahepoolse mõõgaga: see toob endaga kaasa tohutuid eeliseid oma tootlikkuse ja tõhususe poolest, kuid paralleelselt tekitab muret, et laiaulatuslik tehnoloogia kasutamine võib lõpptulemusena põhjustada privaatsuse kaotuse – seda eriti isikuandmete kaitse seisukohalt⁵.

Kübermaailma ajastu aina kiirema ja tõhusama arenguga on meil võimalik sooritada suurel määral vajalikke ja soovitud toiminguid virtuaalses maailmas. Me soetame kaupu ja teenuseid, sõlmides elektroonilisi lepinguid, avaldame informatsiooni enda kohta sotsiaalvõrgustikes, maksame arveid läbi internetipanga. Iga sellise toimunuga kaasneb isikuandmete paigutamine kübermaailma. Viimasega kaasneb vajadus isikuandmete kaitseks, seda mitte enam ainult reaalmaailmas, vaid kaitse piirid ulatuvad nüüdseks sellest ka väljapoole.

¹ Eugene R. Quinn, Jr., Tax Implications for Electronic Commerce over the Internet, 4.3 J. TECH. L. & POL'Y 1, 50.1991.

² Daniel J. Solove, Privacy and Power: Computer Databases and Metaphors for Information Privacy, 53 STAN. L. REV. 1393, 1394 .2001.

³ Jerry Berman & Deirdre Mulligan, The Internet and the Law: Privacy in the Digital Age: A Work in Progress, 23 NOVA L. REV. 549, 554.1999.

⁴ W. T. DeVries. Protecting Privacy in the Digital Age. – Berkeley Technology Law Journal 2014, nr 18 (1), p 291-292.

⁵ 4. Cieh, E.L.Y., Ismail, N. Beyond Data Protection: Strategic Case Studies and Practical Guidance. Berlin: Springer-Verlag, 2013, p 6.

Esmakordselt sätestati üksikisiku eraelu puutumatus kaitse teiste, eeskätt riigi sekkumise eest⁶, rahvusvahelises õigusaktis Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) 1948.a inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 12, milles käsitletakse era- ja perekonnaelu austamist.⁷

Õigusliku probleemina tõusis isikuandmete kasutamine ja nende kaitse vajatud alles mõned aastakümned tagasi. Selle põhjuseks võib lugeda tehnoloogiliste andmetöötlusvahendite arengut 1960.-1970. aastatel niivõrd kõrgele tasemele, kus isikuandmeid sisaldavate andmebaaside kasutamine muutus massiliseks. See tõi omakorda päevavalgele ohu üksikisiku eraelu puutumatusesse, mis tingis seadusandjate sekkumise isikuandmete töötlemisse.⁸

Esimene isikuandmete kaitset reguleeriv õigusakt võeti vastu Saksamaa Föderatiivses Vabariigis 1970. aastal.⁹ Isikuandmete kaitse valdkond on niivõrd noor ja arenemisjärgus, et eri riikides on suudetud senini kokku leppida üksnes selle üldprintsipiides. Konkreetsed lahendused on aga sageli lünklikud ning omavahel vastuolulised.¹⁰ Tänapäeval on õigus privaatsusele kaitstud põhiseaduslikul tasandil.¹¹ Euroopa Nõukogu üks olulisemaid õigusakte nimetatud valdkonnas on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi EIÕK).¹² Ka isikuandmete kaitsel on selge seos EIÕK-ga, kuivõrd EIÕK art-st 8 tulenev privaatsusõiguse kaitse on andmekaitserreeglite põhiline lähtekeht.¹³ Vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁴ artiklile 8 on igal inimesel õigus oma isikuandmete kaitsesele. Harta kohaselt tuleb isikuandmeid töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel.

⁶ Council of Europe. European Union Agency for Fundamental. Handbook on European Data Protection Law. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2014, p 16.

⁷ Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO), Inimõiguste ülddeklaratsioon, 10. detsember 1948.

⁸ T. Ilus. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. - Juridica, 2002 / 7, lk 435.

⁹ F. Boehm. Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice. Springer Verlag, Berlin Heidelberg, 2012, p 20.

¹⁰ The Information Governance Review: Information: To share or not to share? March 2013. Available: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/192572/2900774_InfoGovernance_accv2.pdf, p 9, (28.04.2016).

¹¹ K. Jaanimägi, U. Lõhmus. PS § 26/6.1 - Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 3. tr. Tallinn: Juura 2012.

¹² Euroopa Liidu õiguse büroo / Välisministeerium. Euroopa Liidu Kohtuasjade Kokkuvõte, detsember 2014. Arvutivõrgus: <http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/ELK-detsember-2014.pdf> (15.04.2016).

¹³ T. Ilus. Andmesubjekti osaluse põhimõtte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste kohtu lahendite valguses. - Juridica, 2005 / 8, lk 520.

¹⁴ Euroopa Parlament. Nõukogu. Komisjon. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. (2010/C 83/02). – ELT C 83/389, 30.03.2010, artikkel 8.

Euroopa Liidu õigusest tulenevad andmesubjekti õigused nagu õigus saada teavet, millised isikuandmed, millises ulatuses ning kellelt on tema kohta kogutud.¹⁵ Andmekaitse läbivaks põhitunnuseks on aga andmesubjektile kuuluv kontroll oma isikuandmete töötlemise üle¹⁶.

Demokraatia põhiideeks ja eesmärgiks on isikute vabadus ja võim oma elu ise korraldada.¹⁷ Õigus isikuandmete kaitsele kuulub eraelupuutumatus sfääri ning on kaitstud Eesti Vabariigi põhiseadusega.¹⁸ Viimasest on tuletatav, et eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks isikuandmete kaitse.¹⁹ Põhiõigusena on nii privaatsusõigus kui õigus isikuandmete kaitsele osa isiku enesemääratlusõigusest²⁰.

Tehnoloogia arengu ning aina uute jälitustegevuse võimalustega on nii avalikule kui ka erasektorile saanud ilmsiks, et andmesubjektide õigused vajavad suuremat ja tõhusamat kaitset kolmandate osapoolte sekkumise vastu.²¹ Kui varasemalt oli isiku kohta andmete kogumine pelgalt valitsussektori privileeg, siis tänapäeval kogub ning omab palju infot isikute kohta hulgaliselt ka erasektor.²² Isikuandmed võivad mõnel juhul olla trumbiks paljude ettevõtete jaoks. Potentsiaalsete klientide andmete kogumine, koondamine ja analüüsimine on sageli oluline osa nende igapäevasest tegevusest.²³

Üheks valdkonnaks, kus igapäevaselt toimub ulatuslik isikuandmete töötlemine, on inkassoteenuse osutajate ettevõtted. Vastavalt isikuandmete kaitse seadusele on isikuandmete töötlemine iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, säilitamine, muutmine ja avalikustamine, juurdepääsu võimaldamine isikuandmetele, päringute teostamine ja edastamine, kustutamine või hävitamine jpt. Seejuures saab töötlemiseks olla üks või mitu andmetega tehtavat toimingut. Inkassomenetlus on kohtuväline võlgade sissenõudmine, mis hõlmab läbirääkimisi võlgnikuga ning kompromissi sõlmimise

¹⁵ S. Mikli, Kui kaugel Euroopa Liidu õigus saab järsku igapäevatöö osaks: probleeme Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisel ja rakendamisel õiguskindluse põhimõtte kontekstis. - *Juridica* 2015 / 2, lk 107.

¹⁶ M.Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura, 2011, lk 52.

¹⁷ R. Maruste. Põhiseadus ja selle järelevalve. Juura. Tallinn, 1997, lk 75.

¹⁸ K. Jaanimägi, U. Lõhmus. PS § 26/6.1 - Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 3. tr. Tallinn: Juura 2012.

¹⁹ Ibid.

²⁰ M.Männiko, lk 41.

²¹ Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 01/2014 on the application of necessity and proportionality concepts and data protection within the law enforcement, sector. Available: https://drive.google.com/file/d/0B9C_1cZwmReOclZGTTNGbTFnUGM/view?ts=56d58c0b, (24.02.2016).

²² M.Küngas, Traditsiooniliste õiguskaitsevahendite rakendatavus isikuandmete kaitse õiguse tagamisel infoühiskonnas ja nendest võimalikest arengutest. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool 2015, lk 4.

²³ Euroopa Komisjoni 25.01.2012 teatis „Eraelu puutumatus kaitsmine ühendatud maailmas. Euroopa isikuandmete kaitse raamistik 21. sajandil“. KOM (2012) 9 (lõplik), lk 2. Arvutivõrgus: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:ET:HTML>, (04.04.2016).

eesmärki tasumise osas.²⁴ Kuigi on ilmne, et võlausaldajal on õigus nõuda kohustuste täitmist, tõusetub küsimus, kas ulatuslik isikuandmete töötlus ning töötlemise viisid inkassofirmade poolt on kooskõlas kehtiva õigusega ning kas võlgnike kui andmesubjektide õigused on nõuetekohaselt tagatud. Arvestades käesoleval ajal Eesti ühiskonnas valitsevat olukorda, kus turul tegutseb korraga suur hulk inkassoteenuse osutajaid, võib eeldada, et puudutatud andmesubjektide hulk on suur.

Võlgnevuse sissenõudmise protsessiga inkassodes kaasneb paratamatult isikuandmete töötlemine. Töötlemine algab hetkest, kui võlgnevus edastatakse võlausaldaja poolt inkassoettevõttesse. Andmete töötlemisel peab inkasso lähtuma ennekõike kehtivatest õigusaktidest. Siinkohal võibki tekkida mitmeid probleeme ning rikkumisi. Inkasso kui kohtuvälise võlgnevuse sissenõudja eesmärgiks on panna võlgnik oma rahalist kohustust täitma enne, kui see kohtumenetlusele edastatakse või kohustus ära langeb. Sissenõudmise protsessis on oht, et inkassod kasutavad ka tihtipeale nn "alatuud võtteid", et võlgnevuse kättesaamise protsessi kiirendada. Nii võidakse toime panna paratamatult ka rikkumisi nii isikuandmete kogumise, nende töötlemise kui ka hiljem nende säilitamise osas. Seega on käesoleva töö eesmärgiks läbi analüüside jõuda järeldusteni, kuidas on Eesti inkassoettevõtetes reguleeritud isikuandmete kaitse, kas on tagatud andmesubjektide õigused ning kas kasutatavad andmetöötlemise viisid ja isikuandmete kaitse korraldus on kooskõlas kehtivate õigusnormidega.

Töös analüüsitava probleemina näeb autor asjaolu, inkassoteenuste osutajate poolt läbiviidav isikuandmete töötlus ei vasta kehtivale seadusandlusele ega rahvusvahelistele nõuetele. Töö eesmärgiks on hinnata inkassoettevõtetele kehtivaid andmekaitsereegleid, nende kohaldamist ja vastavust nii kehtivale Eesti seadusandlusele ja kohtupraktikale kui ka rahvusvahelistest kohustustest tulenevatele nõuetele (sh EL õigus, Euroopa Nõukogu konventsioonid, kohtupraktika jt).

Töös püstitab autor hüpoteesi: „Inkassoettevõtetes rakendatav isikuandmete kaitse korraldus Eestis ei ole asjakohane ning inkassoettevõtete tegevus ei vasta kehtivatele õigusnormidele, sh ei järgita relevantseid reegleid praktikas“. Töö raames soovib autor leida hüpoteesile kinnituse või see ümber lükata. Vajadusel soovib töö autor teha ettepanekuid kehtiva õigusraamistiku kohendamiseks. Töö kirjutamisel on autor kasutanud dogmaatilist, ajaloolist ja võrdlevat meetodeid.

²⁴ Äripäeva seminar 11.09.2012 – Kuidas inkassofirmaga efektiivselt koostööd teha. Ülar Maapalu ettekanne.

Käesolev magistritöö jaguneb kaheks peatükiks. Esimeses peatükis käsitleb töö autor isikuandmete olemust ning nende kaitse suhtes kehtivaid regulatsioone inkassomenetluse valguses. Peatükis keskendutakse isikuandmete kaitse õiguslike normide käsitlemisele, sh põhiõiguste aspektist, samuti põimitakse teise peatüki läbiv probleem põgusalt käesoleva töö üldpeatükki. Analüüsitakse nii Eesti kui rahvusvahelisi õigusakte ja asjakohast kohtupraktikat. Lisaks analüüsitakse põgusalt Eestis tegutsevate inkassofirmade olemust.

Töö teises peatükis kirjeldatakse Eestis tegutsevate inkassofirmade tegevusstrateegiaid (ennekõike isikuandmete kogumise, töötlemise ning säilitamise aspektist) ning regulatsioone, mis inkassotegevust puudutavad (sealhulgas rõhutakse ennekõike isikuandmetega seotud regulatsioonidele). Lisaks analüüsib autor, kas ja milliseid õigusakte inkassod oma igapäevategevuses järgima peavad.

Lisaks käsitletakse teises peatükis, kas Eesti inkassoettevõtete tegevus isikuandmete töötlemisel vastab kehtivatele õigusnormidele. Analüüsitakse isikuandmete töötlemise erinevaid aspekte (kogumine, säilitamine, kustutamine jt), andmesubjektide õiguste tagamist ja muid andmetöötlusele kehtestatud reeglite täitmist. Viiakse läbi võrdlusanalüüs välisriikide õigusnormide osas, sealhulgas inkassoettevõtete tegevuse ja selles valdkonnas isikuandmete töötlemise reegleid. Töö autor uurib vajadusel võimalikke lahendusi, mille kasutuselevõtmist oleks Eestil asjakohane kaaluda. Samuti tehakse vajadusel ettepanekuid Eesti õigusnormide täpsustamiseks.

Töö teema on valitud tuginedes autori praktilistele töökogemustele, sh inkassoettevõttes ning teema aktuaalsusele. Teema aktuaalsusele viitavad muuhulgas asjaolud, et ülemaailmselt on isikuandmete kaitse oluline ja vägagi päevakajaline teema ning inkassofirmade tegevust isikuandmete töötlemise vaatenurgast on Eestis seni ka vähe uuritud. Lisaks on käesoleval ajaperioodil käimas isikuandmete kaitse reform, mis tugevdab antud valdkonda veelgi, muutes andmekaitse regulatsiooni tõhusamaks, andmesubjekti õigused tugevamaks ning andmetöötluse rikkumise tagajärjel kaasnevaid sanktsioone karmimaks.

Käesoleva magistritööga seonduvad märksõnad: isikuandmed, andmetöötlus, andmekaitse, põhiõigus, inkasso.

Töö autor tänab oma juhendajaid Merili Oja ja Aleksei Kellit.

1 ANDMEKAITSEST VÕLAMENETLUSES

Võlasuhe ja kohustuse mõiste on ajaloolises kontekstis tuntud juba Rooma õigussüsteemist. Nimelt tähistas termin "*obligation*" toona õigussuhet. Obligatsioon on kõige lihtsamalt määratledes õiguslik kohustus, millega meid kohustatakse midagi täitma, ehk obligatsioon on õigussuhe, mille alusel üks või rohkem isikuid on õigustatud nõudma teiselt isikult või isikutelt mingit sooritust.²⁵ Sellise õigussuhte osapoolteks on võlausaldaja ehk kreditor ja võlgnik ehk deebitor. Teisisõnu on tegemist suhtega, kus võlgnik on kohustatud tegema teatud soorituse võlausaldaja kasuks.²⁶

Võrreldes varasemaga, ei ole võlasuhte olemus eriliselt muutunud. Eestis sätestab võlasuhte mõiste võlaõigusseadus²⁷ (edaspidi VÕS). Vastavast seadusele on võlasuhe õigussuhe, millest tuleneb ühe isiku (käesoleval juhul võlgnik) kohustus teha teise isiku (võlausaldaja) kasuks teatud tegu või jätta see tegemata (täita kohustus) ning võlausaldaja õigus nõuda võlgnikult kohustuse täitmist. Võlasuhte tekkimise alusteks võivad olla leping, kahju õigusvastasest tekitamisest, alusetust rikastumisest, käsundita asjaajamisest, tasu avalikust lubamisest või muust seadusest tulenevast alusest.²⁸

Olukorras, kus võlgnik, kas pahatahtlikult või tingituna muudest asjaoludest, ei täida oma rahalist kohustust võlausaldaja ees, tekib viimasel nõudeõigus võlgniku suhtes. Selliselt tekib võlausaldajal õigus ja vajadus kohtuväliseks sissenõudmisprotsessiks²⁹.

Kuivõrd võlausaldajate majandus- ja kutsetegevus on enamasti suunatud muule valdkonnale kui seda on võlgnevuste sissenõudmine, siis siinkohal on kerkinud vajadus institutsioonide järele, kelle põhitegevuseks olekski võlgnikuga kontakti loomine ja võlgnevuste menetlemine. Selliseks võlgade sissenõudjaks saavad olla inkassoteenuste osutajad – inkassod. Kuigi võlgnevuse sissenõudmise ajalugu taandub sama kaugele kui võlgnevuse olemus iseenesest, kujunesid tänapäeva mõistes esimesed inkassod alles 1980. aastatel, mil finantsinovaatorid otsustasid teenida kasumit ostes kokku probleemseid krediite ning püüdes neid sissenõudmise

²⁵ M.Säde. Tarbijate õigused ja inkassoteenused.Võrdlev käsitlus Eesti ja Soome õiguses. Bakalaureuse töö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2013, lk 3.

²⁶ E. Ilus. Rooma eraõiguse alused. AS Kirjastus Ilo, 2000.

²⁷ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.03.2016, 2.

²⁸ Ibid.

²⁹ M.Säde, lk 8.

kaudu taaselustada.³⁰ Eestis registreeritud inkassofirmade arv ulatub vahemikku ca 150 ettevõtet.³¹

Pöördumine inkassofirmasse on üks võlgnevuse kohtuvälise sissenõudmise viise. Praktikas on inkassomenetlus tõestanud end kui üks tõhusamaid ja kiiremaid võlgnevuse kättesaamiseks.³² Inkassofirmat nähakse tihtipeale kui ühiskonna „halva lapsega“, keda mainides kerkivad silme ette karmisõnalised kirjad, koduvisiidid, ähvardavad telefonikõned ja ebameeldiv ning võlgniku ebameeldiv muretsemine. Peamiselt ajakirjanduse poolt loodud kuvand seob kõik antud negatiivsed ilmingud võlgade sissenõudmisega.³³

Kindlasti ei ole võlgniku jaoks heaks lahenduseks, kui tema võla sissenõudmisega tegeleb Isik või firma, kelle jaoks ei ole see igapäevaseks tegevuseks ja kes ei ole professionaalne võlgnevuste sissenõudja. Selline lahendus võib pigem kogu võlgnevuse sissenõudmist raskendada kui seda lahendada. Paremaks lahenduseks on professionaalse võlgade sissenõudmisega tegeleva ettevõtte, inkassoettevõtte, teenuste kasutamine. Reeglina annavad spetsialistide kogemused ja oskused efektiivsema tulemuse ja võimaldavad võlausaldajal tegeleda oma põhitegevusega.³⁴ Seejuures on inkassoettevõtete tegevuse olemus tugevalt seotud isiku kohta käiva teabe kogumisega. Võib öelda, et inkassoettevõtetel oleks võimatu täita oma eesmärgi, kui nad ei käitleks suurt hulka andmeid - andmed on vajalikud nii võlgniku leidmiseks, temaga suhtlemiseks, tema võimalike sissetulekuallikate tuvastamiseks jt.

1.1 Isikuandmete kaitse regulatsioon

Kogudes oma eesmärgi saavutamiseks andmeid, sekkuvad inkassoettevõtted puudutatud isikute eraellu. Siinkohal on asjakohane vaadata, kuidas on seadusandja piiritlenud igapä-

³⁰ Gravitare Financial. The history of debt collection. Available: <http://www.gravitarefinancial.com/2013/08/20/history-debt-collection/> (25.04.2016).

³¹ Tegutsevate inkassofirmade arv on ligikaudne ning on saadud Äriregistri veebilehelt. Arvutivõrgus: <https://ariregister.rik.ee/nimeparing.py?sess=7609834708771238880178181654347743241347756465157210521134485419&lang=est> (25.04.2016).

³² Info saadud inkassoteenuse osutaja Lindorff Eesti AS veebilehelt.

³³ K. Mitt. Inkasso koputab ainult võlgniku uksele. Otsustaja: [ajakiri juhile], 2008, nr. 31, lk. 16.

³⁴ M.Säde, lk 9.

õigust eraelu puutumatusel. Andmekaitse peamiseks ülesandeks on privaatsuse tagamine.³⁵ Privaatsusõiguse areng on alates inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni vastuvõtmisest olnud lahutamatult seotud sõnavabadusega ja sellest tuleneva infovabaduse arenguga.³⁶ Euroopa Liidu õiguskorras on andmekaitse saanud põhiõiguseks, mida oma tähtsuse poolest saab kohati võrreldav eraelu puutumatusel.³⁷ Ungari konstitutsioonikohus on oma otsuses märkinud, et andmekaitse ehk informatsiooniline enesemääratlus on igaühe õigus otsustada oma isikuandmete avaldamise ja kasutamise üle³⁸.

Privaatsusõigusega tugevalt seotud õigus informatsioonilisele enesemääratlusele annab isikule õigust ja vabadust ise valida ja otsustada, kellele, milliseid ning millises ulatuses andmeid ta enda avaldab.³⁹ Teisisõnu, informatsioonilise enesemääramisõigusega on indiviidile tagatud õigus kontrollida enda kohta käivat informatsiooni. Selliselt oleme vabad ise otsustama, kellele me oma andmeid avaldame ning kes võib neid töödelda. Tegemist on andmekaitseõiguse ühe olulisema õigusega, määratledes isikut kui enda kohta käivate andmete omanikku.

Termini „informatsiooniline enesemääramisõigus“ juured saavad alguse Saksamaalt. Esmakordselt defineeriti selline õigus ühes 1983. aastast pärinevas kohtulahendis⁴⁰, milles asus Saksa Föderalkohus seisukohale, et tulenevalt põhiseadusest on igaühel õigus ise määratleda, kellele me oma isikuandmeid üle anname ning kellele lubada neid töödelda. Seega hakati just toona informatsioonilist enesemääramisõigust määratlema kui isiku õigust ise otsustada, millal, millisel viisil ja kui suures ulatuses edastatakse tema infot teistele.⁴¹ Õigusi ei saa olla liiga palju, küll selle vähesuse korral võivad kannatada saada isiku põhiõigused- ja vabadused.⁴² Enesemääramisõigus on mitmetahuline, sellel on mitmeid komponente, nagu

³⁵ Euroopa andmekaitseinspektor P. Hustinx'i kõne 2. Mail 2004 Euroopa Parlamendi ees, lk 1.

³⁶ A. Nõmper, E. Tikk. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007, lk 72.

³⁷ M. Tzanou. Data protection as a fundamental right next to privacy? „Reconstructing” a not so new right. – International Data Privacy Law. Vol. 3. No 2. 2013, p 88. Available: <http://idpl.oxfordjournals.org.ezproxy.utlib.ee/content/3/2/88.full.pdf+html?sid=9cd0e47e-7e17-48fb-9d57-8bf05406e48f>. (20.01.2016).

³⁸ Ungari konstitutsioonikohtu otsus 15/1991. Arvutivõrgus: http://mkab.hu/admin/data/file/738_15_1991.pdf (01.03.2016).

³⁹ M.Männiko, lk 42

⁴⁰ Saksamaa Föderaalne Konstitutsioonikohtu otsus 15.detsembrist 1983, viitenumber: 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83; C. DeSimone. Pitting Karlsruhe Against Luxembourg? German Data Protection and the Contested Implementation of the EU Data Retention Directive. - German Law Journal 2010/11, No. 3, p 29.

⁴¹ A. F. Westin., Privacy and Freedom. New York: Atheneum, 1967.

⁴² M. Susi, EIK 2010.a kohtulahendite ülevaade. OÜ Gerif, Tartumaa, O.Ossinovski eessõna, lk 7.

näiteks rahvuslik enesemääratlus, kehaline enesemääratlus, seksuaalne enesemääratlus, ning on hõlmatud ka privaatsusõiguse kaitsealaga.⁴³

Informatsioonilise enesemääramisõigusele piirangute seadmine on lubatud ainult ülekaaluka avaliku huvi korral. Piirangud peavad seejuures tulenema seadusest, vastavad normid peavad olema õigusriigile omaselt selgelt ja konkreetselt sätestatud. Piire on lubatud vaid juhul, see on vajalik, asjakohane ning proportsionaalne. Lisaks peab olema tagatud organisatoorsete ning menetlusõiguslike ettevaatusabinõude täitmine, et välistada inimõiguste rikkumine.⁴⁴

Põhiõiguse osana võib privatõigust pidada selle hilise ilmumise tõttu suhteliselt uueks tulijaks.⁴⁵ Inimõiguste kaitse põhimõte tekkis pärast II Maailmasõja koledusi, mil riigid otsustasid kokku leppida rahvusvahelistes koostöö põhimõtetes.⁴⁶ Selle tulemusena sätestati õigus eraelu puutumatusse 1948. aastal ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis⁴⁷, mille artikkel 12 käsitleb era- ja perekonnaelu austamist. Viimase kohaselt ei tohi meelevaldselt sekkuda kellegi era- ja perekonnaellu, kodupuutumatusse või kirjavahetusse ega teotada kellegi au ja head nime.

1950. a võeti vastu Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon⁴⁸ (edaspidi EIÕK), mis jõustus aastal 1953.⁴⁹ Õigus isikuandmete kaitsele kuulub EIÕK artiklis 8 sätestatud õiguse alla; artikliga 8 tagatakse kõikidele õigus era- ja perekonnaelu, kodu ja korrespondentsi puutumatusse austamisele ning kehtestatakse tingimused, mille puhul on põhjendatud kõnealuse õiguse piiramine.⁵⁰

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (edaspidi OECD) andis 23. septembril 1980. aastal juhendi, milles sätestati eraelu kaitsest ja piiriülesest isikuandmete kaitsest (edaspidi

⁴³ M. Männiko, lk 41.

⁴⁴ Andmekaitseinspeksiooni aastaettekand 2003. aasta kohta. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/inspeksioon/aastaettekanded>. (28.01.2016), lk 1.

⁴⁵ B. R. Ruiz. Privacy in Telecommunications. A European and an American Approach. Hague: Kluwer Law International, 2005, p 45.

⁴⁶ Üksikisik ja inimõigused tänapäeva rahvusvahelise õiguse süsteemis. Arvutivõrgus: http://www.lvrkk.ee/kristiina/rahv.oig/ksikisik_ja_inimigused_tnap_eva_rahvusvahelise_iguse_ssteemis.html (28.04.2016).

⁴⁷ Ühinenud Rahvaste Organisatsioon. Inimõiguste ülddeklaratsioon. Arvutivõrgus: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>, (25.02.2016).

⁴⁸ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2010, 14, 54

⁴⁹ The Council of Europe. A Convention to protect your rights and liberties. Available: <http://human-rightsconvention.org/> (20.03.2016).

⁵⁰ Handbook on European Data Protection Law. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2014, p 17.

OECD juhend), mida täiendati 2013. aastal.⁵¹ Sellisel kujul said andmekaitse valdkonna edasiarendamisel rahvusvahelisel tasandil esinumbriteks Euroopa Nõukogu ja OECD.⁵² OECD juhend on mänginud olulist rolli kogu maailmas. Esiteks sätestas juhend andmekaitse seisukohast kolm olulist definitsiooni – andmete töötaja, isikuandmed ja isikuandmete piiriülene levik. Teiseks laieneb juhend nii automatiseeritud kui ka tavalisele andmetöötlusele ning kolmandaks kehtestas juhend esmakordselt õiguspärase andmetöötluse põhimõtted.⁵³

Euroopa Nõukogu tasandil täiendab EIÕK-i isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon⁵⁴ (edaspidi konventsioon nr 108), mis avati allkirjastamiseks 1981. aastal.⁵⁵ See konventsioon oli toona ja on praegugi andmekaitse valdkonnas ainus rahvusvaheline õiguslikult siduv dokument, mille kohaldamisala ulatub Euroopa Liidust väljapoole.⁵⁶ Konventsioon nr 108 kehtib igale automatiseeritud andmetöötlusele, mis on tehtud era- või avaliku sektori poolt. Sellega kaitstakse üksikisikut kuritarvitamise eest, mis võib kaasneda isikuandmete kogumise ja töötlemisega, ning samal ajal on selle eesmärk reguleerida isikuandmete piiriülest liikumist. Samuti talletatakse konventsioonis üksikisiku õigus teada, millist teavet tema kohta säilitatakse, ning lasta seda vajaduse korral parandada.⁵⁷ Kuigi konventsiooniga nähakse ette isikuandmete vaba liikumine konventsiooniga ühinenud riikide vahel, kehtestatakse sellise liikumise suhtes teatavad piirangud, juhul kui õigusraamistikuga ei ole tagatud võrdväärset kaitset.⁵⁸

Isiku õigused Euroopa Liidus olid kehtestatud eri riikides erinevatel aegadel, erinevatel viisidel ja eri vormides. See oli ka põhjuseks, miks Euroopa Liit otsustas olukorda ühtlustada, pannes õigused kokku ühte dokumenti, mis on ajakohastatud vastavalt ühiskonna muutustele, sotsiaalsele progressile ning teaduslikele ja tehnoloogilistele avastustele.⁵⁹ Selliseks dokumendiks sai Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta (edaspidi põhiõiguste harta)⁶⁰. Põhiõiguste harta kuulutati välja Euroopa Liidu Nõukogu poolt aastal 2000, kuid algselt ei olnud harta

⁵¹ OECD. The OECD privacy framework. Available: http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecd_privacy_framework.pdf, (25.02.2016).

⁵² I. J. Lloyd. Information Technology Law. 6th edition. New York: Oxford University Press: 2011, p 19.

⁵³ M.Männiko, lk 57.

⁵⁴ Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon. – RT II 2001, 1, 3.

⁵⁵ M.Küngas, lk 21.

⁵⁶ G. Greenleaf. The influence of European data privacy standards outside Europe: implications for globalization of Convention 108. - International Data Privacy Law 2012/2, No. 2, p 68.

⁵⁷ Handbook on Data Protection Law, p 18.

⁵⁸ Ibid, lk 17.

⁵⁹ J. Laffranque. Euroopa Liidu põhiõiguste harta - ühineva Euroopa (sh Eesti) loomulik areng?. RiTo 32, 2015. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11835> (30.04.2016).

⁶⁰ Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta, ELT C 83/ 30.03.2010, lk 389-403

veel õiguslikult siduvaks dokumendiks.⁶¹ 2009. a 1. Detsembril jõustus Lissaboni leping, millega privaatsusõiguse kõrval sai Euroopa Liidus põhiõiguseks õigus andmekaitsele.⁶² Euroopa põhilisest kontekstist lähtudes tähendas see andmekaitselt omapoolse panuse eeldamist privaatsusesse väärtuse lisamiseks.⁶³ Lissaboni lepingu jõustumisega muutus ka harta EL õiguskorra siduvaks osaks. Euroopa Liidu toimimise lepingu⁶⁴ artikkel 16 sätestab samuti selgelt igaihe õiguse isikuandmete kaitsele.

Üheks peamiseks ELi andmekaitsealaseks õigusaktiks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ⁶⁵ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (edaspidi direktiiv 95/46/EÜ või andmekaitse direktiiv).⁶⁶ Andmekaitse direktiivi eesmärgiks on täpsustada konventsioonis nr 108 juba sätestatud põhimõtteid eraelu puutumatus õiguse kohta ning vajadusel laiendada nende sisu.⁶⁷ Olles osa EL õigusest on direktiivi sätete jõustamine riigisisises õiguses EL liikmesriikidele kohustuslik, seda mh ka Eesti Vabariigis. Siiski on asjakohane märkida, et tegemist on direktiiviga, mistõttu on liikmesriikidel küllaltki palju vabadust sätete kohandamisel oma õigustraditsioonidele. Direktiivi iseloomustab teatud normide paindlikkus, sealhulgas jäetakse liikmesriikidele õigus otsustada üksikasjade üle ise või valida erinevate olemasolevate variantide seas.⁶⁸

⁶¹ Euroopa Parlament. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/et/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.6.html (01.04.2016).

⁶² Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2010. Euroopa Nõukogu, 2010. Euroopa võrdse kohtlemise õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011, lk 3.

⁶³ M. Tzanou. Data Protection as a fundamental right next to privacy? 'Reconstructing' a not so new right. – International Data Privacy Law 2013, nr 3 (2), p 89.

⁶⁴ Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326/1, 26.10.2012, lk 13 - 46.

⁶⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. ELT L 281 / 23.11.1995, lk 31 – 50.

⁶⁶ Euroopa Parlament. Isikuandmete kaitse. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/et/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.8.html (20.04.2016).

⁶⁷ Handbook on European Data Protection Law, lk 20.

⁶⁸ EKO, liidetud kohtuasjad C-468/10 ja C-469/10, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEDM) (C-469/10) vs. Administración del Estado, 24. november 2011, p 35.

1.1.1 Andmekaitse ja inkassotegevuse põhiõiguslik aspekt

Eestis on era- ja perekonnaelu puutumatus igäihe põhiõigus.⁶⁹ Eesti Vabariigi põhiseaduse⁷⁰ (edaspidi PS) § 26 näeb ette igäihe õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusse. Eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks on isikuandmete kaitse. Riigikohtu halduskolleegium on märkinud, et „eraelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist”.⁷¹ Lisaks on kohus märkinud, et õigus eraelu puutumatusse ei ole üksnes kaitseõigus riigi sekkumise vastu, vaid see loob riigile ka positiivseid kohustusi.⁷² Seega on riik kohustatud vastu võtma selliseid õigusnorme ning looma mehhanisme selleks, et isikutel oleks võimalik realiseerida oma õigust isikuandmete kaitsele.

Eestis jõuti isikuandmete kaitse õigusliku reguleerimiseni aastal 1996, mil jõustus isikuandmete kaitse seadus⁷³ (edaspidi IKS). Nimetatud seadust on hiljem korduvalt muudetud ning paljud isikuandmete kaitse normid sisalduvad ka teistes hiljem kehtestatud seadustes, nagu näiteks avaliku teabe seadus.⁷⁴ Vastavalt IKS § 1 lõikele 1 on nimetatud seaduse eesmärgiks kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusse.

Õigus privaatsusele ei ole siiski absoluutne õigus tuleb leida tasakaal isiku privaatsuse ning ka teiste põhiõiguste, huvide ja väärtustega, lisaks on õigusliku aluse olemasolul lubatud ka selle riive.⁷⁵ Põhiseaduse kataloog sisaldab endas arvukalt spetsiifilisi õigusi ja vabadusi.⁷⁶ Nii on näiteks igäihel õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks.⁷⁷

⁶⁹ K. Jaanimägi, U. Lõhmus. PS § 26/9.3 - Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 3. tr. Tallinn: Juura 2012. Lisaks RKHKo 3-3-1-3-12, 12.07.2012, p 19.

⁷⁰ Eesti Vabariigi Põhiseadus. - RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015,2.

⁷¹ RKHKo 3-3-1-85-15, 23.03.2016.

⁷² Ibid.

⁷³ Isikuandmete kaitse seadus. - RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 06.01.2016, 10.

⁷⁴ Andmekaitseinspekttsiooni korraline ettekanne Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja õiguskantslerile. Avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2008. Tallinn: 2009, lk 23. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/inspekttsioon/aastaettekanded> (28.01.2016).

⁷⁵ M. Männiko, lk 34.

⁷⁶ M. Ernits. Põhiõigused, demokraatia, õigusriik. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011, lk 130.

⁷⁷ K. Jaanimägi, U. Lõhmus. PS § 45/4 - Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 3. tr. Tallinn: Juura 2012.

Privaatsusele lähenetakse tavaliselt üksikisiku seisukohalt. Selliselt on privaatsus teatud liberaalpoliitiline ning filosoofiline kategooria; inimõigus, mille suhtes ühiskonnal ja riigil enamasti puudub prioriteet. Privaatsusele on aga omistatud ka teine tähendus, n-ö lisaväärtus, mis annab demokraatlikus ühiskonnas veel ühe põhjuse üksikisiku privaatsust kaitsta. Nimelt on privaatsusel ka oma sotsiaalne tähendus, sest see soodustab üksikisiku osalust laiemal kogukonna poliitilises elus.⁷⁸ Iga liikmesriigi ülesandeks on seejuures kaitsta füüsilise isiku andmetöötlusel tema põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige tema õigust eraelu puutumatusel.⁷⁹

Vastavalt PS §-le 26 võib eraellu sekkuda ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Kuivõrd käesolevas töös käsitletakse isikuandmeid ja nende töötlust inkassomenetluse valguses, võib olla asjakohane hinnata privaatsusõiguse piiramise võimalikkust teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse eesmärgil.

Ühe põhiõigusena on Eestis võimalus tegeleda ettevõtlusega⁸⁰, selle korra ja tingimused on sätestatud seadustes. Inkassoteenuse osutajate majandus- ja kutsetegevus on suunatud teatud teenuste osutamisele ning seeläbi kasumi teenimisele. Teenuse osutamise all võib siinkohal käsitleda võlgnevuste sissenõudmist võlausaldaja nimel või võlanõudeid omandades. Üldlevinud arusaama kohaselt saabki siinkohal järeldada, et kuivõrd inkassoteenuse osutajad osutavad oma klientidele ja kolmandatele isikutele teenuseid, siis saab neid käsitleda ettevõtjatena. Ettevõtlus on neile tagatud põhiseadusliku õigusena.

Selleks, et oleks võimalik isiku õigust andmekaitsele põhiseadusele vastavalt piirata, peavad olema mängus teise isiku või isikute ringi õigused ja vabadused. Käesoleva töö teises peatükis peatub autor laiemalt inkassofirmade mõiste määratlemisel, kuid ennatlikult saame öelda, et tegemist on kohtuvälise võlgade sissenõudjaga. Inkassod saavad seejuures tegutseda kas kellegi nimel, enamlevinud on võlausaldaja nimel tegutsemine, või on need nõuded omandatud VÕS-ist tulenevatel tingimustel ja korras. Keskseks elemendiks on siinkohal omand, mille kaitse on samuti reguleeritud põhiseadusega⁸¹.

⁷⁸ C. D. Raab. Information Rights in Hungary: Observations on Experience. – The Door onto the Other Side, p 199–200.

⁷⁹ EIKo 524/06, *Huber vs Saksamaa*, 16.12.2008, p 47.

⁸⁰ EV Põhiseadus, § 31.

⁸¹ *Ibid*, § 32.

Omandina saab inkassofirma puhul määratleda see rahasumma, mille võlgnik on võlausaldajale võlgu. Sellise rahalise kohustuse tekkimise aluseks võis olla esialgse võlgniku ja võlausaldaja vahel sõlmitud lepingu mittetäitmine või mittekohane täitmine. Kuivõrd rahasumma kuulub siiski võlausaldajale (teises peatükis käsitletakse ka võimalusi, kus võlgnevus kuulub inkassole), siis on võlausaldajal õigus nõuda isikult kui võlgnikult oma rahalise kohustuse täitmist. Selleks on võimalus kasutada ka inkasso teenuseid. Seega selleks, et võlgnevus sisse nõuda, peavad inkassod paratamatult oma menetluses töötleva võlgniku isikuandmeid. Tuginedes PS paragrahvile 10⁸² saab siinkohal teha järelduse, et kuigi isikul on õigus privaatsusele ja eraelupuutumatusse, sealhulgas ka oma isikuandmete kaitsele, ei välista see inkassode õigust tagada oma teenuste eesmärgipärasus ning abistada võlausaldajaid nende omandiõiguse kaitsele.

Kuigi põhiseaduse § 26 ei reguleeri kahe eraisiku vahelist suhet isikuandmete kaitse aspektist, sisaldab vastavaid norme IKS. Nagu varasemalt käsitletud, tuleneb PS §-st 26 riigi kohustus näha ette ning tagada meetmed igäihe privaatoiguse kaitseks. Samas IKS-i kohaselt võib alus töötaja isikuandmete töötlemiseks (ehk põhiõiguste riiveks) tuleneda ka muust seadusest, samuti võib isikuandmeid töödelda isiku enda nõusolekul.⁸³ Riik on realiseerinud oma kohustust eelkõige läbi isikuandmete kaitse seaduse, kuigi isikuandmete kaitse valdkonnas leiab teisigi regulatsioone Eesti õiguskorras.⁸⁴

IKS ei reguleeri üksnes riigi ja üksikisiku suhet isikuandmete töötlemisel, sellele lisandub ka eraõiguslikus sfääris toimuv andmetöötlus.⁸⁵ IKS § 2 lõige 1 määratleb nimetatud seaduse kohaldamisala, millest tuleneb, et IKS-i reeglid kohalduvad mistahes liiki andmetöötlusele mistahes isikute vahel. Ainsaks erandiks on siinkohal isikuandmete töötlemine füüsilise isiku poolt enda isiklikuks otstarbeks ning andmetöötlus, mis ei toimu Eesti territooriumil, kuigi andmeid edastatakse teise riiki Eesti kaudu.

Kui vaadata eeltoodud olukorda inkassoteenuse osutajate pilgu läbi, võib esmalt tunduda, et justkui ei olekski neil õigust võlanõude menetlemiseks, kuivõrd selliselt toimuks ulatuslik sekkumine isiku privaatsusesse. Olukord ei ole siiski nii ühekülgne, nimelt lubab seadus

⁸² Ibid, § 10.

⁸³ M.Peeterson. Töötaja privaatsusõigus ja selle piiramine töösuhtes. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2012, lk 21.

⁸⁴ Näiteks: avaliku teabe seadus jt.

⁸⁵ Isikuandmete kaitse seaduse seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/oigusaktid>, lk 4.

õigusliku aluse olemasolul privaatoiguse riivamist. Siinkohal on asjakohane rääkida riive lubatusest juhul, kui eraellu sekkumine toimub teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

Autor käsitleb põhjalikumalt isikuandmete töötlemist inkassoettevõtete poolt töö teises peatükis ning eesmärgiks on muuhulgas välja selgitada, kas inkassode tegevuse raames aset leidev põhiõiguste riive on seaduspärane. Inkassod tegutsevad võlanõude menetlemisel senise ehk varasema võlausaldaja nimel või tema huvides. Eesmärgiks on seejuures rahalise kohutuse täitmise nõue ehk võlgnevuse tasumine.

1.1.2 Muutused andmekaitsereeglistikus - EL andmekaitsereform

Jaauanuaris 2012 tegi Euroopa Komisjon ettepaneku andmekaitse-eeskirjade põhjaliku reformimise kohta Euroopa Liidus. Asjaomase reformi lõpuleviimine oli 2015.aasta poliitiliseks prioriteediks.⁸⁶ Kuigi reformipaketti kuuluvad õigusaktid ei ole veel jõustunud ning alles käesoleva magistr töö kirjutamise lõpufaasis on jõutud eelnõude osas kokkulepete saavutamiseni väärrib reform põgusat käsitlemist magistr töö raames. Seda eelkõige põhjusel, et andmekaitse reform muudab oluliselt hetkel kehtivaid õigusakte, tuues muuhulgas kaasa IKS-i kas täieliku või osalise kehtetuks tunnistamise tulenevalt otsekohalduva määruse jõustumisest. Sellest tulenevalt annab autor siinkohal ülevaate reformi olemusest ning peatub käesoleva töö II peatükis reformil mõnevõrra pikemalt, analüüsides mõningate muudatuste võimalikku mõju inkassomenetlusele.

Reformi raames asendatakse hetkel kehtiv andmekaitse direktiiv otsakohalduva andmekaitse üldmäärusega.⁸⁷ Üldmääruse eesmärgiks on tugevdada isikute andmekaitseõigusi ning lihtsustada isikuandmete vaba liikumist digitaalsel ühtsel turul, sealhulgas halduskoormuse vähendamise kaudu.⁸⁸ Üheks suurimaks uuenduseks tuleb siinkohal pidada asjaolu, et määrus on otsekohalduv. Detsembri keskpaigas 2015 jõudsid Euroopa Parlament ja EL Nõukogu

⁸⁶ Ülevaade EL andmekaitse reformist Euroopa Komisjoni veebilehel. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_et.htm (01.04.2016).

⁸⁷ EL andmekaitse reformi õigusaktid on vastu võetud 14.04.2016. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160407IPR21776/Data-protection-reform-Parliament-approves-new-rules-fit-for-the-digital-era> (22.04.2016).

⁸⁸ Euroopa Komisjon, 25.01.2012, COM (2012) 10 lõplik. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv üksikisikute kaitse kohta seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega kuritegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumise kohta. Arvutivõrgus: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5455-2016-INIT/en/pdf> (01.04.2016).

kokkuleppele uute andmekaitsereeglite kehtestamise osas. Uue õigusraamistiku eesmärgiks on kaasaegsemate, ühtlaste ning senisest enam harmoneeritud regulatsioonide kehtestamine kogu Euroopa Liidus. Muudatuste käigus antakse isikutele suurem kontroll nende isikuandmete osas ning lihtsamaks muutub ka andmesubjekti ligipääs oma andmetele.⁸⁹

Reformi käigus muutuvad mitmed andmekaitse regulatsioonid senisest karmimaks ning konkreetsemaks. Nii näiteks jäävad seni kehtinud andmekaitsepõhimõtted ja alused kehtivaks, kuid nendele lisanduvad rangemad nõuded. Näitena võib siinkohal tuua nõusoleku andmise regulatsiooni. Kui hetkel kehtiv õigus sätestab, et isikuandmete töötlemine on lubatud, kui isiku on andnud selleks ühemõttelise nõusoleku⁹⁰, siis üldmäärus näeb nõusolekule ette rea konkreetseid tingimusi, muutes nõusoleku andmise regulatsiooni rangemaks ja täpsemaks.⁹¹ Määruse teksti lõplikus versioonis lepitati poliitiliselt kokku, et nõusoleku vabatahtlikkuse hindamisel tuleb arvesse võtta mitmeid kriteeriume. Tõusetub küsimus selle üle, kas nõusolek annab kehtiva õigusliku aluse olukorras, kus andmetöötaja ning andmesubjekti vahel on oluline tasakaalustamatus.

Nii näiteks tuleb hinnata, kas lepingu sõlmimise eelduseks on ka nõusoleku küsimine andmete töötlemiseks, mis ei ole konkreetse lepingu seisukohalt olulised. Sellest lähtuvalt tuleks asuda seisukohale, et isikuandmete töötlemise nõusolek ei ole vaba, kui selle andmine oli eeltingimuseks lepingu sõlmimiseks, kuigi vastava lepingu täitmiseks ei ole küsitud andmete töötlemine vajalik. Olulised muutused kaasnevad andmetöötajatele, kellele lisandub mitmeid tehnilise ja organisatoorseid nõudeid andmete töötlemisel⁹². Lisaks muutuvad ka regulatsioonid sanktsioonide osas.⁹³

Nagu eeltoodust nähtub, on Euroopa Liidu isikuandmete kaitse reformi eesmärgiks luua Liidule moodne, tugev, terviklik ning ühtne isikuandmete kaitse raamistik. Seeläbi tugevdatakse üksikisiku põhiõigust isikuandmete kaitsele. Ka teised õigused, nagu õigus

⁸⁹ European Commission. Questions and answers - Data protection reform. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6385_en.htm (01.04.2016).

⁹⁰ Andmekaitse direktiivi art 7 p a.

⁹¹ Üldmääruse art 7. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). EL Teatajas avaldamata. Tekst kättesaadav: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf> (29.04.2016).

⁹² N. Hawthorn. 10 things you need to know about the new EU data protection regulation. Available: <http://www.computerworlduk.com/security/10-things-you-need-know-about-new-eu-data-protection-regulation-3610851/> (05.04.2016).

⁹³ Allen & Overy, The EU General Data Protection Regulation is finally agreed. Changes on European data protection legislation. Available: <http://www.allenoverly.com/SiteCollectionDocuments/Radical%20changes%20to%20European%20data%20protection%20legislation.pdf> (02.04.2016).

sõna- ja teabevabadusele, lapse õigused, ettevõtlusõigus, õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ja õigus ametisaladusele, jäävad siinkohal järgituks. Kõige enam saavad nimetatud reformist kasu üksikisikud, kelle isikuandmete kaitsega seotud õigusi tugevdatakse veelgi ning suurendatakse usaldust digikeskkonna vastu. Lisaks lihtsustatakse nii ettevõtjate kui ka avaliku sektori jaoks märkimisväärselt õiguskeskkonda, sest liikmesriikide poolt paindlikku lähenemist võimaldanud direktiiv asendatakse otsekohalduva määrusega.⁹⁴

Kuigi poliitiline otsus on praeguseks juba langetatud ning käesoleval ajaperioodil käib niinimetatud "teksti puhastamine ja korrigeerimine", ei ole määrus seni⁹⁵ vastu võetud. Vastuvõtmine peaks eelduslikult toimuma 2016.a kevadel-suvel ning uute reeglite jõustumiseks on kavandatud 2 aastat.⁹⁶ Kuigi käesoleva töö raames keskendub autor eelkõige hetkel kehtivatele õigusnormidele, käsitletakse edaspidi mõnevõrra ka reformiga kaasnevaid muudatusi.

1.1.3 Inkassoettevõtetele kohalduvad andmekaitse regulatsioonid

Nagu eespool käsitletud, sätestab Eestis andmekaitsereegleid IKS. Siiski ei ole välistatud, et IKS-ile lisaks kehtivad teatud valdkondadele ka eriregulatsioonid. Sellisel juhul oleks IKS üldseadus ning vastavad valdkondlikud õigusaktid omakorda erinormid.

Oma majandus- ja kutsetegevuses osutavad inkassofirmad finantsteenuseid krediidasutuste seaduse mõistes. Nimetatud seaduse § 6 sätestab, et finantsteenused on käesoleva seaduse tähenduses isiku poolt majandus- või kutsetegevuses kolmandatele isikutele osutatavad teenused.⁹⁷ Kuivõrd inkassod oma majandus- ja kutsetegevuses osutavad ennekõike teenuseid eraisikutele ja äriühingutele võlgnevuste sissenõudmisel, siis rakendub inkassodele nimetatud paragrahvi punkt 15, mis sätestab, et finantsteenused on ka muud toimingid ja tehingud, mis on oma olemuse poolest sarnased eelnevates punktides sätestatuga.⁹⁸ See tähendab, et

⁹⁴ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Eraelu puutumatuse kaitsmine ühendatud maailmas Euroopa isikuandmete kaitse raamistik 21. sajandil /* COM/2012/09 final */. Arvutivõrgus: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:ET:HTML> (30.03.2016).

⁹⁵ 10.04.2016.a seisuga.

⁹⁶ Viide määruse teksti art 99. Arvutivõrgus: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf> (28.04.2016).

⁹⁷ Krediidasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349... RT I, 11.03.2016, 4. § 6 lg 1.

⁹⁸ Ibid.

inkassoteenuse osutajad teevad toiminguid ja mõnedel juhul sõlmivad tehingu senise võlausaldaja nimel või tema kasuks. Suhtes võlgnikuga muutub siinkohal senine võlausaldaja kolmandaks isikuks, kuivõrd võlgnevus läheb üle inkassole, ehk asub viimane uue võlausaldaja kohale.

Võib tõusetuda küsimus, milliste seaduste alusel inkassode majandus- ja kutsetegevus Eestis allub. Ülaltoodust leiab autor, et inkassod osutavad finantsteenuseid krediitiasutuste seaduse mõistes. Krediidiandjate-ja vahendajate seadus (edaspidi KAVS) inkassoteenuse osutajatele käesoleva töö autori seisukohalt ei laiene. KAVS § 3 kohaselt on krediidi andmine võlaõigusseaduse § 401 tulenev krediidi andmine, tasuline maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel, muuhulgas ka krediidilepingute sõlmimine ja selleks vajalikke toimingute tegemine oma nimel ja arvel.⁹⁹ Kuivõrd võlgnevuse näol ei ole tegemist ei krediidiga ega muu sarnase toiminguga, vaid rahalise kohustusega, mis küll võis tuleneda krediidist või muust sarnasest toimingust, kuid sellegipoolest ei saa inkassot siinkohal käsitleda kui krediidi andjat. Inkassode peamine tegevussuund on võlanõuete või nende portfelli kokkuost (või muul viisil omandamine) ning võlamenetluse läbiviimine.

Järgnevalt tuleb määratleda, kas inkassod saavad olla KAVS tähenduses krediidi vahendajateks. Oma põhitegevustes ei vahenda inkassod üldiselt tarbijatele krediite ega osuta krediidilepingu sõlmimisele. Ka ei abista inkassod tarbijaid krediidilepingu sõlmimise eelsetes toimingutes ega vahenda krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid. Inkassofirmade põhiliseks tegevusalaks on võlgnevuste sissenõudmine ning vajadusel ja võimalusel esindamine kohtus. Kui inkassosisese menetluse käigus soovitus tulemust ei saavutata, pannakse võlgnevus kinni, edastatakse see maksekäsu kiirmenetlusse või müüakse maha teisele inkassole. Seega ei saa autori seisukohal siinkohal käsitleda inkassofirmasid krediidi vahendajatena KAVS § 4 tähenduses.

Inkassod tegutsevad majandus-ja kutsetegevuses ning võlamenetluste käigus puutuvad nad kokku ka füüsiliste isikutega. Sellega seoses tekib küsimus, kas inkassotegevusele laieneb tarbijakaitseseadus. VÕS § 1 lg 5 kohaselt on tarbijaks füüsiline isik, kes teeb tehinguid, mis ei seonu iseseisva majandus- ja kutsetegevusega.¹⁰⁰ Kuivõrd võlgnevus kui rahaline kohustus tuleneb VÕS-ist, siis ei ole kahtlust, et inkassod antud seadusest oma tegevuses ja võlgnevuse menetlemisel lähtuma peavad.

⁹⁹ Krediidiandjate-ja vahendajate seadus. RT I, 19.03.2015, 4... RT I, 11.03.2016, 3.

¹⁰⁰ VÕS § 1 lg 5.

Tarbijakaitseaduse (edaspidi TKS) § 2 lg 2 määratleb tarbija kui füüsilist isikut, kes tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema majandus-ja kutsetegevusega.¹⁰¹ Tarbija mõiste määratlemine on siinkohal sarnane VÕS-i omaga. Küll aga ütleb TKS esimene paragrahv, et seadus reguleerib tarbija ja kaupleja vahelisi suhteid – tarbijale teenuse või kauba müümist või pakkumist või muul viisil turustamist kaupleja poolt.

Kuivõrd käesolevalt on keskmis kauba või teenuse müük või pakkumine või muul viisil turustamine, siis autori seisukohal ei ole siinkohal neid olukordi võimalik samastada inkassomenetlusega. Põhjuseks võib siinkohal tuua ka asjaolu, et tarbija poolt kauba või teenuse omandamine toimub enamasti vabatahtlikult ning on raske ette kujutada säärast vabatahtlikku pöördumist inkasso poole.

Nagu eelnevalt öeldud, toimub inkassofirmades võlanõude menetlemise käigus isikuandmete töötlemine, siis lähtuvalt sellest peavad firmad ennekõike lähtuma IKS-is sätestatust. Autori hinnangul kohaldub inkassomenetluses IKS igal juhul, seda tulenevalt asjaoludest, et toimub nii andmete otsimine ja kogumine isiku kohta, nende protsessimine, säilitamine jt toimingud. Kuivõrd aga inkassodele ei laiene erioigusakte, peavad nad lisaks IKS-ile lähtuma oma tegevuses näiteks VÕS-ist ja muudest üldregulatsioonidest.

1.2 Isikuandmed inkassomenetluses

Isikuandmete kaitse seaduse § 4 kohaselt on isikuandmed mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on, sarnaselt nimetatud seadusele on isikuandmete definitsioon sõnastatud ka konventsiooni 108 artiklis 2 punktis a.¹⁰² Direktiiv 95/46/EÜ määratleb ära, et tuvastatavaks isikuks on isik, kelle saab otseselt või kaudselt tuvastada. Seejuures on asjakohane märkida, et

¹⁰¹ Tarbijakaitseadus. RT I, 31.12.2015, 1... RT I, 11.03.2016, 8.

¹⁰² Euroopa Nõukogu 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon nr 108. RT II 2001, 1, 3. Artikkel 2 p a.

Eesti õiguses on isikuandmete kaitse mõiste sätestamisel lähtunud eelkõige konventsioonist 108 ning IKS §-s 4 ei ole kitsendusi, mida sisaldab andmekaitse direktiiv.¹⁰³

Mõiste laiem tähendus avardab ka kehtestatud reeglite kohaldamisala, kuivõrd isikuandmetena tuleb kaitsta suurem hulk teavet.¹⁰⁴ Tuvastamiseks saab olla siinkohal erinevaid võimalusi, näiteks käsitletakse Eestis üheks levinumaks andmesubjekti tuvastamise viisiks tema nime ja isikukoodi, kuid samuti saab tuvastamise elemendiks olla ka mis tahes muu isiku kohta käiv teave.

Isiku võib tuvastada otseselt nime alusel või kaudselt telefoninumbri, auto registreerimisnumbri, isikukoodi, passi numbri või oluliste kriteeriumide kombinatsioonis, mis võimaldavad isikut ära tunda, määratledes ära rühma, kuhu ta kuulub.¹⁰⁵ See, kas isikut on võimalik ühe või teise tunnuse alusel ära tunda, oleneb suuresti konkreetsest situatsioonist. Väga levinud perekonnanimest ei piisa isiku tuvastamiseks, st riigi elanikkonna seast kellegi esile tõstmiseks, samas kui selle alusel on võimalik tuvastada klassi õpilane. Inimese võib teiste valgusfoori taga seisjate seast tuvastada isegi kõrvalise teabe põhjal (näiteks „mustas ülikonnas mees”).¹⁰⁶ Seega sõltub juhtumi asjaoludest, kas isik, kelle kohta teave käib tuvastatakse või mitte.¹⁰⁷

Euroopa Inimõiguste kohus (edaspidi EIK) on oma lahendis¹⁰⁸ korduvalt märkinud, et termini „isikuandmed” mõiste on EIÕK puhul sama mis konventsioonis nr 108, eeskätt kattub neis tingimus, et andmed peavad olema seotud tuvastatud või tuvastatava isikuga. Isikuandmete õiguslik määratlus aga ei täpsusta, millal võib isikut lugeda tuvastatuks.¹⁰⁹

Artikkel 29 töörihm¹¹⁰ üksikisikute kaitseks seoses isikuandmete töötlemisega, mis on asutatud direktiiviga 95/46/EÜ, on oma soovitusel¹¹¹ märkinud, et kuigi Euroopa seadusandja

¹⁰³ S. Mikli. Kui kauge Euroopa Liidu õigus saab järsku igapäevatöö osaks: probleeme Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisel ja rakendamisel õiguskindluse põhimõttekontekstis. - *Juridica* 2015 / 2, lk 106.

¹⁰⁴ J. Antonova. Isikuandmete kaitse kohtueelses kriminaalmenetluses Eestis. Magistritöö. Tartu: tartu Ülikool, 2015, lk 9.

¹⁰⁵ Artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörihm. Arvamus 03/2014 isikuandmetega seotud rikkumistest teatamise kohta. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp213_et.pdf, lk 13 (20.04.2016).

¹⁰⁶ D. Tamm. Isikuandmete kaitse põhimõtted. Magistritöö. Tartu, 2014, lk 15.

¹⁰⁷ Article 29 data protection workind party. Opinion 4/2007 on the concept of personal data. WP 136. 2007. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf (25.01.2016), p 12.

¹⁰⁸ EIKo nr 27798/95, *Amann vs. Šveits*, [suurkoda] 16.02.2000, punkt 65.

¹⁰⁹ EIKo nr 33783/09, *Godelli vs. Itaalia*, 25. september 2012.

¹¹⁰ Artikkel 29 töörihm toimib nõuandva staatusega ning tegutseb iseseisvalt.

tahe oli kehtestada isikuandmete kohta laiemalt tõlgendatav mõiste, ei ole see mõiste siiski piiramatult. Alati tuleks meeles pidada, et direktiiviga kehtestatud õigusnormide eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel üksikisikute põhiõigusi ja -vabadusi, eeskätt nende õigust eraelu puutumatusse. Isikuandmete kaitse nõuete kohaldamisala ei tohiks olla liiga lai, kuid sellegipoolest ei ole lubatud isikuandmete mõiste põhjendamatu kitsendamine. Seetõttu tuleb kõnealuseid norme kohaldada olukorras, kus indiviidi õigused võivad sattuda ohutsooni ning vajavad seetõttu kaitset.¹¹²

Arvestades inkassomenetluse iseloomu ja eesmärke on ilmne, et oma tegevuses vajavad inkassoettevõtted isikuandmeid. Vastasel juhul ei oleks neil võimalik viia võlamenetlus ega saavutada oodatav tulemus. Arvestades isikuandmete definitsiooni ulatust võib teha järelduse, et sisuliselt iga inkassomenetluse raames tehtav toiming puudutab isikuandmeid ja inkassode tegevus on suuresti suunatud isikuandmete hankimisele. Kuivõrd isikuandmete mõistega on hõlmatud sisuliselt kogu teave, mis võimaldab isiku tuvastamist, ning inkasso huviks on justnimelt konkreetset isikut leida, võib teha järelduse, et mistahes võlgnikku puudutav teave, mida inkassoettevõtte omab, on oma olemusel isikuandmeteks.

Uus andmekaitse üldmäärus ei too olulisi muudatusi isikuandmete definitsioonis, kuid mõnevõrra täiendab kriteeriume, mille alusel on isikut võimalik tuvastada. Nii on uues õigusaktis selgelt välja toodud, et veebiidentifikaator (IP-aadress) on üks võimalusi isikut tuvastada.¹¹³ Tegemist on kohtupraktikas juba varem väljendatud seisukohaga¹¹⁴, kuid nüüd jõuab säte sõnaselgelt ka õigusakti.

On tõsiasi, et isikuandmete definitsioon on väga lai, hõlmates põhimõtteliselt kogu teavet, mida võib isikuga kas otseselt või isegi väga kaudselt seostada. Mõneti on selline laiaulatuslik kaitse põhjendatud, arvestades tänapäeval informatsiooni kättesaadavuse lihtsust ja ulatust.¹¹⁵ Samas võib siinkohal tekkida küsimus, kas näiteks isikuga väga kaudselt seonduvate subjektiivsete arvamuste käsitlemine ning kaitse isikuandmetena ei too endaga kaasa isikuandmete üleliiast kaitset, mis omakorda võib pidurdada infoühiskonna arengut.

¹¹¹ Article 29 Data Protection Working Party. Opinion 15/2011 on the definition of consent. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp187_en.pdf (10.04.2016).

¹¹² D. Tamm, lk 15.

¹¹³ Andmekaitse üldmääruse art 4 punkt 1.

¹¹⁴ EKo 24.11.2011, kohtuasi C-70/10, *Scarlet Extended SA vs Sociétés belgedesauteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, p 51.

¹¹⁵ J. Antonova, lk 9.

1.3 Isikuandmete töötlemine inkassoettevõtetes

Konventsiooni nr 108 art 2 punkti c kohaselt on automatiseeritud töötlemine selline isikuandmete töötlemine, mis hõlmab osaliselt või täielikult automatiseeritud andmetega tehtavaid toiminguid. Sellisteks toiminguteks saavad olla näiteks kogumine, muutmine, kustutamine, väljavõtete tegemine levitamine jt.

Isikuandmete töötlejaks saab olla era- või juriidiline isik, kes töötleb või kelle ülesandel isikuandmeid töödeldakse.¹¹⁶ IKS sätestab siinkohal vastutava töötleja ning volitatud töötleja. Selleks, et töötlejal oleks õigus isikuandmete töötlemisele, peab selleks olema antud andmesubjekti nõusolek. Teatud juhtudel on võimalik töödelda andmeid ka viimase puudumisel.

AndmekaitseDirektiivi art 2 punkti b kohaselt loetakse isikuandmete töötlemiseks igasugust isikuandmetega tehtavat toimingut või toimingute kogumit, olenemata sellest, kas see on automatiseeritud või mitte. Andmesubjektiks on seejuures isik, kelle andmeid töödeldakse. Direktiivis 95/46/EÜ on võrreldes konventsiooniga nr 108 esindatud ka töötlemise võimaluste laiaulatuslikum kataloog, mille järgi on töötlemine näiteks kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, kohandamine või muutmine, väljavõtete tegemine, päringu teostamine, kasutamine, üleandmine, levitamine või muul moel avaldamine, ühitamine või ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine.¹¹⁷

Euroopa Liidu Kohus on oma otsuses¹¹⁸ öelnud, et kuivõrd andmekaitseDirektiivi sätted reguleerivad isikuandmete töötlemist, mis kohati võivad riivata põhivabadusi ja eriti õigust eraelu puutumatusse, siis tuleb nende tõlgendamisel lähtuda põhiõigustest, mis on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt lahutamatu osa õiguse üldpõhimõtetest.

Kohtuotsuses *Lindqvist*¹¹⁹ on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et toiming, mis seisneb veebilehel erinevatele isikutele osutamises ja nende individualiseerimises kas nime või muude vahendite, näiteks telefoninumbri või nende töötingimusi ja vaba aja harrastusi puudutava teabe alusel, on „isikuandmete täielikult või osaliselt automatiseeritud töötlemine direktiivi 95/46 artikli 3 lõike 1 tähenduses.

¹¹⁶ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. E-äri käivitamise õiguslikud nõuded.

¹¹⁷ D. Tamm, lk 17.

¹¹⁸ EKo 20.05.2003, C-465/00, *Rechnungshof vs Österreichischer Rundfunk*, p 68.

¹¹⁹ EKo 06.11.2003, C-101/01, *Rootsi vs Lindqvist*, p 27.

Kuigi enamik andmetöötlastest toimub tänapäevasele infotehnoloogiaajastule omaselt enamasti automatiseeritult, on kaitset tarvis ka käsitsi või paberil toimivas andmetöötlastes, mille käigus kasutatakse isikuandmeid.¹²⁰ Sellest tulenevalt ei ole Euroopa Liidu õiguse kohaselt andmekaitse kitsendatud üksnes automatiseeritud andmetöötlastega ning laieneb ka andmete käsitsi töötlemisele.¹²¹ Siiski on asjakohane märkida, et tänapäeval toimub inkasso andmete töötlemine eelkõige automatiseeritult erinevate tarkvaraliste lahenduste abil. Tehnoloogia areng on kindlasti ühelt poolt aidanud kaasa inkassomenetluste tõhustamisel, kuivõrd andmete kogumine ja kataloogidesse jaotamine toimub väga kiiresti ja minimaalse ressursikuluga. Teiselt poolt on see aga viimas olukorrani, kus inkassoteenuse osutajatel on võimalik ühte faili koondada väga mitmekülgset isikut puudutavat informatsiooni, mis aga oluliselt suurendab isiku privaatsuse riive ulatust.

Isikuandmete töötlemise definitsioon IKS-is sätestatud isikuandmete töötlemise definitsioon vastab andmekaitse direktiivi definitsioonile. Erinevusena saab siinkohal tuua, et IKS-s ei ole võrreldes direktiiviga sätestatud isikuandmete levitamist ning avaldamist. Siinkohal tuleb nentida, et isikuandmete avalikustamise kui andmesubjekti eraelu puutumatus ilmselt kõige ulatuslikumalt kahjustada võiva töötlemistoimingu eraldi reguleerimise vajalikkust, on selle asemel IKS-s toimingute näidisloetelus eraldi välja toodud isikuandmete avalikustamine. Avalikustamise kui töötlemistoimingu eraldi väljatoomine väljendab IKS-i üldist suundumust näha andmesubjektidele ette avaramad võimalused oma avalikustatud andmete ebasoovitava töötlemise kaitseks.¹²² Euroopa Kohus on märkinud, et siseriiklikku õigust, eriti sellist õigust, mis tuleneb direktiivist, tõlgendada ” võimalikult suures ulatuses asjakohase direktiivi sõnastust ja eesmärki arvestades ”.¹²³ Avalikustamine hõlmab igasuguse andmete määratlemata isikute ringile kättesaadavaks tegemise, sõltumata kasutatud vahenditest ja viisidest (nt Internetis avalikustamine, massiteabevahendite kaudu informatsiooni levitamine jne).¹²⁴

Andmekaitse reformist tulenevalt isikuandmete töötlemise kontseptsioonis olulisi muutusi ei toimu ning jätkuvalt jääb töötlemine hõlmama mistahes isikuandmetega tehtavaid toiminguid (üldmääruse art 4 p 2). Arvestades, et töötlemise mõiste hõlmab kogu andmetöötlust juba kehtivas õiguses ning reformi peamisi eesmärke oli isikuandmete kaitse reeglite tõhustamine,

¹²⁰ D. Tamm, lk 17.

¹²¹ Handbook on European Data Protection Law, p 47.

¹²² D. Tamm, lk 18.

¹²³ EKo 15.04.2008, C-268/06, *Impact versus Minister for Agriculture and Food ja teised*.

¹²⁴ L. Männiste. Isiku kujutise lubamatu jäädvustamise ja kasutamise õigusvastastus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2013, lk 23.

ei ole võimalik andmetöötlaste definitsiooni kitsendada. Autori hinnangul tagab kehtiv definitsioon isiku õiguste paremat kaitset ning mistahes tegevuse välja jätmine oluliselt halvendaks isiku olukorda.

Isikuandmete avalikustamine on esiteks üks olulisemaid allikaid, kust inkassoteenuse osutajad hankivad teavet isiku kohta. Teiselt poolt võivad inkassoettevõtted avalikustada isiku kohta käivat võlainfot, kasutades selleks näiteks Krediidinfo Ametlikku Maksehäireregistrit¹²⁵.

VÕS § 100 sätestab kohustuse rikkumise üldmõistena olukorda kui võlgnik ei täida oma kohustust või ei täida seda nagu on ette nähtud. Kohustuse rikkumine võlaõigusseaduse kohaselt on kohustuse täitmata jätmine, mittenouetekohane täitmine või täitmisega viivitamine.¹²⁶ Võlgnevuse sissenõudjaks on tavapäraselt üksikisik või firma, kelle põhiliseks majandus- ja kutsetegevuseks on rahaliste võlgnevuste sissenõudmine seniste võlausaldajate nimel või nendega sõlmitud lepingu kaudu.¹²⁷

Selleks, et saaks tuvastada võimalikud probleemkohad ja möödalaskmised inkassomenetluses andmekaitse vaatevinklist, tuleb ennekõike tuvastada, kas inkassofirmade poolt läbiviidavas menetluses toimub isikuandmete töötlemine. Nagu eelnevalt käsitletud, hõlmab isikuandmete töötlemise mõiste sisuliselt mistahes isikuandmetega tehtavat toimingut, k.a. isikuandmete kogumine, edastamine, säilitamine jt.

Inkassofirma eesmärgiks on võimalikult kiiresti ja võimalikult väheste ressursside abil tuvastada võlgnik ning nõuda temalt võlgnevuse tasumist esimesel võimalusel. Selleks aga, et võlgnikuga kontakti leida, on vaja tuvastada informatsioon, mis võib viimaseni viia. Üldiselt otsivad inkassofirmad eelisjärjekorras võlgniku elukoha aadressi ning telefoninumbrit. Nagu nähtub eelmises peatükis esitatud käsitlusest, võib isikuandmeteks saavad olla põhimõtteliselt igasugune informatsioon, mille kaudu on isik tuvastatav.

Otsides andmeid võlgniku kohta internetis, vaadates samanimeliste inimeste kontosid sotsiaalmeedias ning uurides teavet isiku võimalike tuttavate käest Seega ei ole autori hinnangul siinkohal kahtlust, et isiku telefoninumber või tema elukoht võiksid olla sellisteks andmeteks, mille kaudu ta on tuvastatav ning seeläbi on võimalik temaga ka kontakt luua. Lisaks võivad inkassofirmad uurida võlgniku kohta tihtipeale ka nn täiendavat informatsiooni

¹²⁵ Krediidinfo AS, ametlik maksehäireregister. Arvutivõrgus: <http://www.krediidinfo.ee/index.php?m=3> (20.04.2016).

¹²⁶ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.03.2016, 2.

¹²⁷ The Consumer Financial Protection Bureau. What is a debt collector? Available: <http://www.consumerfinance.gov/askcfpb/330/what-is-a-debt-collector.html> (25.03.2016).

– tema töökohta, pereliikmete kontaktandmeid jms, et võimalusel ka nende kaudu puuduolev teave saada või võlgnikuga kontakt luua.

Selline andmete kogumine on aga käsitletav isikuandmete töötlemisena vastavalt IKS §-le 5. Kogutavateks andmeteks ei pruugi siinkohal olla vaid võlgniku kontaktandmed, sh aadress ja telefoninumber. Tihtipeale kogutakse võimalikult palju informatsiooni juhuks, kui soovitud kontakti ei saavutata või osutub võlgnevuse menetlemine keerukamaks kui esialgselt eeldati. Näiteks on inkassoettevõtte huvides tuvastada võlgniku tööandja, saamaks seeläbi teavet isikliku võimaliku majandusliku olukorra kohta. Oluline on siinkohal märkida, et inkassod kui isikuandmete töötledjad on kohustatud andmete töötlemisel järgima kõiki töötlemise põhiprintsiipe ning nende tegevus jääb täies ulatuses kehtiva isikuandmete kaitse õigusraamistiku kohaldamisalasse.

Kuivõrd isikuandmete töötlemiseks on nendega igasugune tehtav toiming, siis ei ole autori seisukohal kahtlust, et inkassomenetluses toimub isikuandmete töötlemine. Esmajärjekorras andmeid kogutakse, kuid hilisemas protsessis andmekaid ka korrastatakse (nt juhul kui telefoninumbreid või aadresse on mitu ning tuleb tuvastada see õige), säilitatakse, mõnel juhul ka avalikustatakse (nt võlgnike nimekirjade avalikustamine Krediidinfo kodulehel¹²⁸).

Samuti teevad inkassoettevõtted päringuid erinevatesse andmebaasidesse ja riiklikesse registritesse (siinkohal võib näitena tuua surnud isiku varade osas päringute tegemine notaritele). Näiteks rahvastikuregistri seaduse¹²⁹ § 65 p 3 sätestab nii füüsiliste kui juriidiliste isikute võimalust saada juurdepääs rahvastikuregistri andmete õigustatud huvi olemasolul. Peatumata siinkohal pikemalt juurdepääsu andmise tingimustel märgib autor, et praktikas on inkassoettevõtetel olemas juurdepääs rahvastikuregistri andmetele ning võlgniku otsimise protsessis on registri andmetel oluline tähendus. Igakordse päringu tegemine kujutab endast eraldiseisvat isikuandmete töötlemise toimingut IKS-i mõttes ning seega tuleb iga päringu tegemisel lähtuda andmekaitsepõhimõtetest.

¹²⁸ Krediidinfo AS, arvutivõrgus: <http://www.krediidinfo.ee/> (15.04.2016).

¹²⁹ Rahvastikuregistri seadus. - RT I 2000, 50, 317 ... RT I, 22.01.2016, 9.

1.4 Õiguslikud alused isikuandmete töötlemiseks

Isikuandmete töötlemiseks peab alati esinema põhjus ja õiguslik alus. Andmekaitse regulatsioonides nähakse ette isiku andmete töötlemise õiguslikud alused.¹³⁰ Ilma õigusliku aluseta toimuv töötlemine on seega ebaseaduslik.

Andmekaitse direktiivi art-iga 7 sätestatakse andmetöötluse juhud, mille olemasolul võib isikuandmeid töödelda. Nimetatud direktiivi art 7 p a kohaselt on lubatud isikuandmeid töödelda üldreeglina andmesubjekti ühemõttelise nõusoleku olemasolul. IKS-is on isikuandmete töötlemise lubatavus sätestatud 2. peatükis. Sarnaselt andmekaitse direktiiviga sätestab ka IKS üldreeglina töötlemise lubatavuseks eeskätt andmesubjekti nõusolekut. Vastavalt andmekaitse direktiivile on andmesubjekti nõusolekuta isikuandmete töötlemine lubatud või see on vajalik üksnes teatud juhtudel.

Sellise lepingu täitmiseks, mille osapool on andmesubjekt, või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele (art 7 punkt b). Nii on inkassodel võimalik tagada võlgniku poolt lepingu täitmist isegi juhul, kui viimane ei ole oma nõusolekut andmetöötluseks andnud. Siinkohal ei ole oluline, kas selliseks lepinguks on võlgniku ja inkasso vaheline kokkulepe või leping senise võlausaldajaga. Sarnase lubatavuse sätestab IKS-i § 14 lg 1 p 4, mille kohaselt on inkassodel õigus võlgniku andmeid töödelda temaga lepingu sõlmimiseks (sh võlgnevuse tasumise kokkuleppe sõlmimiseks) või sellise lepingu täitmise tagamiseks.

Vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks (art 7 punkt c). Käesoleva töö raames ei ole nimetatud lubatavuse edasine analüüs autori hinnangul asjakohane, kuivõrd inkassodel puudub (iseegi juhul kui nad on vastutavaks töötlejaks) seadusjärgne kohustus võlgnike andmete töötlemiseks. Selline kohustus esineb näiteks arstidel, kes patsientide andmeid töötlevad¹³¹.

Andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks (art 7 punkt d ning IKS § 14 lg 1 p 3). Ka siinkohal ei ole seostamine inkassodega võimalik, kuivõrd selline erand on kohaldatav näiteks

¹³⁰ P. K. Tupay, M. Mikiver. E-riik ja põhiõigused, *Juridica*, 2015 / 3, lk 167.

¹³¹ Handbook on Data Protection Law, p 81.

andmesubjekti raviga seonduvalt¹³². Inkassomenetluses ei esine võlgniku elulisi huve ega nende kaitset.

Üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks, mis on tehtud ülesandeks volitatud töötlejale või andmeid saavale kolmandale isikule (art 7 punkt e). Inkassofirmade puhul on tegemist eraõiguslikke juriidiliste isikutega, seega ei ole asjakohane antud punkti käsitleda, inkassomenetluse näol ei esine reeglina avaliku huvi ega teostata menetluse käigus ka avalikku võimu. Inkassomenetlus on eraõiguslik suhe, mille osapoolteks on võlgnik ja inkasso ning mõnedel juhul lisaks senine võlausaldaja.

Vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles kaitstavate andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid (art 7 punkt f). Võrreldes andmekaitse direktiiviga ei sätesta IKS õigustatud huvi säärasel kujul. IKS käsitleb õigustatud huvi üksnes isiku krediitvõimelisuse või muu sarnase olukorra valguses. Seega saavad inkassod siinkohal tugineda vaid direktiivi õigustatud huvi olemasolule. Teisisõnu on sellise olukorraga tegu siis, kui inkassol puudub võlgnikuga näiteks leping, kuid kuivõrd võlgnevuse nõue on inkassole menetlemiseks antud, siis on viimasel õigustatud huvi võlgnevuse menetlemiseks, kuivõrd on tehtud kulutusi jm toiminguid. Euroopa kohus on ASNEFi ja FECEMDi¹³³ kohtuasjas välja toonud, et sellise töötlemisega ei tohi piirata andmesubjekti põhiõigusi- ja vabadusi ja ka seda, et käesoleva sättega on vastuolus olukord, kus kõnealused andmed oleksid avalikkusele kättesaadavates allikates, välistades seega kategooriliselt ja üldiselt kõikide nende andmete töötlemise, mis ei sisaldu sellistes allikates. Töö autori hinnangul oleks vajalik Eesti õigus siinkohal direktiiviga kooskõlla viia.

Siinkohal on autori hinnangul vajalik tuvastada, milliseid õiguslikke aluseid saavad inkassofirmad kasutada isikuandmete töötlemisel võlgnevuse menetlemise käigus. Andmesubjekti nõusolek on alati olnud keskseks võtmeks andmete töötlemisel.¹³⁴ Isikuandmete kaitse seaduse kohaselt on nõusolek andmesubjekti tahteavaldus, mis põhineb tema vabal tahtel. Andmesubjektile peavad olema selgelt määratletavad andmed, mille

¹³² Mari Matjus, Mari Haamer, E-tervis: Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki?, *Juridica* 2014 / 5, lk 367.

¹³³ EK liidetud kohtuasjad C-468/10 ja C-469/10, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) (C-469/10) vs. Administración del Estado, 24. november 2011, punktid 40, 44, 48 ja 49.

¹³⁴ Article 29 Data Protection Working Party. Opinion 15/2011 on the definition of consent. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp187_en.pdf (20.02.2016), p 3.

töötlemiseks ta nõusoleku annab. Lisaks peavad olema teada andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud, samuti andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas.¹³⁵

Kuna erandi kohaselt võib nõusoleku võtta ka muus vormis kui kirjalikult taasesitataval kujul, on üsna tõenäoline, et selliselt võetud nõusoleku tõendamine on vaidluse korral keeruline. Oluline on juhtida tähelepanu ka IKS § 12 lõikele 1, mille kohaselt ei peeta vaikimist või tegevusetust nõusolekuks.¹³⁶

Selleks, et võlausaldaja ning hiljem ka inkassofirma saaks aga töödelda võlgniku isikuandmeid, peab tal olema võlgniku nõusolek, kui seadus ei sätesta teisiti.¹³⁷ Kuivõrd inkassofirmade puhul ei ole tegemist haldusorganiga, siis puudub neil pädevus töödelda isikuandmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta.¹³⁸ Vastavalt direktiivi 95/46EÜ preambula punkti 30 kohaselt peab seaduslik isikuandmete töötlemine toimuma andmesubjekti nõusolekul või olema vajalik seoses andmesubjekti jaoks siduva kokkuleppe sõlmimise või täitmisega või seadusest tuleneva kohustusega.¹³⁹

Isikuandmete avaldamiseks nõusoleku olemasolu on fakti küsimus, see kas nõusolek kas on või ei ole. Seetõttu taandub küsimus reeglina sellele, kas nõusolek on IKS-i tähenduses kehtiv. IKS § 12 lõige 1 sätestab, et tahte avaldus peab muuhulgas tuginema andmesubjekti vabale tahtele ja selgelt peavad olema määratud andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ja isikud, kellele andmete edastamine on lubatud. Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et nõusolek peab olema üldjuhul kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Erandiks on siinkohal olukorrad, kus vorminõude järgmine ei ole andmetöötluse erilise viisi tõttu võimalik. Kui nõusolek antakse koos teise tahte avaldusega, peab isiku nõusolek olema selgelt eristatav.¹⁴⁰

Kuigi andmesubjekti nõusoleku olemasolu on andmete töötleja jaoks range nõue andmete töötlemiseks, võib selle puudumise siiski üle kaaluda õigustatud huvi olemasolu. Õigustatud huvi korral on võimalik töödelda andmeid ilma nõusolekuta, kuid tingimusel, et andmesubjekti huvid, õigused ja vabadused ei ole konkreetsel juhul ülimuslikud.

¹³⁵ IKS § 12 lg 1.

¹³⁶ S. Tammer. Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve, *Juridica*, 2011 / 9, lk 655.

¹³⁷ IKS § 10 lg 1.

¹³⁸ *Ibid*, lg 2

¹³⁹ Direktiiv, 95/46/EÜ, preambula p 30.

¹⁴⁰ S. Tammer. Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve, *Juridica*, 2011 / 9, lk 654.

Euroopa Kohus on siinkohal märkinud, et riigid ei tohi oma õigusaktides lisada direktiivi 95/46EÜ artikli 7 p f esitatud kriteeriumidele uusi andmetöötluse seaduslikkust käsitlevaid kriteeriume. Et liikmesriikides oleks tagatud võrdväärne kaitstuse tase, näeb direktiivi artikkel 7 ammendava loetelu, millal isikuandmete töötlemist võib lugeda seaduslikuks.¹⁴¹

Isikuandmete kaitse seaduses ei ole sätestatud, et andmete töötlemine oleks lubatud ilma andmesubjekti nõusolekuta seoses andmesubjekti jaoks siduva kokkuleppe sõlmimise või täitmisega või seadusest tuleneva kohustusega. Samuti ei seleta käesolevat olukorda lahti ka IKS seletuskiri. Riigikohus on oma otsuses¹⁴² öelnud, et "IKS § 11 lg-te 6 ja 7 regulatsioon vastab oma sisult andmekaitse direktiivi artiklis 7 sätestatud isikuandmete töötlemise õiguslikule alusele (punkt f)". Lisaks on tsiviilkolleegium oma otsuses¹⁴³ märkinud, et "isikuandmete töötlemine lubatud ka andmesubjekti nõusolekuta, kui andmeid töödeldakse andmesubjektiga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks, välja arvatud, kui tegu on delikaatsete isikuandmetega. Kolleegiumi arvates on IKS § 14 lg 1 p 4 kohaldatav ka vähemalt lepingusarnasele püsivale seadusjärgsele võlasuhtele".

Tulenevalt Euroopa Kohtu praktikast¹⁴⁴ on direktiivi artiklis 7 ammendav ja piirav loetelu juhtudest, millal isiku andmete töötlemist võib pidada õiguspäraseks ning liikmesriigid ei saa lisada uusi töötlemise seaduslikkust puudutavaid kriteeriume ega kehtestada siseriikliku õigusega täiendavaid nõudeid, mis nimetatud kriteeriumi ulatust muudaksid. Seega on andmekaitse direktiivi artiklis 7 märgitud kriteeriumid, millele vastavad IKS §-s 10, § 11 lg-tes 2, 6 ja 7 ning § 14 lg-tes 1 ja 2 sätestatud alused, ammendavad isikuandmete töötlemise seaduslikkuse alused. Artikli 7 sõnastusest tulenevalt on andmesubjekti andmete töötlemise õigus isiku nõusolekul üheks isikuandmete töötlemise seaduslikkuse kriteeriumiks. Kõik ülejäänud kriteeriumid aga ei sea tingimuseks isiku nõusolekut.¹⁴⁵

Riigikohus on asunud seisukohale, et "Eesti siseriiklikku õigust tuleks tõlgendada võimalikult suures ulatuses Euroopa Liidu õiguse sõnastust ja eesmärki arvestades".¹⁴⁶ Lisaks märkis kohus siinkohal, et siseriikliku õiguse ja EL õiguse vastuolu korral tuleks eelistada Eesti õiguse tõlgendamist võimalikult kooskõlas EL õigusega. Eesti õiguse vastuolu korral

¹⁴¹ ELK, liidetud kohtuasjad C-468/10 ja C-469/10, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) (C-469/10) vs. Administración del Estado, 24. november 2011.

¹⁴² RKHKo 3-3-1-70-11, 12, detsember 2011.

¹⁴³ RKTko 3-2-1-80-13, 25, september 2013.

¹⁴⁴ Vt lahendeid: C-468/10 ja C-469/10: Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (C-469/10), p-d 30-39, p 16.

¹⁴⁵ Ibid, p 18.

¹⁴⁶ Riigikohu Põhiseaduslikkuse Järelevalve Kolleegiumi määrus 3-4-1-5-08, 26. juuni 2008.

Euroopa Liidu õigusega tuleb vastuolus olev Eesti õigus jätta kohaldamata. Olukorras, kus kooskõlaline tõlgendamine pole võimalik, võib kõne alla tulla direktiivi otsekohaldamine.¹⁴⁷

Seega võiks kohaldada ka direktiivi art 7 punkti f, kuigi nii laiaulatuslikku õiguslikku huvi Eesti õiguses ei ole. Vastava sätte kohaselt on isikuandmete töötlemine ilma andmesubjekti nõusolekuta vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles artikli 1 lõike 1 kohaselt kaitstavate andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid.¹⁴⁸ See tähendab, et inkassol peab olema põhjendatav ja põhistatav huvi konkreetse isiku andmete töötlemiseks ja tuleks mh vaadata, kas õigustatud huvi võiks siinkohal kaaluda üle andmesubjekti nõusoleku puudumise.¹⁴⁹ Õigustatud huvi ei saa olla lihtsalt uudishimu ega ebatõenäoline viide tulevikutehingule. Õigustatud huvi peab tulenema andmete saaja usutavast ja konkreetsest seosest.¹⁵⁰ Mõnikord esineb oht, et õigustatud huvi korral isikuandmete töötlemine võib nõrgestada andmesubjekti õiguste kaitsetaset.¹⁵¹

Õigustatud huvi esineb olukorras, kus toimub andmesubjekti töötlemine ilma tema nõusolekuta. Selliseks töötlemiseks peavad olema täidetud teatud tingimused. Esiteks peab andmete töötlemine toimuma tingimusel, et neid töödeldakse oma või volitatud kolmanda isiku õigustatud huvi eesmärkides. Teiseks peab olema selline töötlemine tasakaalus andmesubjekti huvidega.¹⁵² Andmete töötlus ei ole lubatud, kui see kahjustaks ülemääraselt andmesubjekti huve.¹⁵³ Seega ei tohi andmete töötlemisel kahjustada andmesubjekti põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige tema õigust eraelu puutumatusel.¹⁵⁴ Kolmandaks on tingimus, et töödeldav informatsioon peab olema tõepärane ja seaduslik.¹⁵⁵

Kokkuvõttes saame teha järelduse, et esmane töötlemise alus on nõusolek. Samas ei ole ainus õigusliku aluse olemasolu aspekt võlgnikuga sõlmitud leping, õiguslikuks aluseks saavad olla ka IKS paragrahv 11 lg 2, 6, 7. Lisaks, kui kõik eelnevad ka ei kohaldu, siis tuleb vaadata

¹⁴⁷ RKHKo 3-3-1-36-10, 16. juuni 2010, punktid 19 ja 20.

¹⁴⁸ D. Tamm, lk 55.

¹⁴⁹ In brief – what does the Data Protection Act say about the “conditions for processing”?. Available: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/conditions-for-processing/> (15.03.2016).

¹⁵⁰ Andmekaitse Inspektsioon. Maksehäirete avaldamine, juhend, lk 2.

¹⁵¹ Federico Ferretti, 'Data protection and the legitimate interest of data controllers: Much ado about nothing or the winter of rights?' 51 Common Market Law Review, Issue 3, 2014, pp. 843–868, p 850.

¹⁵² In brief – what does the Data Protection Act say about the “conditions for processing”?. Available: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/conditions-for-processing/> (15.03.2016).

¹⁵³ IKS § 12 lg 7 p 2.

¹⁵⁴ Direktiiv 95/46/EÜ, artikkel 1 lg a.

¹⁵⁵ In brief – what does the Data Protection Act say about the “conditions for processing”?. Available: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/conditions-for-processing/> (15.03.2015).

õigustatud huvi olemasolu. Eelnevast asub autor seisukohale, et andmesubjekti nõusolek ei ole ainus võimalus tema andmete töötlemiseks. Olukorras, kus võlgnik oma nõusolekut andmete töötlemiseks andnud ei ole, ei ole välistatud täielikult inkassofirma võimalus võlgnevust siiski menetleda, kuivõrd inkassol, ka võlausaldajal, on õigustatud huvi võlgnevuse menetlemiseks ning võlgnikult tema kohustuse täitmise nõudmiseks. Siinkohal ei ole autori hinnangul oluline, kas inkasso tegutseb seejuures võlausaldaja nimel või on nõue juba inkassole üle läinud. Kuivõrd vähemalt meie riigis tegutsevate inkassode peamiseks funktsiooniks on võlamenetluste läbiviimine, sealhulgas võlgnikuga kontakti leidmine ja võlgade sissenõudmine.¹⁵⁶ siis saab siinkohal teha järelduse, et inkassol on ka andmete töötlemiseks õigustatud huvi andmesubjekti nõusoleku puudumisel.

¹⁵⁶ Info pärineb erinevate Eestis tegutsevate inkassofirmade veebilehtedelt.

Eelnevas peatükis käsitletu põhjal võib teha järelduse, et üheks kohaks, kus igapäevaselt toimub isikuandmete töötlemine, on inkassoteenuste osutajate ettevõtted. Nii toimub inkassofirmades igapäevaselt isikuandmete töötlemine, sh kogumine, protsessimine, säilitamine jm andmekaitset reguleerivates õigusaktides sätestatu. Kuivõrd inkassod toimetavad igapäevaselt andmesubjekti andmetega, peavad nad järgima ka isikuandmeid puudutavaid õigusakte.

Pakilisemad ja praktilisemad probleemid Eestis ei seonu siiski mõistete, vaid andmekaitseseaduse igapäevase rakendamise ja järgimisega.¹⁵⁷ Andmeid füüsilise isiku võlgnevuse kohta käsitletakse IKS-i tähenduses isikuandmetena.¹⁵⁸ Andmeid võlgnevuste kohta käsitletakse nn tavaliste isikuandmetena.¹⁵⁹ Nii on teoorias seaduste ja muude õigusaktide näol sätestatud, kuidas peaksid inkassoteenuse osutajad andmete töötlemisel käituma, kuid praktilise poole pealt võib protsessi käigus tuvastada möödarääkivusi ja –vaatamisi õigusaktides sätestatud reeglitest.

Kui eelmises peatükis sai tuvastatud, et inkassodel on õiguslik alus võlamenetluste läbiviimiseks, muuhulgas tuleneb antud õigus põhiseadusest. Küll aga peavad inkassod oma õiguste realiseerimisel järgima õigusaktides sätestatud, teisisõnu võlamenetluse läbiviimisel tuleb kinni pidada andmekaitsereeglitest.

Käesolevas peatükis tuvastatakse, kas inkassoteenuse osutaja puhul on tegemist isikuandmete vastutava või volitatud töötlejaga, millised on inkassomenetluse õiguslikud alused ning millised õigused on võlgnikul kui andmesubjektil. Samuti analüüsitakse, millistest õigusaktidest inkassod igapäevatoos lähtuma peavad. Antakse ülevaade, kuidas võlgade sissenõudmise protsess välja näeb, millised on menetluse võimalikud probleemkohad. Kitsaskohtade analüüsimisel lähtub autor ennekõike probleemidest, mis seonduvad isikuandmete töötlemisega inkassofirmade poolt. Käesolevas peatükis kasutatud allikate

¹⁵⁷ I. Pilving, *Õigus isikuandmete kaitsele*, Juridica 2005 / 8, lk 533.

¹⁵⁸ K. Oper. *Elatisvõlgnike nimekirja avaldamise õiguspärasus Eesti õiguskorras*. Magistr töö. Tartu: Tartu Ülikool, 2015, lk 6.

¹⁵⁹ Andmekaitse Inspeksioon. Mis on isikuandmed? Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/mis-isikuandmed> (18.03.2016).

materjali valikut on mõjutanud teemakohase Eesti õiguskirjanduse nappus ja õigusaktidega vähene reguleerimine õigusaktidega.

2.1 Inkassomenetluse peamised etapid

Võlausaldaja peab alati arvestama võlgnevuse sissenõudmise kahe aspektiga, milleks on juriidiline ja võlgniku majanduslik aspekt. Juriidiline aspekt tähendab siinkohal asjaolu, et võlgnevus peab põhinema seaduses sätestatud alustel. Võlgnevuse analüüsil tuleb hinnata alusdokumente. Nimetatud analüüsi tagajärjena saab määratleda, kas nõue tegelikkuses eksisteerib, kas see on põhjendatud, kas see on sissenõutav. Lisaks tuleb vaadata, millised võivad olla võlgniku vastuväited ja pretensioonid. Hinnata tuleb ka seda, kas mõistlikum on võlgnevust sisse nõuda kohtuliku või siiski kohtuvälisel teel - näiteks inkasso poole pöördudes.¹⁶⁰

Võlgnevuse ja võlgniku majanduslik aspekti puhul on oluline hinnata võlgnevuse suurus, viimase menetlemise töömahtu ning töömahtu suhet võlgnevuse suurusega. Tähelepanu alt ei tohi puududa ka võlgniku majandusliku seisuga hindamine, ehk kas inimene oleks võimeline võlgnevust tasuma. Lisaks vaadata, kas võlgnikul on näiteks maksehäireid ja milline on tema võlgnevuste ajalugu, kui selline eksisteerib.¹⁶¹

Kui võlgnevus jõuab inkassofirmasse, teavitatakse võlgnikku tema võlgnevusest kirjalikult või muul taasesitamist võimaldaval viisil. Teavitamine võib toimuda paralleelselt ka mitmel moel, näiteks saadetakse välja kiri ning võlgnik püütakse kätte saada ka telefoni teel. Esmase teavitamise käigus antakse võlgnikule informatsioon, et tema rahaline kohustus on üle antud inkassosse, milline on võlgnevuse olemus, suurus ja sellele lisanduvad võimalikud lisakulutused ning kohustuse täitmise tähtaeg, mille käigus tuleb võlgnevus likvideerida. Kui võlgnikuga ei jõuta teistsugusele kokkuleppele, antakse inkasso poolne maksmisetähtaeg kuni 14 päeva¹⁶².

Maksemeeldetuletus on oma olemuselt võlgniku teavitus maksetähtaja möödumisest ja/või viivisarve. Vabas vormis maksemeeldetuletuse eesmärk on võlgnikku uuesti teavitada

¹⁶⁰ M.Säde, 8.

¹⁶¹ Ibid, lk 9.

¹⁶² Info võetud erinevate inkassoteenuste osutajate veebilehtedelt.

võlgnevusest ja sellega kaasnevatest võimalikest tagajärgedest, sealhulgas ka viivistest. Maksemeeldetuletuse eesmärgiga kaasneb võlausaldaja või inkasso ootus võlgniku heatahtlikust, kohusetundlikust käitumisest ja võlgnevuse vabatahtlikust likvideerimisest, vabatahtlikult täita kohustus võlausaldaja ees. Maksemeeldetuletusega ei eeldata alati tarbijast võlgniku pahatahtlikku käitumist, pigem on ununenud täitmise tähtaeg, puudub arve või muu sarnane vabandatav põhjus.¹⁶³

Edasiselt oleneb protsess konkreetse võlgnevuse suuruselt. Kui summa on võlgniku jaoks koheselt tasutav, makstakse see üldiselt paari päeva jooksul. Kui võlgnikul on materiaalseid raskusi, on võimalik inkassoga sõlmida maksegraafik (kokkulepe, mille alusel võlgnevust mingi kindla perioodi tagant tasuma hakatakse). Näiteks antakse võlgnikule täiendav tähtaeg kohustuse täitmiseks. Kui aga eelnevate vahenditega soovitud tulemust ei saavutata, sellisel juhul võlgnevus suletakse või edastatakse edasi kohtusse, näiteks maksekäsu kiirmenetlusse. Siinkohal tekib andmekaitseteemaline küsimus – nimel, kui inkasso edastab võlgnevuse edasi, kas sellega tema jaoks menetlus lõpeb ja tuleb ka lõpetada isikuandmete töötlus.

Paralleelselt esmaste inkassos tehtavate teiste toimingutega tehakse võlgnikule ka taustakontroll. Selleks kasutatakse kõikvõimalikke kättesaadavaid avalikke võimalusi - Maksu- ja Tolliameti kodulehekülge, Ametlikud Teadaanded, kinnistusraamat, äriregister, rahvastikuregister, Krediidinfo AS maksehäireregister, et oleks kergem võtta hoiak võlgniku võimalike lubaduste suhtes ja lihtsam hinnata, kui suur on võlgnevuse sissenõudmise tõenäosus. Kui leitava informatsiooni puhul näiteks nähtub, et võlgniku puhul on tegemist petise või „kroonilise võlgnikuga,“ siis inkassofirma võtab kasutusele kohe karmimad meetmed nõude sissenõudmiseks.¹⁶⁴

Kui esimese meeldetuletuskirja- või kõne peale võlgnik oma kohustust ei täida, saadetakse enamasti talle teine ning tihti peale ka kolmas kiri, millega palutakse võlgnevus esimesel võimalusel likvideerida. Kõik kirjad saadetakse keskmiselt iga 14 päeva jooksul, mis omakorda annab võlgnikule võimaluse oma kohustuse täitmiseks saada lisa aega.

Kui ka järgnevate kirjade või kõnede peale võlgniku poolset tegevust ei kaasne, st kokkulepet ei sõlmita ning võlgnevus on jätkuvalt tasumata, tegutsevad inkassofirmad vastavalt

¹⁶³ M.Säde, lk 16.

¹⁶⁴ Veebiseminar – Praktilised toimingud võlgade sissenõudmisel ja viiviste arvestamisel. Trainingweb. Arvutivõrgus: <http://www.trainingweb.eu/veebiseminar-praktilised-toimingud-volgade-sissenoudmisel-ja-viiviste-arvestamisel> (20.03.2016).

võlgnevuse suurusele. Kui rahalise kohustuse suurus on inkassoettevõtte jaoks alla teatud piiri, suletakse võlgnevus, kui aga võlgnevuse suurus on suurem, edastatakse see kohtusse ning seejärel vajadusel ka täitemenetlusse.

2.2 Inkassoettevõtte kui isikuandmete töötleja

Inkassofirma poole on võimalik pöörduda mitmel viisil, seda kui ettevõtte tunneb oma kliente isiklikult, kuid firmal ei ole aega nendega igapäevaselt tegeleda või on nii palju kliente, et ta ei tunne neid ega oska nende majanduslikku seisundit kindlalt määratleda. Lisaks on võimalik inkasso poole pöörduda, kui ettevõttel endal puuduvad vastavad oskused ning soovitakse asjatundja abi, et oma klientidelt võlgnevused.¹⁶⁵

Inkassoteenuse osutajate tegevus on suunatud eraõiguslikest suhetest tulenevate võlgade sissenõudmisele ning võlausaldaja huvide kaitsmisele olukordades, kus võlgnikud ei täida oma rahalist kohustust. Inkassofirmade poolt läbiviidav sissenõudmise menetlus põhineb suuresti võlgnike isikuandmete töötlemisel. Käesoleva töö esimesest peatükist saame teha järelduse, et igasugune võlgniku kui andmesubjekti andmetega tehtav toiming on nende töötlemine inkasso poolt IKS § 5 alusel. Kõigepealt, kui võlgnevus kui nõue inkassoteenuse osutaja kätte satub, kogutakse nii ülevõtmise käigus kui ka pärast seda iseseisvalt võimalikult palju infot võlgniku kohta, et seejärel temaga kontakti luua.

Isikuandmete töötlemise aspektist tekib siinkohal küsimus, kas inkassofirmad on oma olemuse poolest vastutavad või volitatud andmete töötlejad. Kõige olulisem tagajärg selle vahel, kas andmete töötleja on vastutav või volitatud töötleja, on juriidiline vastutus, mis tuleneb isikuandmete kaitse regulatsioonidest.¹⁶⁶ Reeglistik võib küll kahe töötleja liigi vahel olla erinev, kuid peamine on, et töötlejad oma tegevuses neid siiski järgiksid.

Direktiivi 95/46EÜ art2 punkti d kohaselt on vastutavaks andmete töötlejaks füüsiline või juriidiline isik, esindused või mõni muu organ, kes määrab üksi või koos teistega kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid; kui töötlemise eesmärgid ja vahendid on

¹⁶⁵ Äripäeva seminar 11.09.2012 – Kuidas inkassofirmaga efektiivselt koostööd teha. Ülar Maapalu ettekanne.

¹⁶⁶ Handbook on Data Protection Law, p 51.

kindlaks määratud siseriiklike või ühenduse õigusnormidega, võib vastutava töötaja või tema ametisemääramise sätestada siseriiklikus või ühenduse õiguse.

Vastutava töötaja ülesandeks on määratleda, miks ja millisel viisil tuleb andmeid töödelda.¹⁶⁷ Vastavalt konventsiooni nr 108 art 2 punktile d on vastutavaks töötajaks füüsiline või juriidiline isik, esindus või muu organisatsioon, kellele on siseriikliku õigusega antud pädevus otsustada automatiseeritud andmekogu eesmärgi üle, kogutavate isikuandmete koosseisu ning töötlemisviisi kohta.

Vastutava töötaja üheks peamiseks ülesandeks on määratleda ära, kes on vastutav andmekaitse nõuete täitmise üle ning kes on vastutav selle eest, et andmesubjekti õigused oleksid tagatud ka praktilise poole pealt.¹⁶⁸ Lisaks peab vastutav töötaja rakendama asjakohaseid ja vajalikke tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid kaitsmaks isikuandmeid juhusliku või seadusevastase hävimise, juhusliku kaotsimineku, muutmise või ebaseadusliku avalikustamise eest.¹⁶⁹

Kui inkasso omandab nõude VÕS-ist tuleneva loovutamise või müügilepingu alusel, lähevad talle kui uuele võlausaldajale üle ka kõik õigused ja kohustused ning inkasso asub senise võlausaldaja kohale¹⁷⁰. Selliselt oleks asjakohane järeldada, et inkassost saab isikuandmete vastutav töötaja.

Andmete volitatud töötajaks on füüsiline või juriidiline isik, esindus või mõni muu organ, kes töötleb isikuandmeid vastutava töötaja nimel.¹⁷¹ Vastutavale töötajale usaldatud ülesanded võivad olla üsna kitsalt limiteeritud või talle võivad olla usaldatud üksnes üldised ja laiaulatuslikud ülesanded¹⁷². Volitatud töötaja mängib siinkohal olulist rolli andmete töötlemise konfidentsiaalsuse ja turvalisuse kontekstist lähtuvalt¹⁷³. Teoreetiliselt ei saa välistada ka olukorda, kus volitatud töötaja muutub vastutavaks töötajaks, kui tema tegevus väljub temale antud juhiste ja volituste piirest. Sellisel juhul peab volitatud töötajal olema

¹⁶⁷ Ibid, lk 52.

¹⁶⁸ Ibid, p 54

¹⁶⁹ Direktiiv 95/46/EÜ, artikkel 17.

¹⁷⁰ P. Varul, V. Kõve, M.Käerdi, Võlaõiguseaduse kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007, lk 540.

¹⁷¹ Direktiiv 95/46/EÜ, artikkel 2 p e.

¹⁷² Handbook on Data Protection Law, p 54

¹⁷³ Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 1/2010 on the concepts of "controller" and "processor". Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp169_en.pdf, (15.03.2016), p 7.

selge alus andmete iseseisvaks töötlemiseks, vastasel juhul oleks andmetöötlus ebaseaduslik.¹⁷⁴

Eelnevast tulenevalt ilmneb, et vastutav töötleja on määratletud osalisena, kes määrab ära andmete töötlemise eesmärgid ja ulatuse. Kuigi andmete töötlejaks saab olla ka volitatud töötleja, langeb vastutus tagajärgede osas siiski vastutava töötleja õlule.¹⁷⁵ Mõlemad töötlejad on siiski vastutavad töötlemise seaduspärasuse ja õigsuse eest.¹⁷⁶

Kolmandaks isikuks on kõik füüsilised või juriidilised isikud, riigiasutused, esindused või muud organid, välja arvatud andmesubjekt, vastutav töötleja, volitatud töötleja ja isikud, kes võivad andmeid töödelda vastutava töötleja või volitatud töötleja otseses alluvuses.¹⁷⁷ Kolmas isik on täielikult eraldiseisev vastutavast töötlejast ning kolmandal isikul peab alati olema õiguslik alus andmete töötlemiseks.¹⁷⁸ Vastavalt isikuandmete kaitse seadusele peab kolmandal isikul olema ka õigustatud huvi andmete töötlemiseks.¹⁷⁹ Mõnel juhul on täheldatud, kui inkasso, kui näiteks nõuete ostja, ongi kolmandaks isikuks, kui võrd esialgselt puudus võlgnikul temaga igasugune kokkupuude.¹⁸⁰ Inkasso võiks olla kolmandaks isikuks näiteks juhul, kui võlamenetlus on küll inkasso käes, kuid ühtegi andmetöötlust seejuures ei toimu. Lisaks ka olukorras, kus maksekäsu kiirmenetluse avaldajana on märgitud võlausaldaja, kuid maksekäsu kiirmenetluse avalduse on sisse andnud hoopis võlgade sissenõudmisega tegelev inkasso.¹⁸¹

Riigikohtu tsiviilkolleegium on märkinud, et "erireeglid kolmandale isikule edastatud andmete töötlemisele isiku krediitvõimelisuse hindamiseks või muul samasugusel eesmärgil näevad ette IKS § 11 lg-d 6 ja 7. IKS § 11 lg 6 järgi peab kolmandal isikul olema isikuandmete töötlemiseks õigustatud huvi ning isikuandmete edastaja peab selle huvi olema tuvastanud, kontrollinud edastatavate andmete õigsust ja registreerinud andmeedastuse. Sel eesmärgil andmete kogumine ja kolmandatele isikutele edastamine ei ole IKS § 11 lg 7 järgi

¹⁷⁴ Handbook on Data Protection Law, p 53-54.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 1/2010 on the concepts of "controller" and "processor", p 8.

¹⁷⁷ Direktiiv 95/46/EÜ, artikkel 2 p f.

¹⁷⁸ Handbook on Data Protection Law, p 56.

¹⁷⁹ IKS § 11 lg 6.

¹⁸⁰ B. G. Diehl. The Banking Journal. Regulatory Scrutiny Increases on Lenders' Collection Practices With Respect to Third Parties and Data Integrity. An A.S. Pratt & Sons Publication. February 2014, p 144.

¹⁸¹ E. Klimberg. Maksekäsu kiirmenetluse efektiivsus võlausaldaja huvide kaitsel. Magistritöö. Tallinn, 2012, lk 37.

lubatud, kui see kahjustaks ülemäära andmesubjekti õigustatud huve, lepingu rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva või kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui kolm aastat.” Lisaks on Riigikohus seisukohal, et seadus lubab ”võlausaldajal põhimõtteliselt avalikustada kolmandale isikule andmeid oma võlgnike kohta ja kolmandad isikud võivad andmed omakorda ka Internetis avaldada tingimusel, et järgitud on IKS-i sätteid ega ole avaldatud ebakohaseid väärtushinnanguid”¹⁸².

Inkassofirmad omandavad nõudeid loovutamise või müügilepingu teel. Mõnedel juhtudel esindavad inkassod võlausaldajat ka käsunduslepingu alusel, nõudes seeläbi võlgnevust sisse viimase nimel. Siinkohal kerkib esile küsimus, kas oma tegevuses ehk inkassomenetluses täidab inkasso vastutava töötleja või volitatud andmete töötleja. Eelnevast analüüsist selgub, et vastutav töötleja on isik, kes töötleb või kelle ülesandel töödeldakse isikuandmeid.¹⁸³

Kui aga inkassofirma nõuab võlgnevust sisse käsunduslepingu alusel, siis ei omanda ta selliseid õigusi ja kohustusi nagu nõude loovutamisel või müügil. Käsunduslepingu alusel esindab inkasso võlausaldajat. Sellisel juhul saaks väita, et inkasso on volitatud töötleja positsioonil. Teisisõnu, inkasso töötleb võlgnike andmeid vastutava töötleja ehk võlausaldaja ülesandel¹⁸⁴.

Seega on autor seisukohal, et inkassot saab määratleda kui vastutavat töötleja või volitatud töötlejat vastavalt sellele, kuidas on võlanõue üle läinud. Nõude müügi või loovutamise puhul saab temast vastutav töötleja ning seetõttu lasub inkassol ka suurem otsustus ja vastutus nõuete kohase täitmise eest. Kui inkasso töötleb andmeid kui volitatud töötleja, teeb ta seda küll vastutava töötleja nõudeid järgides, kuid ennekõike peavad mõlemad töötlejad järgima õigusaktides sätestatud nõudeid ning tagama töödeldavate isikuandmete turvalisuse ja kaitsuse. Sama kehtib ka siis, kui inkasso menetleb võlgnevust üksnes kui kolmas isik.

¹⁸² Vt RK lahendid: RKTko 3-2-1-80-13, 25. september 2013; RKHko 3-3-1-70-11, 12. detsember 2011.

¹⁸³ Nõmper lk 88.

¹⁸⁴ Ibid.

2.2.1 Võlgnik kui andmesubjekt ja tema andmekaitsealased õigused

Selleks, et inkassod saaksid oma tööd teha ehk võlgnevuste sissenõudmisega tegeleda, on neil vaja luua võlgnikuga kontakt. Selleks toimub IKS-is sätestatud isikuandmete töötlus, ehk ennekõike kogutakse isiku kohta vajaminev informatsioon ning seejärel tehakse sellega asjakohased muud toimingud. Inkassod saavad andmetöötlusel olla nii vastutavaks kui ka volitatud töötlejateks, mõnel juhul on inkassod esindatud võlasuhted kolmandate isikutena. Eelnevas analüüsis sai tuvastatud ka, et andmete töötlemiseks on inkassodel vajalik andmesubjekti nõusolek. Kui nõusolekut ei ole antud, saab inkasso tugineda erinevatele õiguslikele alustele: leping, IKS §-dest 11 lg 2, 6, 7 tulenevad olukorrad, õigusliku huvi olemasolu, kuivõrd nende peamiseks tegevusvaldkonnaks ongi võlgade sissenõudmine. Tõusetub aga küsimus, kas võlgnikku saab käsitleda andmesubjektina.

Käesoleva töö esimesest peatükist lähtuvalt selgub, et andmesubjektiks on isik, kelle andmeid töödeldakse. Võlgnevuse sissenõudmisel kogus inkasso menetluse esimestes etappides infot võlgniku kohta, et tema seejärel kontakt luua. Nii otsitakse infot võlgniku elu-ja töökoha osas, tema kontaktandmeid, analüüsitakse, kas tema kohta käivad juba olemasolevad andmed vastavad tõele. Kuivõrd inkasso kogub võlgniku kohta käivat informatsiooni, siis algab sellise toiminguga andmete töötlemine. Töötlemise aspekt aga viitabi asjaolule, et võlgnik on nimetatud suhtes andmesubjektiks, kuivõrd tema andmeid töödeldakse.

Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium on oma uuringus¹⁸⁵ välja selgitanud keskmise võlgniku profiili. Selle kohaselt on tarbijakrediidi võlgadega hädas isikud, kelle kuusissetulek on Eesti keskmisest madalam, võlgnike enamuse moodustavad seejuures enamasti töötud, miinimumpalgaga töötajad, toimetulekutoetuse saajad ning töövõimetuspensionärid. Tihti peale on võlgnikud ka madalama haridustasemega.

Harva on võetud üksnes üks laen. Reeglina on laene mitu, 4- 5 või rohkem. Enamasti ollakse samaaegselt võlgu erinevatele krediitpakkujatele: kommertspank, laenukontor, järelmaksupakkuja. Erinevad võlad on ka erinevas sissenõudmise astmes – mõni nõue on loovutatud inkassole ning mõni on samas juba kohtutäituri käes. Väga sageli rakendub ühe võlgniku suhtes korraga mitu inkassofirmat ja mitu kohtutäiturit. Eriti mitme kohtutäituriga samaaegne

¹⁸⁵ Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumi turu-uuring. Kiirlaenu- ja ettepanekud. Arvutivõrgus: https://www.mkm.ee/sites/default/files/kiirlaenu_ ja_ ettepanekud.pdf (20.02.2016).

suhtlemine valmistab võlgnikele raskusi, kuna igäihele neist tuleb teha avaldus elatusmiinimumi arvele allesjätmiseks, vastasel juhul arestitakse konto täies ulatuses. Lisaks on inkassofirma Lindorff Eesti AS oma ettekandes¹⁸⁶ välja toonud, et "keskmiseks võlgnikuks" on kujunenud ligikaudu 35-aastane meesterahvas, kelle keskmiseks võlasummaks on 230 eurot ning kellel on kohustus igakuiselt tasuda mitmeid tasumata jäänud arveid. Naisterahvad on võlgnevuse aspektist kohusetundlikumad.

Andmesubjektina on võlgnikul andmekaitsealastest regulatsioonidest tulenevalt mitmeid õigusi, mis moodustavad andmekaitse tuuma ning mida inkassod ja võlausaldajad peavad tagama ning millega viimased peavad arvestama viies läbi andmetöötluste. Sellised õigused on sätestatud IKS-i kolmandas peatükis¹⁸⁷. Selle kohaselt on võlgnikul õigus saada inkassolt teavet tema isikuandmete kohta. Seda, millised on andmetöötluste eesmärgid on ilmne arvata võlgnevuse menetlemine. Lisaks on võlgnikul õigus teada kolmandad isikud, kellele võib inkasso andmed edastada.

Andmetöötaja peab andmete töötlemisel võtma kasutusele sobivaid tagatisi, muuhulgas näiteks võimalusel arutama võlgnikuga või andma viimasele võimaluse esitada oma arvamus kogutava või juba kogutud andmete ratsionaalsusest ja eesmärgipärasusest, tagades seejuures võlgnikule võimaluse vaidlustada töötaja otsuseid (eriti olukorras, kus nende otsuste põhjal on toimunud ebaõige andmete töötlemine).¹⁸⁸

Lisaks eelnimetatud andmesubjekti õigustele, võib tal esineda ka õigus "olla unustatud". Euroopa Kohus on oma otsuses¹⁸⁹ märkinud, et otsingumootori tegevust, mis seisneb kolmandate isikute poolt internetis avaldatud või sinna lisatud teabe leidmises, automaatses indekseerimises, ajutises säilitamises ja lõpuks internetikasutajatele kättesaadavaks tegemises teatavas eelistusjärjekorras, tuleb juhul, kui see sisaldab isikuandmeid, pidada isikuandmete töötlemiseks. Otsingumootori haldajat peetakse siinkohal vastutavaks töötlejaks. Andmesubjektil on selliselt õigus nõuda, et tema nimi ei oleks enam otsingumootori tulemustega seostatav. Eelduseks on siinkohal asjaolu, et andmesubjekti säärast õigust on vaja ennekoike tuvastada ning lisaks tuvastada andmesubjektile tekitatavat võimalikku kahju.

¹⁸⁶ Lindorff Eesti AS: tüüpiline võlgnik on 35-aastane mees. E24. Arvutivõrgus - <http://www.e24.ee/979152/lindorff-tuupiline-volgnik-on-35-aastane-mees/> (23.02.2016).

¹⁸⁷ Vt IKS 3. Ptk- Andmesubjekti õigused.

¹⁸⁸ Data protection in European Union. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/guide/guide-ukingdom_en.pdf (09.04.2016).

¹⁸⁹ EKo 13.05. 2014, *Google Spain SL ja Google Inc. vs Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González*.

Seejuures ei ole võlgnikul õigust saada soovitud teavet ning tema kohta käivaid isikuandmeid töötlemisel piiratakse, kui sellega võib kaasneda teiste isikute õiguste ja vabaduste kahjustamine. Lisaks on võlgnikul õigus nõuda ebaõigete andmete parandamist. Kui inkassol puudub õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks, võib võlgnik nõuda töötlemise lõpetamist, kui andmeid on avalikustatud või kellelegi edastatud, siis on võlgnikul õigus nõuda sellise tegevuse lõpetamist. Lisaks saab võlgnik nõuda ka andmete sulgemist või nende kustutamist.

Seejuures on oluline märkida, et lisaks võlgnikule on andmesubjektiks ka mistahes teised isikud, kelle andmeid inkasso töötleb võlamenetluse raames. Näiteks on andmesubjektideks ka võlgniku sugulased, kellega inkasso võlgniku leidmise eesmärgil kontakteerub, aga ka võlgniku kontaktid sotsiaalmeedia võrgustikes, kui inkasso pöördub nende isikute poole. Kõikidel andmesubjektidel on ühesugused andmekaitsealased õigused.

2.2.2 Nõuete üleminek inkassoteenuste osutajatele

Nõuete üleminekuviise inkassofirmadesse on mitmeid, kuid selleks, et nõue saaks inkassosse üle minna, peab võlgnikul olema sõlmitud esialgse võlausaldajaga tehing, enamasti on selleks leping TsÜS §67 lg 2 tähenduses. Selle kohaselt on leping kahe või enama isiku vaheline tehing, mis on vastassuunaline¹⁹⁰. Kõige enam levinud võimalused nõuete üleminekuks inkassofirmale on nõude loovutamine senise võlausaldaja poolt, nõude müük ning inkassofirma tegutsemine käsunduslepingu alusel võlgnevuse sissenõudmisel¹⁹¹.

Inkassoteenuse osutaja võib tegutseda käsunduslepingu alusel või toimub võlaõiguslik tehing. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 6 lõike 3 kohaselt on käsutustehing kokkulepe õiguse muudatuse kohta ja käsutamine tähendab võlanõude võõrandamist. Käsutustehingu puhul on tegemist võlausaldaja vahetusega. Esialgne võlausaldaja ei ole enam nõude omanik ning võlgnevus tuleb tasuda juba uuele võlausaldajale ehk inkassoettevõttele (nõude ostjale). Nõue läheb üle uuele võlausaldajale koos kõigi õiguste ja kohustusega ning esialgne võlausaldaja vabaneb riskist, et nõue jääb rahuldamata VÕS § 164 alusel. VÕS § 170

¹⁹⁰ I. Kull, V. Kõve, P. Varul, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010., lk 217.

¹⁹¹ Info tugineb käesoleva töö autori praktilistele kogemustele.

järgi tuleb võlausaldaja vahetumisest võlgnikku teavitada. Nõudeid võib loovutada ühe kaupa või ostetakse võlaportfell, kus on palju ühetüübilisi nõudeid.¹⁹²

Üheks nõude ülemineku võimaluseks inkassofirmadele on nõude loovutamine senise võlausaldaja poolt VÕS § 164 lg 1 alusel. Sellise nõude loovutamise puhul on oluline aspekt, et nõude loovutamiseks ei pea olema kohustatud isiku (käesoleval juhul võlgniku) nõusolek, nõude loovutamisest ei tule võlgnikule ka teatada¹⁹³.

Sisuliselt on nõude loovutamine leping senise võlausaldaja ja uue võlausaldaja vahel, millega loovutaja annab temale kuuluva nõude üle teisele isikule. Aktiivselt osalevad nõude loovutamise juures seega ainult senine ja uus võlausaldaja. Võlgnik osaleb nõude loovutamise protsessis üksnes passiivselt – tema jaoks muutub pelgalt võlausaldaja isik¹⁹⁴. Vastavalt VÕS § 168 lõikes 1 sätestatule, peab senine võlausaldaja nõude loovutamisel uuele võlausaldajale üle andma nõuet ja kõrvalkohustustest tulenevaid õigusi tõendavad dokumendid¹⁹⁵. Selliselt läheb uuele võlausaldajale üle nõue täielikult koos kõigi selle õiguste ja kohustustega.

Kuivõrd inkasso kui uus võlausaldaja omandab nõude loovutamiseiga kõik senise võlausaldaja õigused ja kohustused, omandab ta teoreetiliselt ka õiguse võlgniku isikuandmete töötlemiseks. See on aga võimalik vaid sellisel juhul, kui võlgnik on juba senisele võlausaldajale andnud vabatahtliku, teadliku ning konkreetse nõusoleku tema isikuandmete töötlemiseks või on selline töötlemine vajalik võlgnikuga sõlmitud lepingu täitmiseks, samuti kui esineb andmete töötlemiseks õigustatud huvi¹⁹⁶. Nõusoleku vaatevinklist on seejuures kaks võimalust, esimesel juhul oli võlgnik senisele võlausaldajale andnud nõusoleku oma isikuandmete töötlemiseks nende vahel sõlmitud lepinguga, milles oli selgelt viidatud asjakohasele sättele, või ei ole võlgnik sellisest kokkuleppest teadlik. Sellisel juhul langeb nõusoleku klausel ära.

Teiseks võimaluseks nõude üleminekuks inkassole on nõude müük. Sellise nõude ülemineku korral kohustub senine võlausaldaja kui nõude müüja andma inkassole kui ostjale üle tehinguks olev nõue või nõuded ja tagama üleantavate nõuete omandiõiguse üleminek inkassole ning inkassofirma kohustub omandatavate nõuete eest tasuma kokkulepitud tasu¹⁹⁷.

¹⁹² K.Timuska. Tarbijaõiguste kaitse inkassomenetluses: Esti ja Soome õiguse võrdlev käsitus. Magistritöö, Tallinn: Tartu Ülikool, 2014, lk 5.

¹⁹³ P. Varul, V. Kõve, M.Käerdi, Võlaõiguseadus. Kommenteeritud väljaanne. § 164 lg 1, lk 552.

¹⁹⁴ Ibid, lk 553.

¹⁹⁵ VÕS § 168 lg 1 esimene lause.

¹⁹⁶ Direktiiv 95/46EÜ, artikkel 2 lg h.

¹⁹⁷ P. Varul, V. Kõve, M.Käerdi, Võlaõiguseadus. Kommenteeritud väljaanne, §208.

Kuivõrd müügilepinguga lähevad nõuded üle inkassofirmale ja sellega tekib talle ka nende omandiõigus, siis sarnaselt nõude loovutamiseks omandab inkasso siinkohal kõik õigused ja kohustused nõuete osas, mis müügiprotsessiga kaasnesid. Kuid ka siinkohal tekib sarnane olukord nõude loovutamise, kus probleemseks kohaks osutub andmesubjekti isikuandmete töötlemise lubatavus.

Kolmandaks võimaluseks, kuidas inkassod nõude endale saavad, on tegutsemine võlausaldaja nimel käsunduslepingu alusel¹⁹⁸. Selliselt kohustub inkassofirma kui käsundisaja osutama võlausaldajale kui käsundiandjale teenust, käsundiandja peab aga maksma selle eest tasu, kui selles on kokku lepitud¹⁹⁹. Teenusena peetakse siinkohal ennekõike võlgnevuste sissenõudmist võlgnikelt. Inkassodel on võimalus töödelda andmeid käsunduslepingu alusel. Sellise kokkuleppe olemasolu korral tegelevad inkassod sissenõudmise protsessiga ise, võimaldades võlausaldajal keskenduda oma tegevustele.

Küll on aga Euroopa Kohus märkinud, et inkassod võivad töödelda võlgnevuse sissenõudmisel andmeid vaid võlausaldaja nimel ja loal. Sellise delegerimine ei tohi mõjutada isikuandmete kaitsetaset.²⁰⁰ Euroopa Kohus on märkinud oma otsuses, et olenemata sellest, kuidas kvalifitseerida nõuete sissenõudmiseks nende loovutamise leping, tegutseb inkasso kui nõuete omandaja teenuse osutaja ehk võlausaldaja loal. Seda aga juhul, kui inkasso tegutseb vastavalt võlausaldaja juhtnõuetele ja tema järelevalve all. Ehk olukorras, kus inkasso tegutseb käsunduslepingu alusel.²⁰¹

Kuigi nõuete üleminekuks inkassoteenuse osutaja kätte on mitmeid viise, on käesoleva töö autori seisukohal kõige levinumad võimalused nõuete üleminekuks võlaõigusseadusest tulenevad nõude loovutamine, milles inkasso asub nõude loovutamise järgselt senise võlausaldaja aseme ning omandab kõik õigused ja kohustused, muuhulgas isikuandmete töötlemisega seonduv.

Veel üheks võimaluseks, kuidas inkassofirma nõude omandab on viimase ostmine senise võlausaldaja poolt. Nõude omandamiseks ning õiguste ja kohustuste üleminekuks on vajalik seejuures sõlmida ostu-müügileping. Kolmandaks, autori hinnangul kõige lihtsamaks võlanõude menetlemise viisiks, on tegutsemine võlausaldaja nimel ja huvides läbi nende vahelise käsunduslepingu, kus enamus õigusi ja kohustusi seoses isikuandmete töötlemisega lasub küll võlausaldajal, kuid vastutus ei puudu ka inkassol.

¹⁹⁸ Info tugineb autori isiklikul töökogemusel.

¹⁹⁹ P. Varul, V. Kõve, M.Käerdi, Võlaõiguseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 619.

²⁰⁰ EKo 22.11.2012, kohtuasi C-119/12, *Josef Probst vs mr.nexnet GmbH.*, p 26.

²⁰¹ Ibid. P 27.

Kokkuvõttes saame öelda, et esimese ja teise variandi puhul on selline olukord, kolmanda variandi puhul teine olukord jne. Siinkohal on töö autor seisukohal, et nõude muuviisilisel üleminekul ei tegutse enam inkasso senise võlausaldaja järelevalve all ega juhindu tema ettekirjutistest, vaid langetab oma otsused ise ning on nende eest täielikult ka vastutav.

2.3 Andmetöötluse põhimõtete järgimise kitsaskohad inkassomenetluses

Inkassomenetlus on valdkond, mida seadusandja ei ole seni eraldi õigusaktiga reguleerinud. Inkassoteenuse osutaja peab eelkõige lähtuma võlaõigusseaduse ja isikuandmete kaitse seaduse regulatsioonist. Praktikas on väljakujunenud olukord selliselt, et inkassoettevõtted tegutsevad oma parima äranägemise järgi ning teevad vastavaid muudatusi oma tegevuses alles siis, kui võlgnik on pöördunud oma õiguste kaitseks Andmekaitse Inspektsiooni või kohtusse. Alles kohtus on võimalik väidetaval võlgnikul esitada tuvastushagi tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 368 järgi, paludes tuvastada võlgnevuse puudumist ning seejärel esitada nõue kahju hüvitamise osas.²⁰²

Isikuandmete töötlemisel tuleb järgida kindlaid põhimõtteid, mis aitavad saavutada andmekaitse eesmärke.²⁰³ Selleks, et andmekaitse normid tagaksid isikule viimase subjektiivsete õiguste, sh eelkõige privaatsusõiguse, piisava kaitse, kehtestavad isikuandmete töötlemist reguleerivad õigusaktid andmetöötlusele kindlad põhimõtted.²⁰⁴

Kui inkassod viivad läbi võlamenetluse, peavad nad, nagu eespool juba põgusalt ka mainitud, lähtuma muuhulgas andmekaitse regulatsioonidega. Seega peavad firmad inkassod oma menetluse käigus järgmina ennekõike IKS-i, kuivõrd pea igapäevaselt toimub inkassodes andmetöötlus. Seejuures peavad töötluse käigus järgima IKS-is toodud põhimõtteid.

IKS § 6 sätestab isikuandmete töötlemise põhimõtted: seaduslikkuse, eesmärgi kohasuse, minimaalsuse ja kasutuse piiramise põhimõtte, andmete kvaliteedi ja turvalisuse põhimõtte ning individuaalse osaluse põhimõtte. Samad põhimõtted on sätestatud ka

²⁰² K.Timuska, lk 4.

²⁰³ E. Rohtmets. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2013. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1455/Andmesubjekti%20oigused_EK_analuus.pdf, lk 5 (26.01.2016).

²⁰⁴ M.Männiko, lk 44.

andmekaitse direktiivis ning konventsioonis 108. Viimaseid analüüsitakse paralleelselt IKS-iga järgnevatel alapeatükkides.

Lähtuvalt sellest, et inkassodes on tihtipeale võlgniku kui andmesubjekti vananenud või poolikud andmed, on vajalik nende kogumine või täpsustamine. Nende protsesside käigus peavad inkassod aga järgima õigusakte ning tagama selle, et andmesubjekti põhiõigused ja vabadused, ennekõike õigus eraelu puutumatusel, ei kannataks.

2.3.1 Seaduslikkuse põhimõte

Andmetöötlus on seaduslik, kui andmeid töödeldakse seaduse alusel.²⁰⁵ Euroopa Inimõiguste kohus on lahendis *MM vs United Kingdom* märkinud, et igasugune andmete töötlus peab toimuma vastavalt seadustele.²⁰⁶ Nii Euroopa Liidu kui ka Euroopa Nõukogu õigusaktides on seadusliku töötlemise põhimõtetest esimesena nimetatud põhimõtte, mida on väljendatud võrdlemisi sarnases sõnastuses nii konventsiooni nr 108 art-s 5 kui ka direktiivi 95/46/EÜ art-s 6. Direktiivi 95/46/EÜ art 6 lg 1 punkt a kohustab liikmesriike sätestama põhimõtte, mille kohaselt isikuandmeid töödeldakse õiglaselt ja seaduslikult. Konventsiooni nr 108 art 5 punkti a kohaselt tuleb automatiseeritult töödeldavaid isikuandmeid hankida ja töödelda ausal ja seaduslikul teel. Siinkohal lisandub direktiiviga 95/46/EÜ sätestatud põhimõttele OECD juhendis kirjeldatud õigluse element, mille art 7 kohaselt tohib isikuandmeid hankida üksnes seaduslikul ja õiglasel teel. Säärane definitsioon omakorda ei esine konventsioonis nr 108. Ka direktiivi 95/46/EÜ preambuli punktis 28 on sätestatud, et isikuandmete igasugune töötlemine peab olema seaduslik ja andmesubjekti suhtes õiglane.²⁰⁷

IKS § 6 p 1 sätestab, et isikuandmete töötleja on kohustatud isikuandmete töötlemisel järgima seaduslikkuse põhimõtet, mille kohaselt võib isikuandmeid koguda vaid ausal ja seaduslikul teel. Selline definitsioon erineb mõnevõrra teistest, kuivõrd esiteks pannakse isikuandmete töötlejale küll kohustus järgida isikuandmete töötlemisel seaduslikkuse põhimõtet, kuid samas määratletakse põhimõtte isikuandmete kogumisega seotud põhimõttena. Teiseks ei sätesta IKS õiglase töötlemise nõuet.²⁰⁸

²⁰⁵ Ibid, lk 45.

²⁰⁶ EIK 13.11.2012, 24029/07, *M.M. vs Ühendkuningriik*.

²⁰⁷ D. Tamm, lk 22.

²⁰⁸ Ibid.

Õigluse terminile viidatakse küll aga IKS eelnõu seletuskirjas²⁰⁹. Seletuskirja kohaselt tähendab seaduslikkuse põhimõtte seda, et isikuandmeid võib koguda ausal ja seaduslikul teel. Isikuandmeid tuleb töödelda õiglaselt ja seaduslikult ning isikuandmete töötlemisega ei tohi ülemääraselt ega seadusliku aluseta piirata andmesubjektide õigust eraelu puutumatusel.²¹⁰

Eelnevast tulenevalt saab teha järelduse, et kuigi IKS § 6 p-s 1 ei ole kasutatud eraldi terminit "õiglane", on see tuletatav seaduslikkuse põhimõtte sõnastusest ning seletuskirjas esitatud selgitusest. Seega kuigi grammatiliselt vaadates on IKS-i sõnastus direktiivist erinev, ei ole see erinevus sisuline ning IKS-i säte ei ole autori hinnangul andmekaitse direktiiviga vastuolus. Direktiivi ülevõtmisel on siiski lähtutud selle mõttest ning vastav andmetöötluse seaduslikkuse kriteerium on Eesti õiguses olemas.

Inkassomenetluse vaatevinklist saame siinkohal teha järelduse, et viimased peavad koguma andmeid oma võlgnike kohta ausalt, seaduslikult ja järgima ka õigluse põhimõtet. Inkassod ei tohi andmetöötlusel kasutada seadusevastaseid allikaid näiteks info kogumiseks või selle avaldamiseks. Autori praktilisest kogemusest tulenevalt saab ka öelda, et inkassod ei soovi mõnikord ennast tutvustada võlgade sissenõudjana enne, kui vestluse vastaspool on avaldanud enda kohta mingeid andmeid, näiteks nime. Selliselt tekib küsimus isikuandmete ausas töötlemises.

Selles ei ole küsimust, et inkassol on vaja koguda võlgniku osas informatsiooni. Inkassofirma puhul on siiski tegemist kasumit teeniva äriühinguga ning selleks on vaja saada võlgnikuga ka kontakti. Info kogumiseks on mitmeid allikaid – nii on inkassol võimalus tellida võlgniku kohta käivad teavet avalike infoportaalide kaudu, näiteks Taust.ee, mille kaudu on sümboolse summa eest võimalik tellida kogu info isiku kohta, mis portaalis leidub. Samuti on võimalik otsida võlgnikku sotsiaalvõrgustikes, kuid siinkohal eelnevalt sai tuvastatud, et suhtlusportaalide kaudu kontakteerudes on suur võimalus pöörduda vale isiku poole ning panna seega toime isikuandmete ebaseadusliku avaldamise võõrale asjassepuutumatale isikule.

Probleemkohad andmete kogumisega tekivadki siis, kui inkassod on võlgniku otsingutega liigselt hädas ning püüavad viimast leida, "maksu, mis maksab". Selliselt kirjutavad inkassod võlgnikele suhtlusportaalidesse kirju (näiteks Facebook vahendusel), kus kirjeldatakse võlgnevuse olemust suhteliselt detailselt ning palutakse see võimalikult kiiresti likvideerida või ühendust võtta. Nii avaldatakse mitmeid isikuandmeid võõrale isikule. Võõra

²⁰⁹ Isikuandmete kaitse seaduse seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/oigusaktid>, lk 6.

²¹⁰ Ibid.

isikuga saab olla tegemist näiteks nimekaimu situatsioonis, ehk olukorras, kus inkasso saadab endateada teate küll võlgnikule, kui tegelikkuses läheb viimane hoopis kellelegi samanimelisele, ehk võõrale. Lisaks võivad inkassod uurida andmeid võlgniku kohta tema lähedastelt, sugulastelt või ka tööandjatelt, näiteks olukorras, kus on teada isiku töökoht, kuid puuduvad kontaktandmed. Eelnevalt kirjeldatud isikuandmete kogumise viisid ei ole aga kooskõlas IKS-iga.

Andmete kogumisel kasutavad inkassoettevõtted ulatuslikult varem avaldatud andmeid, seejuures ei pruugi selline andmete taaskasutamine olla seaduspärane. IKS § 11 lg 1 sätestab, et isikuandmete kaitse reeglid ei kohaldu andmetele, mida isik on ise avalikustanud, andnud andmete avaldamiseks oma nõusoleku või mida avaldatakse seaduse alusel. Riigikohus on oma otsuses märkinud, et ”kui isikuandmed on seaduse alusel ilma andmesubjekti nõusolekuta varem mingis vormis avalikustatud (nt andmete avaldamine asja avalikul arutamisel kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt), siis ei tähenda see, et edaspidi võib neid isikuandmeid piiramatult ja korduvalt avalikustada. Selline võimalus oleks vastuolus andmetöötluse eesmärgikohasuse, minimaalsuse ja kasutuse piiramise põhimõtetega. Kohtuistungil avaldatud andmete uus avaldamine trükiväljaannetes, televisioonis jm avardab oluliselt teavitatavate isikute ringi ja sellel võivad olla andmesubjekti jaoks olulised tagajärjed”.²¹¹

Seega ei tohi inkassoettevõtted tugineda läbiviidavas võlamenetluses andmetele, mis on varasemalt neile teatavaks saanud avaliku kohtuistungiga kaudu. Samas on autori hinnangul vaieldav, kas selline piirang laieneb ka seaduse kohaselt avaldatud kohtuotsuses kajastatud andmete kasutamisele. Samuti võib probleem tõusetuda ka muudel juhtudel varem avalikustatud andmete kasutamisel inkassoettevõtete poolt. Näiteks kasutavad inkassoettevõtted laialdaselt erinevates riiklikes registrites hoitavaid andmeid, näiteks tuvastamiseks isikule kuuluvat kinnisvara kinnistusraamatu kaudu ning leidmaks isikuga seotud ettevõtte äriregistri kaudu. Just riiklikest registritest pärit teabele tuginevad ka sellised portaalid nagu varem viidatud Taust.ee. AKI on asunud seisukohale, et juriidiliste isikute juhatuse liikmete nimede avalikustamine ei ole vastuolus isikuandmete kaitse seadusega, kuivõrd tegemist ei ole eraeluliste, vaid majandustegevust puudutavate andmetega.²¹²

²¹¹ RKTko 3-2-1-159-14, 18.02.2015, p 14.

²¹² Maksehäirete avaldamine. Andmekaitse Inspektsiooni juhend, lk 5. Arvutivõrgus: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/20151201%20Makse%C3%A4irete_juhts_6ige_301115.pdf (20.04.2016).

Samas on autori hinnangul asjakohane pöörata tähelepanu sellele, millised on riiklike registrite pidamise eesmärgid ning sellest lähtuvalt saab teha järelduse, kas nende andmete kasutamine võlamenetluses on kooskõlas registri pidamise eesmärgiga ja seega kas inkassoettevõtted tohiks andmeid kasutada. Oma juhendis märgib AKI, et äriregistri pidamise eesmärk on usaldusväärse tehingukäibe tagamine ning AKI asub seisukohale, et ka võlglasest äriühingu andmete avaldamine on sarnase eesmärgiga ning seega õiguspärane.²¹³ Samas on autori hinnangul kaheldav, kas äriregistrisse kantud äriühingute juhatuse liikmete isikuandmete kasutamine võlgnikuga kontakti saavutamise eesmärgil on kooskõlas kehtivate õigusnormidega.

Tõepoolest on andmed, nt juhatuse liikme telefoninumber või e-posti aadress, on avalikustatud seaduse alusel, kuid seda siiski konkreetse registri pidamise eesmärki silmas pidades. Äriregistri eesmärk ei ole luua isikute ja nende kontaktandmete andmebaas, mistõttu leiab autor, et registrisse kantud andmete kasutamine inkassoettevõtete poolt muul eesmärgil, näiteks võlgniku kontaktandmete leidmiseks, ei ole hõlmatud IKS § 11 lg 1 sätestatud erandiga ning sellistel juhtudel on kohaldatavad isikuandmete kaitse seadusest tulenevad normid. Arvestades asjaolu, et riiklikesse registritesse on kantud ulatuslikult isikuandmeid ja isikuid puudutavat teavet ning selline teave on sageli ka tehtud avalikult kättesaadavaks teatud kindlal eesmärgil, tuleb rangelt järgida nende andmete kasutamise eesmärgipärasust, vastasel juhul võib riiklikest registritest pärit teabele tuginedes ulatuslikult riivata isiku privaatsust.

2.3.2 Eesmärgikohasuse põhimõte

Vastavalt IKS § 6 lõikele 2 võib isikuandmeid koguda üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning isikuandmeid ei või töödelda viisil, mis ei ole andmetöötlemise eesmärkidega kooskõlas. Andmetöötlemise eesmärk peab olema kindlaks määratud enne andmete kogumist ja sama eesmärgiga peab seonduma ka järgnev andmete töötlemine. See aga ei tähenda, et eesmärgi hilisem muutmine oleks täielikult välistatud. Sellegipoolest üldjuhul tuleb igal uuel eesmärgil töötlemiseks saada andmesubjekti selgelt väljendatud nõusolek. Isikuandmete eesmärgikohase töötlemisega ei peeta ka vastuolus olevaks andmete töötlemist teadusuuringu või statistika vajadusteks.²¹⁴

²¹³ Ibid, lk 5.

²¹⁴ Ibid.

Sarnaselt eelnevaga sätestab eesmärgikohasuse põhimõtte ka andmekaitse direktiivi artikkel 6 lõige 1 punkt b,²¹⁵ kuid võrreldes IKS-iga on siinkohal sätestatud andmete täiendav töötlemine, mis seaduses sätestatud ei ole, kuid on lahti mõtestatud IKS seletuskirjas. Konventsiooni 108 artikkel 5 punkt b sarnaneb oma sisu ja määratletuse poolest IKS-iga, kuid siinkohal lisandub täpse määratletuse aspekt. Teisisõnu tuleb konventsiooni 108 kohaselt koguda isikuandmeid seaduspärasel ja täpselt määratletud eesmärkidel ning kasutada vastavalt nendele eesmärkidele.²¹⁶

Eesmärgikohasuse põhimõtte tähendab seda, et isikuandmeid tuleb koguda konkreetsel ja seaduslikel eesmärkidel ning kogutud andmeid tuleb töödelda ainult kogumise aluseks olnud eesmärkidel. Eesmärk peab olema selge ja andmesubjektile arusaadav. Nimetatud põhimõttega on tihedalt seotud ka kasutuse piiramise põhimõtte, mille alusel tohib isikuandmeid kasutada ainult kogumise aluseks olnud eesmärgil ning muudel eesmärkidel võib isikuandmeid kasutada üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal.²¹⁷

OECD juhendi artiklis 9 sätestatud eesmärgikohasuse põhimõtte alusel tuleb eesmärkidest, milleks isikuandmeid kogutakse ja kasutatakse, teada anda andmekogumise ajal.²¹⁸ Edasine andmekasutus peab jääma eespool nimetatud vajalikke eesmärkide saavutamise piiridesse või rõhutama eesmärkidele, mis ei ole eelnevalt nimetatud kasutuseesmärkidega vastuolus.²¹⁹

Inkassofirmad töötlevad võlgnikke andmeid eesmärgiga võlgnevus sisse nõuda. Seega ei ole siinkohal küsimust eesmärgi osas. Küll aga võib tõusetuda küsimus, kas inkassod töötlevad saadud andmeid üksnes kogumise aluseks olnud eesmärkidel. Eesmärgiks on küll võlgnevuse sissenõudmine, kuid käesoleva töö autori hinnangul ei ole välistatud, et inkassod võivad andmeid koguda ka "igaks juhuks", eriti olukorras, kus võlgnikul on näiteks varasemalt juba olnud võlamenetlusi.

²¹⁵ Direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, artikkel 6 lg 1 p b.

²¹⁶ Euroopa Nõukogu 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon nr 108. RT II 2001, 1, 3. Artikkel 5.

²¹⁷ M.Männiko, lk 46.

²¹⁸ D.Tamm, lk 26.

²¹⁹ Article 29 data protection working party. Opinion 03/2013 on purpose limitation.WP 203. 2013, p 9. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinionrecommendation/files/2013/wp203_en.pdf (29.02.2016).

2.3.3 Minimaalsuse ja kvaliteedi põhimõtted

Isikuandmeid võib koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks.²²⁰ Viimane seondub ka nimetatud andmete kvaliteedi põhimõttega.²²¹ Ka viimane sätestab, et andmeid tohib koguda vaid eesmärgi täitmise ulatuses. Minimaalsuse põhimõte on tihedalt seotud eesmärgikohasuse põhimõttega. Töötlemise eesmärgikohasuse põhimõttega seondub ka kohustus töödelda andmesubjekti tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid üksnes niikaua, kui see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega. Ka siin võib teha erandi teaduse ja statistika vajadustest lähtudes.²²² Eestis seotakse seda põhimõtet ka eesmärgikohasuse põhimõttega, mis aga näitab, et need kaks põhimõtet on omavahel tihedalt seotud.

Mõlema põhimõtte eesmärgiks on andmetöötluse eesmärgist lähtudes ebavajalike andmete töötlemise ning nende võimalike väärkasutuste vältimine.²²³

Direktiivi 95/46EÜ kohaselt on minimaalsuse põhimõte tagatud õiguspäraselt, kui isikuandmed on piisavad, asjakohased ega ületa selle otstarbe piire, mille tarvis neid kogutakse ja/või hiljem töödeldakse.²²⁴ Erinevalt isikuandmete kaitse seadusest ning andmekaitse direktiivist sätestab konventsioon nr 108 minimaalsuse osas üksnes selle, et andmed peavad olema adekvaatsed, asjakohased ning piisavad vastavalt kogumise eesmärkidele.²²⁵

Minimaalsuse põhimõttega seoses on leitud, et IKS-is ei ole konkreetset sätet säilitamistähtaegade piiramise kohta, kuigi vastav põhimõte on olemas konventsioonis 108 (art 5 p e) ning direktiivis 95/46/EÜ (art 6 lg 1 p e). Säilitamistähtaja piiramise põhimõte kohaselt (*principle of limited retention of data*) tohib andmeid säilitada andmesubjekti tuvastamist võimaldaval viisil üksnes nii kaua, kui see on vajalik sätestatud eesmärgi saavutamiseks. Seejärel tuleb andmed kustutada.²²⁶ Ka Euroopa Inimõiguste kohus on oma

²²⁰ IKS § 6 lg 3.

²²¹ IKS seletuskiri, lk 7.

²²² Isikuandmete kaitse seaduse seletuskiri, lk 7.

²²³ K. Randveer. Isikuandmete kaitse töötaja värbamisprotsessis – väljakutse tööandjale. Magistritöö. Tallinn, 2011, lk 23.

²²⁴ Direktiiv 95/46EÜ, artikkel p c.

²²⁵ Konventsioon 108, artikkel 5.

²²⁶ J. Antonova, lk 36.

lahendis²²⁷ märkinud, et andmekaitse aluspõhimõtete kohaselt peavad andmed olema proportsionaalsed nende kogumise eesmärgi suhtes ning neid tuleb säilitada vaid piiratud aja vältel. Siiski on võimalik jõuda seisukohale, et säilitamistähtaja piiramise põhimõte on Eesti õiguses kaetud eesmärgikohasuse ning eelkõige minimaalsuse põhimõtetega.

Kuivõrd minimaalsuse põhimõtte kohaselt tohib isikuandmeid töödelda üksnes ulatuses, mis on vajalik töötlemise eesmärgi saavutamiseks, siis loogiliseks järelduseks on tingimus, et andmed, mis töötlemise eesmärgi saavutamiseks enam vajalikud ei ole, tuleks kustutada. Samas oleks õiguskord autori hinnangul selgem, kui säilitamistähtaja piiramise põhimõte oleks Eesti õiguskorras selgelt reguleeritud.

Kui inkassod koguvad võlgniku kohta infot, peavad nad seda tegema vaid ulatuses, mis on neile oluline selleks, et inimesega kontakt saada, ega tohi koguda infot "igaks juhuks". Seega peaksid inkassod koguma vastavalt minimaalsuse põhimõttele üksnes niipalju andmeid, et nende menetluse eesmärk saaks täidetud.

Kvaliteedi põhimõte sätestab, et isikuandmed peavad olema ajakohased, täielikud ning vajalikud antud andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks.²²⁸ Ühest küljest väljendab see põhimõte, et kui juba isikuandmeid töödeldakse, siis tuleks seda teha korrektselt. Põhjendamatu oleks isikuandmete töötlemisega sekkumine isiku eraellu, kui kogutud andmed on kas ebapiisavad või ebatäpsed või mitteajakohased ning selliselt jääks saavutamata see oluline töötlemise eesmärk, mis sellist isiku privaatsfääri sekkumist õigustas. Teisest küljest piirab see põhimõte aga isikuandmete kogumist suuremas ulatuses, kui on vältimatult vajalik andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks. See põhimõte tuleneb ka direktiivi artikli 6 lõike 1 punktidest c ja d. Andmete kvaliteedi põhimõte sisaldab ka kohustust töödelda andmesubjekti tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid üksnes juhul, kui see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega.²²⁹

Inkassomenetluse puhul on kahtlemata andmete säilitamistähtaegade "suhteline suvalisus". Paljud inkassod ei ole säilitamistähtaegade peale mõelnud või on neid määranud oma isiklikest eelistustest tulenevalt. Nimelt leidis inspeksioon, et lepingulisi kohustusi korralikult täitvate klientide puhul tuleb lähtuda raamatupidamise seadusest, mille kohaselt peab

²²⁷ EIKo 4.12.2008, 30562/04 ja 30566/04, *S ja Marper vs Ühendkuningriik*, p 107.

²²⁸ IKS seletuskiri, lk7.

²²⁹ Ibid.

raamatupidamiskohustuslane raamatupidamise algdokumente säilitama seitse aastat, alates selle majandusaasta lõpust, mil algdokument raamatupidamises kajastati.²³⁰

Mis puudutab aga lepingulisi kohustusi eiravaid kliente, siis on inspeksioon seisukohal, et andmete säilitamisel tuleb lähtuda nõude aegumise tähtaegadest. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 146 lõige 1 sätestab, et tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg on kolm aastat. Sama paragrahvi lõike 4 kohaselt on nõuete aegumistähtaeg kümme aastat, kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult. Inspeksioon ei saa anda hinnangut, kas isikute võlanõuded võlausaldaja ees on tekkinud õiguspäraselt või kas isikud on kohustusi võlausaldaja ees rikkunud tahtlikult.²³¹

Tõusetub küsimus, millisel ajahetkel peaksid inkassod võlgnikuga seotud isikuanded kustutama või likvideerima. Kas olukorras, kus võlgnevus läheb edasi kohtumenetlusse või kohtutäiturile, lõpeb sellega inkassomenetlus ning andmete töötlus tuleb lõpetada, või tuleb andmete säilitamistähtaegade määratlemisel lähtuda kogu menetluse, sh kohtu- või täitemenetluse lõpust. Kuivõrd andmekaitsealased õigusaktid ei sätesta ning inkassodele ei laiene ka eriregulatsioon, siis on raske jõuda selgusele, kui kaua peavad või võivad inkassod isikuandmeid säilitama. Probleem seisneb siinkohal aga selles, et inkassod säilitavad isikuandmeid määratlemata aja, teisisõnu niikaua, kui ise seda vajalikuks peavad või nii öelda „igaks juhuks“²³².

2.3.4 Turvalisuse ning kasutuse piiramise põhimõte

IKS § 6 p 6 sätestab andmete turvalisuse põhimõtte. Turvalisuse põhimõtte kohaselt isikuandmete kaitseks tuleb rakendada turvameetmeid nende tahtmatu või volitamata töötlemise, avalikuks tuleku või hävimise eest.²³³

EL õiguses baseerub turvalisuse põhimõtte direktiivi artikli 17 lõikel 1 ja preambuli punktil 46. Selle kohaselt eeldab isikuandmete töötlemisel andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitsmise vajadus, et nii andmetöötlussüsteemi kavandamise kui ka andmete töötlemise ajal

²³⁰ Raamatupidamise seadus - RT I 2002, 102, 600... RT I, 30.12.2015, 65.

²³¹ Andmekaitse Inspeksioon, Seire kokkuvõte: Erasisikust võlglaste isikuandmete töötlemine inkassoteenuse osutajate poolt. Arvutivõrgus: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/20150911%20-%20Inkassod_seire_kokkuvõte_310815.pdf (23.02.2016).

²³² Info tugineb töö autori isiklikust töökogemusest.

²³³ IKS seletuskiri, lk7.

tuleb rakendada vajalikke tehnilisi ja korralduslikke meetmeid. Need aitavad tagada andmete turvalisust ja eelkõige välistada andmete omavolilise töötlemise võimaluse. Selle põhimõtte järgi ei või ka andmekaitse järelevalveasutus nõuda isikuandmete töötlejalt ebaoproportsionaalsete turvameetmete rakendamist.²³⁴

Andmete koguja kohustuseks on tagada kord, et andmed ei satuks isikute kätte, kellel puudub luba ning õigus andmete töötlemiseks. Eesmärgiks on siinkohal, et isikuandmed ei tuleks avalikuks või ei hävineks tahtmatult. Lisaks tuleb turvalisuse tagamise eesmärgil korraldada kogutud andmete arhiveerimine ning hävitamine.²³⁵

Kasutuse piiramise põhimõtte kohaselt võib isikuandmeid kasutada muudel eesmärkidel üksnes andmesubjekti nõusolekul või selleks pädeva organi loal. Antud põhimõtte väljendab andmete töötlemise eesmärgikohasuse põhimõtte niinimetatud teist poolust ning võimaldab enne andmete kogumist määratletud töötlemiseeesmärkidest hiljem kõrvale kalduda. Selline kõrvalekalle on lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul. Lisaks tuleb siinkohal märkida, et kasutuse piiramise põhimõtte ei piira juba kogutud andmete täiendavat töötlemist teadusuuringu või statistika vajadustel.²³⁶

2.3.5 Individuaalse osaluse põhimõte

Käesoleva põhimõtte, mis tuleneb IKS § 6 punktis 7, kohaselt tuleb andmesubjekti teavitada tema kohta kogutavatest andmetest, talle tuleb võimaldada juurdepääs tema kohta käivatele andmetele ja tal on õigus nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist.²³⁷ Andmekaitse direktiivi²³⁸ artiklitest 10-14 ning preambuli punktidest 38-43 tuleneb, et andmesubjektile peab olema andmete töötlemise õigluse huvides tagatud võimalus saada teada oma andmete töötlemisest, töötlejatest ja töötlemise eesmärkidest, samuti üldjuhul otsustada enda kohta käivate andmete töötlemiseks nõusoleku andmise või mitteandmise üle, välja arvatud erandite ja piirangute puhul.²³⁹ Andmesubjektile peab olema ka võimalik esitada vastuväiteid tema andmete töötlemisele ning andmete ebatäpsuse või mittetäielikkuse korral

²³⁴ Ibid.

²³⁵ K. Randveer, lk 25.

²³⁶ IKS seletuskiri, lk 7.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Direktiiv 95/46/EÜ.

²³⁹ K. Oper, lk 13.

nõuda oma isikuandmete parandamist. On ka teatud olukordi, mil töödeldakse andmeid, mille algallikaks ei ole andmesubjekt. Andmesubjektil on aga õigus teada oma isikuandmete töötlemise kohta. Sellisel juhul, et oleks tagatud andmesubjekti informeeritus, on isikuandmete töötleja kohustatud informeerima andmesubjekti tema andmete töötlustest.²⁴⁰

Inkassofirmade poolt läbiviidav menetlus hõlmab endas kahte poolt. Ühelt poolt on tegemist tüüpilise võlaõigusseaduses reguleeritud võlasuhtega, kus võlausaldaja soovib võlgnikult rahalise kohustuse tegemist ehk võlgnevuse tasumist. Teisalt toimub kogu menetluse käigus ulatuslik isikuandmete töötlus, seda kõigepealt võlgniku kindlakstegemiseks ja leidmiseks, järgnevalt tema kohta informatsiooni saamiseks. Tulenevalt eelnevast saab järeldada, et oma igapäevatöös peavad inkassod lisaks muudele regulatsioonidele järgima ka isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid nõudeid.

Kui andmed ei pärine andmesubjektilt endalt ehk võlgnikult, tuleb viimast esimesel võimalusel andmetöötlustest informeerida. Kui menetlus on lõpetatud, ja antud juhul ei oma tähtsust, kas võlgnevus saadi kätte või mitte, tuleb andmete töötlemine vastavalt ratsionaalsusele lõpetada ning kogutud andmed kustutada.

Eelnevalt käsitletud inkassomenetluse kirjeldusest nähtub, et inkassod töötlevad isikuandmeid kogu oma menetluse käigus. Inkassode eesmärgiks on võlgnevus võimalikult kiiresti ja tõhusalt kätte saada.²⁴¹ Selleks on aga vajalik isikuga saavutada kontakt, seda kas kirja või telefoni teel.

2.4 Andmekaitsereeglite rakendamine praktikas

Inkassofirmad kui andmete töötlejad peavad määrama kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgi, töödeldavate isikuandmete koosseisu, samuti töötlemise korra ja viisi ning isikuandmete kolmandatele isikutele edastamise lubamise.²⁴² Oma töötlemise protsessis peavad inkassod võlgniku andmeid töödeldes järgima IKS-ist tulenevaid varem käsitletud põhimõtteid. Viimasega seoses ei tohi inkassod eirata ka minimaalsuse põhimõttest tulenevat

²⁴⁰ M.Männiko, lk 53.

²⁴¹ Info tugineb erinevate inkassode kodulehtede põhjal: Five Inkasso OÜ, Lindorff Eesti AS, Julianus Inkasso OÜ jt.

²⁴² IKS, § 7 lg 2.

andmete säilitamistähtaega²⁴³. See tähendab, et võlgniku andmeid tohib säilitada tuvastamise võimaldaval viisil vaid nii kaua, kuni see on vajalik võlgnevuse menetlemiseks. Nagu käesolevas töös juba eelnevalt käsitletud, peab inkassol olema andmete töötlemiseks õiguslik alus.

Kui võlgnevus läheb üle inkassofirmale, peab viimane või senine võlausaldaja tagama selle, et andmesubjekt oleks teadlik asjaolust, et tema andmeid töötleb nüüd muu isik. Riigikohus on seisukohal, et "kui isikuandmete allikaks ei ole andmesubjekt, peab isikuandmete töötleja IKS § 15 lg 1 (samuti IKS § 6 p 7) järgi pärast isikuandmete saamist, parandamist või enne isikuandmete edastamist kolmandale isikule tegema andmesubjektile viivitamata teatavaks töödeldavate isikuandmete koosseisu ja allikad ning andmete töötleja andmed."²⁴⁴

Inkassodel peab andmete töötlemiseks olema õiguslik alus – eelnevalt selgus, et selliseks saab olla andmesubjekti nõusolek või õigustatud huvi. Samuti peavad inkassod iga protseduuri läbiviimisel veenduma, et ei kahjustuks võlgniku õigused ja vabadused. Mis puutub andmete kvaliteeti, siis peavad inkassod igati veenduma, et viimased oleksid õigused. Kui inkassod tegutsevad näiteks võlausaldaja nimel ja käsul, peaksid nad autori hinnangul siiski üle kontrollima andmete õigsust enne nendega edasiste toimingute läbiviimist.

Paraku on praktikas raske teha järeldusi selle osas, kas ja kuivõrd palju inkassod igapäevategevuses realselt andmekaitse nõudeid järgivad. Kuivõrd tihtipeale isikud ei tea oma võlgnevusest, siis justkui võiks siinkohal järeldada, et pahatihti ei teavita inkassod isikuid nende andmete kogumisest. Ka ei ole teada, kui palju andmeid iga võlgniku kohta tegelikkuses kogutakse või kui pikalt neid säilitatakse. Siinkohal tõusetub ka küsimus, kas säilitamine peaks toimuma vaid võlgnevuse tasumise või selle edastamiseni (näiteks kohtusse või kohtutäiturile) peaks andmeid juba sellisel staadiumil hävitama. Ning kui andmeid ei hävitata, siis milline oleks mõistlik aeg nende säilitamiseks.

Kuigi Ameerika Ühendriikides on teistsugune õigussüsteem, võib siinkohal siiski tuua mõned näiteks sealse inkassotegevuse regulatsiooni üle²⁴⁵. Kui meie regulatsioon sätestab, et andmetöötleja peab andmesubjekti teavitama viimase andmete töötlemisest, siis USA-s võib inkasso võlgnikuga kontakteeruda üksnes kui võlgnik on andnud inkassole selge nõusoleku

²⁴³ Konventsioon 108 (art 5 p e) ning andmekaitse direktiiv (art 6 lg 1 p e).

²⁴⁴ RKTko 3-2-1-80-13, 25. september 2013. a, p 34.

²⁴⁵ Fair Debt Collection Practices Act (USA). Available: <https://www.ftc.gov/enforcement/rules/rulemaking-regulatory-reform-proceedings/fair-debt-collection-practices-act-text#805> (10.04.2016).

või on selleks kohtu poolt väljastatud luba. Lisaks on inkassodest jäänud kohati justkui "ebaviisakas" mulje, kus võlgnikuga suheldes ei taganeta enne, kui võlgnevus on kätte saadud. Kasutamata ei jää tihtipeale ka ähvardavad või häbistava alatooniga väljaütlemised. Ka selline olukord on USA süsteemis kindlalt reguleeritud, nimelt on keelatud igasugune kõneviis, väljendid ja alatoonid, mis mingitki viisi võiksid isikut endast välja viia.

Sarnaselt USA süsteemiga on suhtlemine inkasso ja võlgniku vahel reguleeritud ka paljudes Euroopa riikides. Nii ei või sarnaselt Ühendriikidele ka Ühendkuningriigi ja Rumeenia õiguse kohaselt inkassod kasutada võlgnikuga kontakteerumisel vägivalda. Igasugune ähvardus, seejuures nii otsene kui ka kaudne, ei ole lubatud. Võlgnikuga suheldes ei tohi viimane tunda väiksematki hirmu enese, oma või lähedaste turvalisuse või vara osas.²⁴⁶

Kuigi oma igapäevategevuses peavad inkassod järgima andmekaitseenorme, esineb hulgaliselt olukordi, kus andmesubjekti õigused ei ole piisavalt või üldse tagatud. Inkasso eesmärgiks on võlgnevuse kättesaamine võimalikult kiiresti ja tõhusalt. Seeläbi kasutatakse tihtipeale nn "alatuud võtteid" või vaadatakse seadusest hoopiski mööda. Nii on töö autori hinnangul asjakohane eeldada, et firmad koguvad infot viisil, mis on seaduse mõistes kaheldav. Andmekaitse inspeksiooni (edaspidi AKI) on laekunud hulgaliselt kaebusi, mille põhiliste probleemidena toodi välja, et kreditorid vaatasid inimeste andmeid maksehäireregistris ka peale seda kui võlgnevus oli tasutud ja lepinguline suhe lõppenud. AKI seisukohalt on selline info hankimine vastuolus IKS-is toodud eesmärgikohasuse põhimõttega. Samuti ei anna IKS § 14 lg 1 p 4 volitust ilma isiku nõusolekuta tema andmetega tutvumiseks, kui võlgnevus on tasutud, kuna puudub leping, mille täitmist tagada.²⁴⁷

Inkassofirmade seas on laialt levinud praktika avaldada eraisikutest võlgnike nimed ja sünniajad internetis. Paraku pahatihti toimub see ebaseaduslikul viisil. Probleem võib tekkida ka seoses võlgniku maksehäireandmete edastamise ja avaldamisega. Nimelt ei tähenda õigus oma võlgniku maksehäireandmeid edastada andmete avalikustamist piiramatu arvule tuvastamata isikutele (internetis, ajalehes, ettevõtte teadetetahvlil jne). Füüsilise isiku võla võib koos tema isikuandmetega avalikustada piiritlemata isikute ringile internetis juhul, kui

²⁴⁶ C.G.Stanescu. Self-help, debt collection and the concomitant risks. A comparative law analysis. Springer International Publishing. Switzerland, 2015, p 258.

²⁴⁷ Andmekaitse Inspeksiooni seisukoht: inkasso ei tohi võlgniku sugulasi ega tööandjat tülitada. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/meediakajastus/postimees-andmekaitse-inkasso-ei-tohi-volgniku-sugulasi-ega-tooandjat> (20.02.2016).

inimene on selleks andnud nõuetekohase nõusoleku. Inimene võib selle nõusoleku igal ajal tagasi võtta. Kui inimene nõusoleku tagasi võtab, tuleb avalikustamine koheselt lõpetada.²⁴⁸

Isiku maksehäireandmete avaldamise eesmärgiks on võimaldada isikutel hinnata teise lepingupoole usaldusväärsust lepinguliste suhete täitmisel, mitte anda teavet tervele ühiskonnale makseraskustesse sattunud inimeste kohta. Seetõttu on eraisikutest võlglaste nimede avaldamine kõigile vabalt kättesaadaval internetilehel ilma inimese nõusolekuta keelatud.²⁴⁹ Lisaks tekitab suurt rahulolematust asjaolu, et üha enam kasutatakse võlgnike registrite ehk krediidiinfo andmeid klientide maksevõime hindamisel. Kasutatakse ka üha enam andmeid muudest, osaliselt rahvusvahelisest põimunud võlgnikeregistritest, mille tegevus on veelgi vähem läbipaistev.²⁵⁰

Isikute kaitset halbade tehingute tegemise eest loetakse kaalukamaks kui võlgniku eraelu kaitset.²⁵¹ Seepärast näeb seadus ette võimaluse, õigustatud huvi korral, võlainfot saada. Võlaandmete edastamine on lubatud üksnes isikuile, kellel on andmetele juurdepääsuks õigustatud huvi. Andmete edastaja peab sellise isiku õigustatud huvi tuvastama ning kontrollima andmete õigsust. Samuti tuleb andmete edastamine registreerida²⁵².

2012. a AKI poolt läbiviidud inkassofirmade seire tulemuste kohaselt oli vaid kahe inkassoettevõtte võrgulehel eraisikutest võlglaste võlaandmed avaldatud täielikult kooskõlas IKS-iga. Seire käigus kontrolliti 66 ettevõtte kodulehekülge, millest 12 oli avalikustatud eraisikutest võlglaste nimed ja enamasti ka sünniajad.²⁵³

Varasemat analüüsisist selgub, et inkassod töötlevad andmeid kas võlgniku nõusoleku alusel, mille viimane on senisele võlausaldajale andnud või õigustatud huvi korras, kuivõrd inkasso huviorbiidiks on võlgnevuse kättesaamine. Kui aga võlgnik võtab oma nõusoleku tagasi,

²⁴⁸ Maksehäirete avaldamine, Andmekaitse Inspektsiooni juhis, lk 3.

²⁴⁹ AKI 2012.a aastaettekannet: järelevalvemenetluste arv stabiilselt 600 ringis ning rohkelt tuleb karistada rahvastikuregistri väärkasutajaid. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/pressiteated/aastaettekannet-jarelevalvemenetluste-arv-stabiilselt-600-ringis-ning-rohkelt> (03.03.2016).

²⁵⁰ T. Weichert. Isikuandmete töötlemine eraõiguslikes suhetes ja järelevalve selle üle finantsteenuste osutajate näitel. *Juridica* 2005 / 8, lk 554.

²⁵¹ K. Oper, lk 15.

²⁵² AKI: võlgnike andmeid avaldatakse valdavalt seadusi eirates. Arvutivõrgus: <http://majandus24.postimees.ee/1056396/aki-volgnike-andmeid-avaldatakse-valdavalt-seadusi-eirates>. (20.03.2016); Maksehäirete avaldamine, AKI juhend.

²⁵³ Andmekaitse Inspektsioon: inkassoettevõtete seire kokkuvõte, 2013.aasta. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/inkassoettevotete-seire-kokkuvote> (18.03.2016).

kuivõrd talle on omistatud selline õigus, siis justkui langeb ka võimalus isikuandmete avalikustamiseks.

Veel ühe probleemina on AKI välja toonud selle, et inkassoettevõtjad edastavad inimeste maksekäitumist kirjeldavat infot nende tööandjatele, sugulastele ja tuttavatele või otsivad võlglasi, kasutades selleks sotsiaalmeedia suhtlusvõrgustikke. Kuna isiku tööandja, sugulane või tuttav ei töötle võlaandmeid seadusega pandud ülesannete täitmiseks, siis ei saa selline edastamine toimuda inimese nõusolekuta temaga sõlmitud lepingu täitmise tagamiseks, kuna läbi kõnealuste isikute ei ole võimalik lepingu täitmist tagada. Samuti leidis inspeksioon, et selline maksehäireandmete edastamine kahjustab ülemääraselt isiku eraelu puutumatus, kuna tööandjad, sugulased ja tuttavad on võlgniku suhtes kolmandad isikud, kellel puudub õigustatud huvi võlaandmetega tutvumiseks.²⁵⁴

Probleemkohana nähakse ka võlgnikuga kontakti saamise proovimist läbi sotsiaalvõrgustike (nt Facebook). Kasutajate kindlakstegemine ja jälgimine veebisaitide kaudu on profiili tuvastamiseks väärtuslikuks tööriistaks.²⁵⁵ Inkassoettevõtetal on viimasel ajal tekkinud tava pöörduda võlgniku poole läbi Facebook'i suhtlusportaali. Selline pöördumisega võib aga info sattuda kolmandate isikute ulatusse (nt nimekaimude puhul). See on toonud kaasa nimekaimude või päris võõraste inimeste tülitamise ning seeläbi isikuandmete edastamise asjassepuutumatele isikutele. AKI on küll seisukohal, et inkasso võib kasutada kõiki olemasolevaid kanaleid võlgnikuga kontakti saamiseks, kuid võlainfo õigusvastane edastamine kolmandatele isikutele on isikuandmete kaitse seaduse rikkumine.²⁵⁶

Sotsiaalvõrgustikud nagu Facebook, Twitter, Instagram jt on justkui loodud selleks, et "jagada" informatsiooni erinevate võrgustikus olevate "inimestega", kellele isik "läheb korda".²⁵⁷ Läbi suhtlusportaalide võlgnikuga kontakti otsimisel peab inkassofirma mitmekordselt veenduma, et tegemist on firma poolt otsitava isikuga. Lisaks on seadusega keelatud liigse informatsiooni edastamine selliste portaalide kaudu. Nii on näiteks makseteatiste edastamine, kus on tavaliselt märgitud võlgniku kui andmesubjekti nimi ja

²⁵⁴ Andmekaitse Inspeksioon: inkasso ei tohi võlgniku sugulasi ega tööandjat tülitada. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/meediakajastus/postimees-andmekaitse-inkasso-ei-tohi-volgniku-sugulasi-ega-tooandjat> (22.02.2016).

²⁵⁵ 5. De Hert, P., Gutwirth, S. jt. European Data Protection: In Good Health? Heidelberg: Springer Science+Business Media B.V., 2012.

²⁵⁶ AKI: Facebook ei ole sobiv kanal võlgnikuga suhtlemiseks, september 2011. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/uudiste-arhiiv/facebook-ei-ole-sobiv-kanal-volgnikuga-suhtlemiseks> (23.02.2016).

²⁵⁷ 13. De Hert, P., Gutwirth, S., jt. European Data Protection: Coming of Age. Dorchester: Springer Science+Business Media, 2013, p 46.

kontaktandmed, ning võlgnevuse ühisasjaliku kirjelduse saatmine IKS § 11 lg 6, lg 7 jm rikkumine²⁵⁸.

Praktikas võib tõusetuda probleem ka juhtudel, kui inkassole teadaolevalt võib võlgnik viibida väljaspool Euroopa Liitu nn kolmandas riigis. Ühelt poolt ei mõjuta see asjaolu eelduslikult inkasso soovi viia võlamenetlus lõpuni, kuid teiselt poolt on isikuandmete edastamine kolmandatesse riikidesse rangelt reguleeritud. IKS § 18 lg 1 sätestab, et Eestist on üldjuhul lubatud edastada isikuandmeid üksnes riiki, kus on piisav andmekaitse tase. Piisava andmekaitsetasemega riikideks loetakse eelkõige EL riike ja Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riike, aga ka selliseid riike, mille kohta on Euroopa Komisjon teinud andmekaitse piisava taseme otsuse (IKS § 18 lg 2). Seejuures väärrib tähelepanu asjaolu, et selliseid piisava kaitse otsuseid on tehtud väga vähe.²⁵⁹ Seega enamikesse maailmariikidesse on isikuandmete edastamine üldjuhul keelatud (IKS § 18 lg 2 viimane lause). IKS § 18 lg 3 sätestab küll eritingimusi, mille puhul on isikuandmete edastamine kolmandasse riiki lubatud AKI loal, kuid seejuures on edastamise eeltingimuseks andmesubjekti õiguste ja eraelupuutumatus ja andmekaitse taseme piisavuse hindamine konkreetse andmeedastuse puhul. Võib eeldada, et inkassoettevõtted ei taotle igakordselt andmeedastuse jaoks loa AKI-lt. Seega jääb ainsaks võimalikuks aluseks andmete edastamise seaduslikkuse tagamisel IKS § 18 lg 5, mis lubab andmeid edastada kas nõusoleku alusel või juhul, kui andmete edastamine on vajalik andmesubjekti või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks või on andmete edastamine seotud avalike ülesannete täitmisega. Autori hinnangul on ilmne, et ükski IKS § 18 lg 5 alustest ei ole üldjuhul kohaldatav inkassoettevõtetele. Euroopa Kohus on oma kohtupraktikas rõhutanud, et isikuandmete kaitse tõhus tagamine EL-is tähendab muuhulgas seda, et isikuandmeid kaitstakse tõhusalt ka pärast seda, kui andmed lahkuvad EL õigusruumist ning isikuandmete edastamine riiki, kus andmesubjekti õigused ei ole piisavalt tagatud, on vastuolus EL õigusega.²⁶⁰ Seega ei tohiks inkassoettevõtted üldjuhul edastada nende valduses olevaid isikuandmeid väljaspool EL-i asuvatele vastuvõtjatele.

Kui mõelda asjaolule, et inkassod püüavad üldjuhul koguda võimalikult palju informatsiooni, mis aitaksid neil saada võimalikult kiiresti kontakt võlgnikuga ning võlgnevust sisse nõudma asuda. Siinkohal ei tohi aga unustada, et mitte igasugune isiku kohta käiva informatsiooni

²⁵⁸ AKI: Facebook'i jt suhtluskeskkondade kaudu inimestega kontakti võtmine? Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/facebooki-jt-suhtluskeskkondade-kaudu-inimestega-kontakti-votmine> (25.02.2016).

²⁵⁹ Käesoleval hetkel on Euroopa Komisjon hinnanud piisavaks kõigest 7 riigi andmekaitsetaset (Iisrael, Argentiina, Uruguai, Andorra, Kanada, Šveits, Uus-Meremaa) ning 4 eriterritooriumi (Fääri saared, Jersey, Man saar, Guernsay). Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/international-transfers/adequacy/index_en.htm (20.04.2016)

²⁶⁰ EKo, 05.10.2015, C-361/14, *Maximilian Schrems vs Data Protection Commissioner*

tuvastamine ei ole andmetöötlus. Nimelt ei kohaldata isikuandmete töötlemisele kõiki isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid regulatsioone, kui isik on oma andmeid avalikustanud ise²⁶¹. Nii näiteks kui inkasso otsib informatsiooni isiku kohta läbi suhtlusportaalide (Facebook, Instagram jms), kuhu andmesubjekt on ise oma kontaktandmed üles laadinud, siis sellisel juhul ei saa andmesubjekt hiljem tugineda ebaseaduslikule andmetöötlusele inkasso poolt.

Esmapilgul tundub olukord olevat lihtne ja loogiline – inkassodel on võimalus tegeleda võlgade sissenõudmisega, kuid seejuures peavad nad järgima IKS-ist tulenevaid nõudeid, kuivõrd oma läbiviidavas menetluses on võlgnik andmesubjektiks ning inkassod panevad menetluse käigus ja ka pärast selle lõppemist toime isikuandmete töötluse. Ülaltoodust aga selgelt väljendub, et reeglid ongi justkui mõeldud rikkumiseks. Nii avaldavad inkassod võlainfot kolmandatele, asjasse täiesti mittepuutuvatele isikutele, otsivad endi jaoks abistavat infot võlgniku tööandja või lähedastega kontakteerudes. Lisaks kasutavad inkassod pahatihti nn "alatuud võtteid", surudes võlgniku nurka, et võlgnevus kiiremini kätte saada. Näiteks ähvardatakse võlainfo avaldamisega või "musta nimekirja" koostamisega.²⁶² Selline inkassode poolne tegevusviis on aga seadusevastane ning paratamatult rikub andmesubjekti õigusi.

²⁶¹ IKS, § 11.

²⁶² Debt collection service - acting on behalf of hospital - whether data had been "disclosed" for purposes of Data Protection Act - whether debt-collecting agency is entitled to build database of debtors. Available: <https://www.dataprotection.ie/docs/Case-Study-7-99-Debt-Collection-Service/142.htm> (20.04.2016).

2.5 Andmekaitse normide rikkumise tagajärjed ning andmesubjekti õiguskaitsevahendid

Arvestades, et õigus isikuandmete kaitsele on igäihe põhiõigus, on oluline kehtestada selge raamistik õigusnormide jõustamiseks. Kui andmesubjekti õigusi on rikutud, on tal oma õiguste taastamiseks ja kaitseks mitmeid viise. Kui vaadata olukorda inkassomenetluse aspektist, on võlgnikul võimalus kõigepealt pöörduda inkassofirma kui andmetöötaja poole nõudega rikkumine parandada või lõpetada. On igati selge ja mõistlik eeldada, et inkassofirmal on õigus tulenevalt firma loomusest ja eesmärkidest nõuda isikutelt sisse viimaste võlgnevusi. Seejures ei ole vahet, kas inkassod tegutsevad iseseisvalt või kellegi nimel. Kuigi võlanõuet on õigus menetleda ja seeläbi ka isikuandmeid töödelda, tuleb seda kõike teha vastavalt kehtivatele regulatsioonidele. Eestis teostab järelevalvet andmekaitse ning andmesubjekti õiguste tagamise üle Andmekaitse Inspektsioon²⁶³.

Olukorras, kus inkassod siiski töötlevad andmesubjekti andmeid vastuolus kehtestatud õigusnormidega, võib sellisele käitumisele kaasneda tagajärg. Riigikohtu tsiviilkolleegium on öelnud, et "andmesubjektil on tema õiguste rikkumisel isikuandmete töötlemisel eraõiguslikus suhtes õigus nõuda temale tekitaud kahju hüvitamist VÕS sätestatud alustel ja korras".²⁶⁴ IKS § 21 lg 2 sätestab andmesubjekti võimalused nõuda ebaseadusliku andmete töötlemise puhul nii töötlemise lõpetamist, isikuandmete avalikustamise või neile juurdepääsu võimaldamise lõpetamist kui ka kogutud isikuandmete kustutamist või sulgemist.

Kui inkasso on avaldanud andmesubjekti kohta ebaõigeid andmeid (näiteks avaldab neid Krediidinfo portaalides), siis võib kahjustatud isik, ehk võlgnik, kelle andmeid avaldati ebaõigesti, nõuda muuhulgas ka ebaõigete andmete ümberlükkamisele kohustamist.²⁶⁵ Kui inkasso poolt avaldatud andmed olid küll õiged, kuid nende töötlemiseks puudus õiguslik alus, siis sõltub õiguskaitsevahendi valik andmesubjekti ehk võlgniku õiguste kahjustamise ulatusest ja määrast. Kui rikkumisega kaasnev andmesubjekti õiguste riive on oluline, siis võib kaaluda ka ebaseadusliku töötlemisega seotud moraalse kahju hüvitamise nõuet.²⁶⁶

Olukorras, kus inkasso on ebaõigelt avaldanud andmesubjekti andmeid või töödeldud neid ilma seadusliku aluseta, võib andmesubjekt edasiste rikkumiste ärahoidmiseks taotleda ka

²⁶³ IKS, § 32 lg 1.

²⁶⁴ RKTko 3-2-1-80-13, 25. september 2013.

²⁶⁵ RKHKo 3-3-1-98-06, 17. aprill 2007.

²⁶⁶ RKTko 3-2-1-138-02, 5. detsember 2002.

rikkumise toime pannud inkassofirma poolt andmete töötlemise keelamist andmesubjekti suhtes.²⁶⁷

Vastutus andmekaitse rikkumiste eest sõltub rikkumise olemusest, rikkumisega tekitatud kahju olemusest ja suuruselt, samuti rikkumise toime pannud andmetöötaja isikust.²⁶⁸ Kuivõrd inkassofirmade puhul on enamasti tegemist eraõiguslike juriidiliste isikutena, tuleb siinkohal andmekaitsealaste rikkumiste puhul kõne alla ennekõike tsiviilvastutus. Viimase rikkumise tagajärjena tuleks kõne alla eraelu kaitse ja kahju õigusvastase tekitamise regulatsioon.²⁶⁹

Kuivõrd inkassoettevõtete tegevuse keskmeks on justnimelt isikuandmete töötlemine, ei pruugi andmesubjekti pöördume võlamenetleja poole palvega andmete töötlemine lõpetada või andmed kustutada olla tulemuslik. Võib eeldada, et inkassoettevõtted ei ole huvitatud oma isikuandmete andmebaasi mahu vähendamisest ning nende eesmärgiks on võimalikult suure hulga isikuandmete töötlemine. Sellisel juhul on andmesubjektil võimalik pöörduda kaebusega AKI poole, kellel on läbiviidava menetluse raames kohustus uurida isikuandmete töötlemise nõuete järgimist. AKI-l on võimalik piirduda nn pehmete meetmetega, selgitades andmete töötlejale andmekaitsereegleid ning nõudes rikkumise lõetamist (IKS § 37 p 5), kuid samas ka teha rikkujale haldusmenetluses ettekirjutus või algatada väärteomenetlus (IKS § 37 p 6). Praegusel ajal kehtiv andmekaitse direktiiv näeb küll ette liikmesriikide kohustust kehtestada andmekaitse nõuete rikkumiste eest kohaseid karistusi (direktiivi art 24), kuid samas täpsustamata nende karistuste ulatust ega raskust. Eestis on andmekaitse reeglite rikkumise eest võimalik väärteomenetluses määrata eraisikule rahatrahv kuni 300 ühikut, mis on võrdne 1200 euroga²⁷⁰ (IKS § 43 lg 1, karistusseadustiku § 157 lg 1, § 157¹ lg 1). Juriidilisele isikule saab määrata kuni 32 000 euronit ulatuvat rahatrahvi (IKS § 43 lg 2, karistusseadustiku § 157 lg 2, § 157¹ lg 3). Samas on Eesti seadusandja pidanud teatud rikkumisi, mis on seotud delikaatsete isikuandmete ebaseadusliku avaldamisega, kui see on toime pandud omakasu eesmärgil või sellega on teisele isikule tekitatud kahju, piisavalt raskeks ning näinud ette võimaluse karistada nii era- kui juriidiline isik kriminaalkorras (karistusseadustiku § 157¹ lg 2 ja lg 4).

²⁶⁷ RKTko 3-2-1-65-09, 9. juuni 2009.

²⁶⁸ M.Männiko, lk 85.

²⁶⁹ VÕS §1046-47, sealhulgas kahju hüvitamise üldsätted.

²⁷⁰ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9.

Kuigi Eestis õiguses sätestatud karistused võivad esmapilgul tunduda küllaltki rasketena, tuleb silmas pidada, et isikuandmete töötlejaks võib olla ka mitmemiljonieurose käibega suurkorporatsioon, kelle jaoks 32 000 eurot trahvi väärteomenetluses ei annaks kindlasti soovitud tulemust ega ajendaks rikkumist lõpetama. Sellest tulenevalt näeb ette uus EL andmekaitse üldmäärus oluliselt kõrgemaid trahvimäärasid, mis võivad ulatuda kuni 20 000 000 euronit või 4%-ni suurettevõtte ülemaailmsest aastakäibest (üldmääruse art 83 lg 5). Kuivõrd üldmääruses ei ole eristatud, millistele ettevõtetele võib niivõrd suurt trahvi määrata ning ühtlasi ulatub ka kõige väiksemate rikkumiste eest ette nähtud trahvimäär 10 000 000 euronit või 2%-ni ülemaailmsest aastakäibest, võib eeldada, et ka Eesti inkassoettevõtteid võivad tulevikus oodata praegusega võrreldes oluliselt karmimad karistused. Kuigi AKI-l on ka edaspidi teatud kaalutlusruum karistuste üle otsustamisel, muutub see praegusega võrreldes oluliselt kitsamaks. Rangemate karistuste oht mõjutab eelduslikult inkassoettevõtete tegevust, pannes nad senisest enam hoolima andmekaitsereeglistest kinnipidamisest.

KOKKUVÕTE

Elame ajastul, mil küberruum on saanud elu lahutamatuks osaks. On raske ette kujutada tänapäeva inimesi tegemas igapäevaseid toiminguid ilma mobiiltelefoni või arvutita, mõlemas on seejuures internet, mis laseb meil vajalikud või soovitud toimetused veelgi kiiremini valmis saada. Tänu interneti laialdasele levikule on suur osa meie igapäevaelust koondunud just sinna – ma tasume arveid e-panga kaudu, ostleme e-poodides ning suhtleme omastega läbi suhtlusportaalide. Mitte igapäevaks aga ei mõtle või ei tunnista, et tegelikkuses käib iga sellise toiminguga kaasas väga suur hulk informatsiooni meie endi kohta – meie isikuandmed, mida kaitse puudumisel võidakse kuritarvitada või meie vastu kasutada.

Õigus privaatsusele ja eraelu puutumatusel tuleneb põhiseadusest, mis sätestab selgelt, et kellelegi privaatsust ei tohi riivata ja eraellu sekkumine ei ole lubatud, välja arvatud juhul, kui selleks on põhjendatud alus. Säärane õigus ei tulene aga üksnes põhiseadusest, vaid on rahvusvaheliselt tunnustatud põhiõiguseks. Nii ei pea me ilma mõjuva põhjuseta kellelegi aru andma, mida oma igapäevaelus teeme ja miks me ühel või teisel moel käitume. Õigus privaatsusele ja eraelu puutumatusel hõlmab endas ka isikuandmete kaitse. Viimane hakkas laiaulatuslikult arenema alles eelmise sajandi keskpaiku, kuid tänapäevases ühiskonnas on raske ette kujutada elu, kus meie isikuandmed oleksid kaitseta ja nendega tehtavatele toimingutele puuduksid reeglid. Isik on oma andmete omanik ning tal on õigus teada kes tema andmeid töötleb, millises ulatuses ning millisel eesmärgil.

Võrreldes andmekaitsega on võlg ja võlanõue eelduslikult eksisteerinud sama kaua, kui on olemas olnud raha selle primaarseimaski tähenduses. Võlgnevuste sissenõudjad tänapäevases mõistes tekkisid alles eelmise sajandi teisel poolel. Üheks levinumaks kohtuvälise võlgnevuse sissenõudjaks on inkassofirma. Kui isikul on võlausaldaja ees võlgnevus, kui ühel või teisel põhjusel ei tegele võlausaldaja ise sissenõudmisega, asuvad tegutsema inkassod. Inkassod on üheks kohaks, kus igapäevaselt toimub isikuandmete töötlemine.

Lähtudes nii võlausaldajate kui ka võlgnike huvidest saame tõdeda, et inkassode teke ja tegutsemine tänapäevani on ennast õigustanud. Kuigi nende tegevuses esineb negatiivseid külgi ja võimalikke õigusaktide rikkumisi – seda muuhulgas isikuandmete kaitse valguses, on inkassomenetlus kohtuvälise võlgnevuse sissenõudmisvõimalusena tänapäeval siiski vajalik ja asjakohane.

Käesoleva töö raames analüüsis autor isikuandmete kaitset võlamenetluses ning seda, kas ulatuslik isikuandmete töötlus ning töötlemise viisid inkassofirmade poolt kehtivate õigustaktidega ning kas võlgnike kui andmesubjektide andmekaitsealased õigused on piisavalt tagatud. Käesoleva töö sisuks oli analüüsida, kas inkassofirmade poolt läbiviidav võlamenetlus kaasab isikuandmete töötlust ja milliseid regulatsioone peaksid inkassod oma tegevuses järgima. Regulatsioonide kohalt uuris autor ennekõike, kas inkassodele laieneb eriregulatsioonid ning millises ulatuses firmad IKS-i järgima peavad.

Töö eesmärgiks oli seejuures läbi analüüsi jõuda järeldustele, mis puudutavad andmekaitse reeglite kohaldumist inkassos, kas asjakohaseid õigusakte praktikas ka järgitakse ning millised kitsaskohad esinevad või võivad esineda inkassomenetluses seoses andmetöötlemisega. Lisaks oli töö eesmärgiks uurida, kas võlgnik on inkassomenetluses andmesubjektiks, ning kui jah, siis millised õigused talle andmesubjektina laienevad ning milliseid õiguskaitsevahendeid saab isik ebareeglipärase andmetöötlemise korral kasutusele võtta. Probleemina nägi töö kirjutamisel autor ennekõike asjaolu, et inkassod töötlevad isikuandmeid IKS-i ja teisi andmekaitsealaseid õigusakte järgimata või järgivad neid puudulikult.

Töö esimeses peatükis jõudis autor järeldusele, et isikul on põhiseadusest tulenev õigus privaatsusele ja eraelu puutumatusel ning antud sättest tuleneb lisaks ka õigus andmekaitsele. Käesoleva õiguse piiramine on lubatud vaid põhistatud juhtudel. Lisaks tuleb leida tasakaal isiku andmekaitse ja teiste isikute õiguste ja vabaduste vahel. Nimelt, kuigi PS-ist on tuletatav isiku õigus andmekaitsele, ei ole sellegipoolest välistatud teiste isikute õigused ja vabadused, mis küll võivad andmekaitseõigust kitsendada või piirata. Nii on inkassoteenuste osutajatel põhiseaduslik õigus tegeleda ettevõtlusega, milles pakutakse võlausaldajatele teenust võlgade sissenõudmisel ja vajadusel ka esindamisel kohtu- ja täiteprotsessis ning mille tulemusena inkassod kasumit teenivad. Lisaks on igal isikul õigus omandi kaitsele. Omandiks saab käesoleval juhul pidada rahasummat, mille võlgnik on võlausaldajale võlgu. Nii aitavadki inkassofirmad oma teenuse osutamise läbi võlausaldajatel kaitsta oma omandit ehk võlgnevus sisse nõuda.

Isikuandmete töötlemine on nendega igasuguse toimingute tegemine, sealhulgas isikuandmete kogumine, edastamine, säilitamine jt. Andmetöötlemine hõlmab absoluutselt kõigi isikuandmetega tehtavaid toiminguid. Isik, kelle andmeid töödeldakse, on andmesubjekt. Selleks, et inkassod saaksid läbi viia oma võlamenetluse, on vältimatu isikuandmete

töötlemine. Siinkohal on andmesubjektiks võlgnik, kelle suhtes menetlus alustatakse. Kui võlgnevus edastatakse inkassosse, koguvad üldreeglina inkassod kõigepealt võlgniku kohta käivat infot – kontaktandmeid, elu-ja töökohta, varasem võlgnevuste ajalugu (kui selline eksisteerib), majanduslik seisund jm. Selliseks toimub isikuandmete kogumine andmekaitse valguses. Kui võlgnikuga ei saada kontakti või ei toimu võlgnevuse likvideerimine muul põhjusel, edastavad inkassod võlgnevuse kohtusse (hiljem ka vajadusel kohtutäiturile) või sulgevad antud võlgnevus. Seega toimub edastamine ja kustutamine või säilitamine.

Vastavalt VÕS-i üldmõistele sätestatakse kohustuse rikkumisena olukorda, kus võlgnik ei täida oma rahalik kohustust võlausaldaja ees, täidab seda mittekohaselt või mittetäielikult. Võlanõuete üleminekuks inkassofirmasse on mitmeid variante, kuid käesoleva töö raames käsitles autor peamiste nõuete üleminekuvõimalustena nõude loovutamist, nõude müüki ning inkasso tegutsemist võlausaldaja nimel käsunduslepingu alusel. Inkassomenetluses saavad inkassod isikuandmete töötlemise aspektist olenevalt oma positsioonist olla vastutavaks või volitatud töötlejaks. Viimane sõltub sellest, kas inkassod omandavad nõude või tegutsevad võlausaldaja nimel.

Andmesubjektiks on inkassomenetluses võlgnik, kelle suhtes inkassomenetlus läbi viiakse, kuid samuti ka teised isikud, kelle andmed satuvad inkassoettevõtte valdusesse. Andmesubjektina on võlgnikul andmekaitsealastest regulatsioonidest tulenevalt aga õigused, mille inkassod tagama peavad. Nii on võlgnikul õigus saada inkassolt teavet tema isikuandmete kohta, isikuandmete töötlemise eesmärgid ning võimalikud kolmandad isikud, kellele isikuandmeid edastada võidakse. Lisaks on võlgnikul kui andmesubjektil õigus nõuda inkassolt ebaõigete andmete parandamist või olukorras, kus inkasso poolt toimub õigusliku alusega isikuandmete töötlemine, võib võlgnik nõuda sellise töötlemise lõpetamist. Samas aga ei ole võlgnikul õigus saada soovitud teavet, kui sellega võib kaasneda teiste isikute õiguste ja vabaduste riive. Kui võlgnik leiab, et tema andmekaitsealaseid õigusi on rikutud, on tal õigus pöörduda inkasso poole ning kui see ei anna soovitud tulemust, on võimalik pöörduda AKI või kohtu poole.

Selleks, et inkassod saaksid võlamenetlust läbi viia ja sealhulgas ka isikuandmeid töödelda, on vajalik õigusliku aluse olemasolu. Andmekaitsealastest õigusaktidest tulenevalt on peamiseks andmetöötlemise õiguslikuks aluseks andmesubjekti nõusolek. Kuid kui viimane puudub, ei välista see veel inkassode menetlemise õigust. Nimelt on inkassodel lisaks nõusolekule võimalik tegeleda võlgniku andmetöötlemisega, kui see on vajalik võlgnikuga

sõlmitud lepingu täitmiseks või selle täitmise tagamiseks. Peamiseks õiguslikuks aluseks võib kujuneda õigustatud huvi olemasolu. Siinkohal on oluline märkida, et IKS ei sätesta õigustatud huvi sellisel viisil, kui seda määratleb andmekaitse direktiiv. Viimase kohaselt esineb õigustatud huvi olukorras, kus inkasso tegutseb võlausaldaja õigustatud huvi raames (ehk võlausaldajal on õigustatud huvi võlgnevuse kättesaamiseks), või kui nõue on täielikult üle läinud inkassole, siis esineb ka temal õigustatud huvi, kuivõrd andmetöötluse peamiseks eesmärgiks on võlgnevuse sissenõudmine.

Võimalikud probleemkohad võivad esineda inkassomenetluses andmetöötluse protsessis vastavate õigusaktide rakendamisel. Inkassoteenus on valdkond, mida seadusandja ei ole reguleerinud, teisisõnu, inkassodele ei kohaldu eriregulatsioonid. Oma tegevuses lähtuvad nad peamiselt VÕS-ist, IKS-ist ja muudest suhteliselt üldistest regulatsioonidest. Tuginedes käesoleva töö autori praktilisele kogemusele ning AKI seisukohtadele, on näha, et IKS-i kohaldamine andmetöötuses ei tule alati veatult välja. Andmekaitsealaseid õigusakte ei järgita kas teadmatusel, hooletusest või tehakse seda pigem järjepidevalt, millest võib tuletada "meelega" õigusaktide rikkumist. Kõige enam näeb töö autor probleemi isikuandmete kogumisel, kuid ka andmete hilisemal säilitamisel.

Käesolevas töös püstitas autor hüpoteesi: „Inkassoettevõtetes rakendatav isikuandmete kaitse korraldus Eestis ei ole asjakohane ning inkassoettevõtete tegevus ei vasta kehtivatele õigusnormidele, sh ei järgita relevantseid reegleid praktikas“. Töö raames läbiviidud analüüside põhjal on võimalik teha järelduse, et käesolev hüpotees saab kinnituse. Paraku on reaalsuses raske jõuda järelduseni, kui palju inkassoettevõtted tegelikkuses oma tegevuses andmekaitsealaseid reegleid rikuvad. Kuivõrd käesoleva töö kirjutamisel on lähtunud ennekõike AKI seisukohtadele, selle poolt läbiviidud menetlustele ning autori praktilisele töökogemusele, on võimalik järeldada, et esineb küllaltki palju. Nii avaldatakse võlgnevuse detailseid andmeid, mis on samuti käsitletavad isikuandmetena, suhtlusportaalides potentsiaalsele võlgnikule, kuid siinkohal on suur oht isikuga eksimiseks. Samuti kogutakse isikuandmeid läbi võlgniku tuttavate ja pereliikmete, mis on AKI seisukohal IKS-ist tulenevate nõuete rikkumine. Andmeid võlgnevuse osas avalikustatakse veebiportaalides, kus viimased on igapäev nähtavad. Lisaks esineb juhtumeid, kus inkasso on edastanud võlaandmed isiku tööandjale või otsitakse võlgnikku välisriigist, edastades andmed ebapiisava andmekaitsetasemega riiki.

Kui inkassodes võlamenetlus lõpeb ühel või teisel põhjusel, siis võlgnevus kas suletakse või edastatakse kohtusse ja seejärel vajadusel täitemenetlusse. Siinkohal tõusetub küsimus andmete säilitamistähtaegade osas. Kui kaua ja mis ajahetkest alates peaksid inkassod isikuandmeid säilitama ja mis hetkel neid likvideerima. Kuivõrd iga võlamenetlus on erinev, on siinkohal raske teha järeldusi, millised peaksid olema säilitamistähtajad. Küll aga esineb probleemkohti selles ulatuses, et inkassod säilitavad tihtipeale kõiki andmeid teadmata ajani.

Esiialgu oli töö autoril kavas käsitleda töö raames ka võrdlevat analüüsi teiste riikide ning nendes kehtestatud inkassonõuete osas, kuid kuivõrd vastuseid edastatud päringutele saada ei õnnestunud ning teiste riikide erinormid ei olnud leitavad, siis eelduslikud kehtivad üksnes andmekaitse üldreeglid. Ainsana tuli vastus päringule Sloveeniast, kus öeldi, et seal kehtivad üldreeglid ning puudub inglisekeelne seadus²⁷¹.

Käesoleva töö kirjutamisel tõusetus töö autorile küsimus, kas inkassoettevõtted vajaksid oma tegevuse, ennekõike andmetöötluse, paremaks läbiviimiseks eriregulatsiooni. Ühest küljest saavad inkassod ka edaspidi toetuda oma tegevustes VÕS-ile, IKS-ile jt. Tekib küsimus, kas eriregulatsiooni sisseviimine lahendaks olemasolevad kitsaskohad. Lisaks tuleks autori hinnagul õigustatud huvi osas (andmekaitse direktiivi art 7 p f) tegelikkuses Eesti õigus viimasega vastavusse viia. Samas, kuivõrd juba paari lähima aasta jooksul asendub IKS otsekohalduva määrusega, ei ole selline vastavusseviimine enam asjakohane.

Töö autori hinnangul oleks eriregulatsioon inkassodele siiski vajalik ning asjakohane, kuivõrd praegu lähtutakse üldreeglistikest ning kui koondada inkassodele laienevad õigused ja kohustused ühte regulatsiooni, võiks see kaasa tuua tõhusama andmetöötluse inkassodes ning lahendaks nii mõnegi probleemse koha. Näiteks ei ole praegusel juhul sätestatud, kui kaua peaksid inkassod isikuandmeid säilitama ja millal neid likvideerima. Lisaks saaks olla paremini reguleeritud andmete kogumise ja edastamise nõuded ja reeglid ning nende rikkumise tagajärjed.

²⁷¹ Sloveenia Justiitsministeeriumi ametniku P.Pavlin'i e-kiri.

APPLICATION OF DATA PROTECTION RULES BY PRIVATE DEBT COLLECTION AGENCIES IN ESTONIA

SUMMARY

Modern technologies and technological development have greatly contributed to the creation of society where we can't imagine our lives without using smart devices and being connected to the internet. We do online shopping, communicate with friends via social networks, pay our bills through internet banking etc. All these activities require data that concerns us - our personal data. Such data can make us vulnerable and therefore it needs protection exactly the same way as we need protection. Personal data can be used against us and abuse of such data can harm us. This is why the right to privacy and personal data protection is recognized as a fundamental right both by the international community and Estonian constitution. The right to privacy is rather new legal concept, having developed mostly in 20th century. However, nowadays it is generally not allowed to process personal data without any valid ground for such processing. Any person has the right to maintain its own private life a secret and any operation involving processing of personal data has to be duly justified.

On the contrary, the law of obligations has its roots already in the early stages of civilization. It is generally acknowledged that an obligation has to be fulfilled and a debt has to be paid. There are several ways of enforcing debts, one of them being private debt collection agencies (inkasso). Debt collection agencies are not as old as an obligation, with the first ones being established in early 20th century. Debt collection agencies are either mandated by the creditor or acquire the debt from creditor in order to collect indebted payments while making also profit from the activity. Although there might be possible legal and ethic shortcomings in the activities of the debt collection agencies, there's clearly a necessity for such entities.

Main activity of the private debt collection agencies is enforcing the debt and "making" the debtor to pay his or her debts. Not surprisingly the core of this activity lays in processing personal data. Debt collection agencies need personal data in order to locate the debtor, contact him or her, establish possible financial situation of the debtor, possible workplace etc. Since the definition of personal data covers every piece of information that enables to identify particular person and personal data processing encompasses every activity that is conducted with personal data, it is clear that debt collection agencies process personal data on quite a large scale. The aim of this thesis was to analyse both the data protection rules applicable to the debt collection agencies in Estonia and the applicability of such rules in practice.

First of all the author studied the concept of personal data protection and activities of the debt collection agencies in light of fundamental rights. Although being a fundamental right, the right to privacy may be limited and interfered with. General ground for such limitations are provided for in the Constitution as well as in the European Convention on Human Rights and EU Charter of Fundamental Rights and interpreted by the courts. On the other hand, fulfilment of obligations is also a basic requirement of law and is related to fundamental right to ownership. Debt collection agencies are also protected by the right to entrepreneurship and freedom of choice of activity.

Specific rules regarding personal data protection in Estonia are laid down in the Personal Data Protection Act, which implemented also the EU Data Protection Directive 95/46/EC. There are no specific legislation applicable to debt collection agencies and their general activities are subject to the Law of Obligations Act. In the area of personal data protection the agencies are subject to Personal Data Protection Act. Based on its personal working experience in the debt collection agency as well as on generally rather critical acclaim of the debt collection agencies, the author was doubtful about the level of personal data protection in the margins of activities of the debt collection agencies. Author has also briefly analysed some of the changes to be introduced by new EU General Data Protection Regulation.

In course of its analysis the author established that processing of personal data is one of the core activities of the debt collection agencies. Therefore, the debt collection agencies may be either controllers or processors of personal data in the meaning of Personal Data Protection Act. Exact role is determined based on the circumstances of particular case and agency's relation towards the initial creditor. Debtor is undoubtedly a data subject, however there might be other data subject as well, for example any friend or relative of the debtor whose data the agency has processed. All data subjects have the rights in accordance with Personal Data Protection Act and may enforce these rights towards the agency.

For personal data processing to be lawful there is always have to be a legal ground. It is obvious that mostly the processing of personal data by the debt collection agencies is not based on the consent. Author established that most relevant ground for personal data processing would be the legitimate interest as provided for in Article 7 (f) of the EU Data Protection Directive. It is worth noticing that legitimate interest as basis processing is not *expressis verbis* provided for in the Personal Data Protection Act.

The author has analysed different aspects of personal data protection in the debt collection agencies and it is showing that although all data protection rules should be fully respected, there are several shortcomings. One of the most problematic areas is collection of personal data by the debt collection agencies. In course of its activities, the agencies do extensive research regarding data subject, including searches in different national registries, judgement etc. Agencies also try to reach the debtor via social networks such as Facebook and where possible, contact relatives and / or friends of debtor. It is also not unheard about where debt collection agencies contact possible employer of the debtor in order to establish necessary contact. There's also several web-pages dedicated to compiling so-called publicly available information, structuring the information and selling it to the interested parties. Author is of the opinion that several debt collection agencies' ways of collecting personal data are not in line with the principles of personal data protection and therefore a not lawful.

Another shortcomings are related to the storage of personal data by the debt collection agencies. The law does not provide for definite deadline for storage and therefore it is up to controller to define the storage limitation period. It is unclear what limitation periods are used by the debt collection agencies and what event should determine the end of processing by the agencies - whether it should be transfer of file to the court or to the bailiff, or shall the limitation period be based on the expiration of obligation. Since definite storage limitation period is one of the necessary requirements for lawful data processing, it is highly problematic when limitation periods are not set. Author also identified that based on the law, there's currently no possibility for debt collection agencies to transfer personal data to third countries without consent by supervisory authority and any transfer not meeting this requirement would be unlawful unless there's an adequacy decision concerning particular country.

The author established hypothesis that data protection arrangements in debt collection agencies in Estonia are not appropriate, not in line with relevant legislation and the applicable rules are not applied in practice. From the point of view of the author, the hypothesis is confirmed. Upon conducting research and analysing activities of the debt collection agencies the author has reached the conclusion that although all personal data protection rules are applicable to the debt collection agencies, some of them are not fully respected nor applied in practice. Author is of the opinion that separate legislation or specific provision regarding personal data protection by the debt collection agencies might be necessary in order to provide for better protection of fundamental right to privacy.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Antonova, J. Isikuandmete kaitse kohtueelses kriminaalmenetluses Eestis. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2015.
2. Berman, J., Mulligan, D., The Internet and the Law: Privacy in the DigitalAge: A Work in Progress, 23 NOVA L. REV. 549, 554.1999.
3. Boehm, F. Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice. Springer Verlag, Berlin Heidelberg, 2012.
4. Cieh, E.L.Y., Ismail, N. Beyond Data Protection: Strategic Case Studies and Practical Guidance. Berlin: Springer-Verlag, 2013.
5. De Hert, P., Gutwirth, S. jt. European Data Protection: In Good Health? Heidelberg: Springer Science+Business Media B.V., 2012.
6. De Simone, C. Pitting Karlsruhe Against Luxembourg? German Data Protection and the Contested. Implementation of the EU Data Retention Directive. - German Law Journal 2010/11, No. 3, p 291-317.
7. De Vries, W. T.. Protecting Privacy in the Digital Age. – Berkeley Technology Law Journal 2014/ 18 (1), p 291-292.
8. Diehl, B. G. The Banking Journal. Regulatory Scrutiny Increases on Lenders' Collection Practices With Respect to Third Parties and Data Integrity. An A.S. Pratt & Sons Publication. February 2014.
9. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2010. Euroopa Nõukogu, 2010. Euroopa võrdse kohtlemise õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011.
10. Ernits, M. Põhiõigused, demokraatia, õigusriik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011.
11. Ferretti, F. 'Data protection and the legitimate interest of data controllers: Much ado about nothing or the winter of rights?' 51 Common Market Law Review, 2014/3, pp. 843–868.

12. Greenleaf, G. The influence of European data privacy standards outside Europe: implications for globalization of Convention 108. - International Data Privacy Law 2012/2, No. 2, p 68.
13. De Hert, P., Gutwirth, S., jt. European Data Protection: Coming of Age. Dorchester: Springer Science+Business Media, 2013.
14. Haamer, M., Matjus, M. E-tervis: Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki?, Juridica 2014 / 5, lk 367.
15. Ilus, T. Andmesubjekti osaluse põhimõte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste kohtu lahendite valguses. - Juridica, 2005 / 8, lk 520.
16. Ilus, T. Isikuandmete kaitse olemus ja arengusuunad. - Juridica, 2002 / 7, lk 435.
17. Ilus, E., Rooma eraõiguse alused. AS Kirjastus Ilo, 2000.
18. Klimberg, E. Maksekäsu kiirmenetluse efektiivsus võlausaldaja huvide kaitsel. Magistritöö. Tallinn, 2012.
19. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V., Varul, P. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
20. Käerdi, M., Kõve, V., Varul, P., Võlaõiguseaduse kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007.
21. Kungas, M. Traditsiooniliste õiguskaitsevahendite rakendatavus isikuandmete kaitse õiguse tagamisel infoühiskonnas ja nendest võimalikest arengutest. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2015.
22. Laffranque, J. Euroopa Liidu põhiõiguste harta - ühineva Euroopa (sh Eesti) loomulik areng?. RiTo 32, 2015.
23. Lloyd, I. J. Information Technology Law. 6th edition. New York: Oxford University Press: 2011.
24. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 3. tr. Tallinn: Juura 2012.

25. Maruste, R. Põhiseadus ja selle järelevalve. Juura. Tallinn, 1997.
26. Mikiver, M., Tupay, P. K. E-riik ja põhiõigused, *Juridica*, 2015 / 3, lk 167.
27. Mikli, S., Kui kaugel Euroopa Liidu õigus saab järsku igapäevatöö osaks: probleeme Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisel ja rakendamisel õiguskindluse põhimõtte kontekstis. - *Juridica* 2015 / 2, lk 107.
28. Männiko, M. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura, 2011, lk 52.
29. Männiste, L. Isiku kujutise lubamatu jäädvustamise ja kasutamise õigusvastatus. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2013.
30. Nõmper, E., Tikk, A. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007.
31. Oper, K. Elatisvõlgnike nimekirja avaldamise õiguspärasus Eesti õiguskorras. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2015.
32. Pilving, I. Õigus isikuandmete kaitsele, *Juridica* 2005 / 8, lk 533.
33. Peeterston, M. Töötaja privaatsusõigus ja selle piiramine töösuhtes. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2012.
34. Quinn, E. R., Jr., Tax Implications for Electronic Commerce over the Internet, 4.3 J. TECH. L. & POL'Y 1, 50.1991.
35. Raab, C. D. Information Rights in Hungary: Observations on Experience. – *The Door onto the Other Side*, p 199–200.
36. Randveer, K. Isikuandmete kaitse töötaja värbamisprotsessis – väljakutse tööandjale. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2011.
37. Ruiz, B. R. Privacy in Telecommunications. A European and an American Approach. Hague: Kluwer Law International, 2005.
38. Solove, D. J., Privacy and Power: Computer Databases and Metaphors for Information Privacy. - *Stanford Law Review* 2001/53, lk 1393.
39. Stanescu, C.G. Self-help, debt collection and the concomitant risks. A comparative law analysis. Cham: Springer International Publishing, 2015.
40. Susi, M. EIK 2010.a kohtulahendite ülevaade. Tartu: OÜ Gerif, 2011.

41. Säde, M.. Tarbijate õigused ja inkassoteenused.Võrdlev käsitus Eesti ja Soome õiguses. Bakalaureuse töö. Tallinn: Tartu Ülikool, 2013, lk 3.
42. Tamm, D. Isikuandmete kaitse põhimõtted. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2014.
43. Tammer, S. Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve, Juridica, 2011 / 9, lk 654.
44. Timuska, K. Tarbijaõiguste kaitse inkassomenetluses: Esti ja Soome õiguse võrdlev käsitus. Magistritöö, Tallinn: Tartu Ülikool, 2014.
45. Tzanou, M. Data Protection as a fundamental right next to privacy? 'Reconstructing' a not so new right. – International Data Privacy Law 2013, nr 3 (2).
46. Weichert, T. Isikuandmete töötlemine eraõiguslikes suhetes ja järelevalve selle üle finantsteenuste osutajate näitel. Juridica 2005 / 8, lk 554.

Kasutatud õigusaktid:

47. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2000, 11, 57.
48. Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon. - RT II 2001,1,3.
49. Isikuandmete kaitse seadus. - RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 06.01.2016, 10.
50. Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta, ELT C 83/ 30.03.2010, lk 389-403
51. Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud verisoon. - ELT C 326/1, 26.10.2012, lk 13 - 46.
52. Euroopa Nõukogu 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon nr 108. RT II 2001, 1, 3.
53. Eesti Vabariigi Põhiseadus. - RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.

54. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. - ELT L 281, 23.11.1995
55. Euroopa Parlament. Nõukogu. Komisjon. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. (2010/C 83/02). – ELT C 83/389, 30.03.2010.
56. Krediidandjate-ja vahendajate seadus. RT I, 19.03.2015, 4... RT I, 11.03.2016, 3.
57. Karistuseseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9
58. Krediidiasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349... RT I, 11.03.2016, 4.
59. Raamatupidamise seadus - RT I 2002, 102, 600... RT I, 30.12.2015, 65.
60. Rahvastikuregistri seadus. - RT I 2000, 50, 317 ... RT I, 22.01.2016, 9.
61. Tarbijakaitse seadus. RT I, 31.12.2015, 1... RT I, 11.03.2016, 8.
62. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.03.2016, 2.
63. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO), Inimõiguste ülddeklaratsioon, 10. detsember 1948.
64. Üldmääruse art 7. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). EL Teatajas avaldamata. Tekst arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:et:HTML>.

Kasutatud kohtupraktika:

65. EIKo 16.02.2000, 27798/95, Amann vs Šveits.
66. EIKo 04.12.2008, 30562/04 ja 30566/04, S ja Marper vs Ühendkuningriik.
67. EIKo 16.12.2008, 524/06, Huber vs Saksamaa.
68. EIKo 25.09.2012, 33783/09, Godelli vs. Itaalia.
69. EIK 13.11.2012, 24029/07, M.M. vs Ühendkuningriik.

70. EKo 06.11.2003.a, kohtuasi C-101/01, Rootsi vs Lindqvist.
71. EKo 20.05.2003, kohtuasi C-465/00, Rechnungshof vs Österreichischer Rundfunk ja teised.
72. EKo 15.04.2008, kohtuasi C-268/06, Impact versus Minister for Agriculture and Food ja teised.
73. EKo 24.11.2011, liidetud kohtuasjad C-468/10 ja C-469/10, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEDM) (C-469/10) vs. Administración del Estado.
74. EKo 24.11.2011, kohtuasi C-70/10, Scarlet Extended SA vs Société belge de sauteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM).
75. EKo 22.11.2012, kohtuasi C-119/12, Josef Probst vs mr.nexnet GmbH.
76. EKo 13.05. 2014, kohtuasi C-131/12, Google Spain SL ja Google Inc. vs Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González.
77. EKo 8.04.2014, liidetud kohtuasjad C-293/12 DigitalRights Ireland Ltd vs Minister for Communications, Marine and Natural Resources jateised ja C-594/12 Kärntner Landesregierung ja teised
78. EKo, 05.10.2015, C-361/14, Maximilian Schrems vs Data Protection Commissioner
79. RKHKo 3-3-1-98-06, 17.04.2007.
80. RKHKo 3-3-1-36-10, 16.10.2010.
81. RKHKo 3-3-1-70-11, 12.12. 2011.
82. RKHKo 3-3-1-3-12, 12.07.2012.
83. RKHKo 3-3-1-85-15, 23.03.2016.
84. RKTKo 3-2-1-138-02, 5.12.2002.
85. RKTKo 3-2-1-65-09, 9.06.2009.
86. RKTKo 3-2-1-80-13, 25.09.2013.

87. RKTko 3-2-1-159-14, 18.02.2015
88. RKPJKm 3-4-1-5-08, 26.06.2008.
89. Saksamaa Föderaalse Konstitutsioonikohtu otsus 15.detsembrist 1983, viitenumber: 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83.
90. Ungari konstitutsioonikohtu otsus 15/1991. Arvutivõrgus: http://mkab.hu/admin/data/file/738_15_1991.pdf (01.03.2016).

Muud materjalid:

91. Allen & Overy, The EU General Data Protection Regulation is finally agreed. Changes on European data protection legislation. Available: <http://www.allenoverly.com/SiteCollectionDocuments/Radical%20changes%20to%20European%20data%20protection%20legislation.pdf> (02.04.2016).
92. Andmekaitse Inspektsioon: Facebook ei ole sobiv kanal võlgnikuga suhtlemiseks, september 2011. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/uudiste-arhiiv/facebook-ei-ole-sobiv-kanal-volgnikuga-suhtlemiseks> (23.02.2016).
93. Andmekaitse Inspektsioon: Facebook'i jt suhtluskeskkondade kaudu inimestega kontakti võtmine? Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/facebooki-jt-suhtluskeskkondade-kaudu-inimestega-kontakti-votmine> (25.02.2016).
94. Andmekaitse Inspektsioon: inkassoettevõtete seire kokkuvõte, 2013.aasta. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/inkassoettevotete-seire-kokkuvote> (18.03.2016).
95. Andmekaitse Inspektsioon: inkasso ei tohi võlgniku sugulasi ega tööandjat tülitada. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/meediakajastus/postimees-andmekaitse-inkasso-ei-tohi-volgniku-sugulasi-ega-tooandjat> (22.02.2016).
96. Andmekaitse Inspektsioon: võlgnike andmeid avaldatakse valdavalt seadusi eirates. Arvutivõrgus: <http://majandus24.postimees.ee/1056396/aki-volgnike-andmeid-avaldatakse-valdavalt-seadusi-eirates>. (20.03.2016).
97. Andmekaitseinspektsiooni korraline ettekanne Riigikogu põhiseaduskomisjonile ja õiguskantslerile. Avaliku teabe seaduse ja

- isikuandmete kaitse seaduse täitmisest aastal 2008. Tallinn: 2009.
Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/inspeksioon/aastaettekanded> (28.01.2016).
98. Andmekaitse Inspeksiooni seisukoht: inkasso ei tohi võlgniku sugulasi ega tööandjat tülitada. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/meediakajastus/postimees-andmekaitse-inkasso-ei-tohi-volgniku-sugulasi-ega-tooandjat> (20.02.2016).
99. Andmekaitse Inspeksiooni 2012.a aastaettekanne: järelevamenetluste arv stabiilselt 600 ringis ning rohkelt tuleb karistada rahvastikuregistri väärkasutajaid. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/uudised/pressiteated/aastaettekanne-jarelevamenetluste-arv-stabiilselt-600-ringis-ning-rohkelt> (03.03.2016).
100. Andmekaitse Inspeksioon. Mis on isikuandmed? Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/mis-isikuandmed> (18.03.2016).
101. Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 01/2014 on the application of necessity and proportionality concepts and data protection within the law enforcement, sector. Available: https://drive.google.com/file/d/0B9C_1cZwmReOclZGTTNGbTFnUGM/view?ts=56d58c0b, (24.02.2016).
102. Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 1/2010 on the concepts of "controller" and "processor". Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp169_en.pdf, (15.03.2016).
103. Article 29 data protection workind party. Opinion 03/2013 on purpose limitation.WP 203. 2013, p 9. Available: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinionrecommendation/files/2013/wp203_en.pdf (29.02.2016).
104. Article 29 Data Protecion Working Party. Opinion 15/2011 on the definition of consent. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp187_en.pdf (20.02.2016).
105. Artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm. Arvamus 03/2014 isikuandmetega seotud rikkumistest teatamise kohta. Arvutivõrgus: <http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article->

29/documentation/opinionrecommendation/files/2014/wp213_et.pdf
(20.04.2016).

106. Council of Europe. European Union Agency for Fundamental. Handbook on European Data Protection Law. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2014. Arvutivõrgus: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-handbook-data-protection-law-2nd-ed_en.pdf (04.04.2016).
107. Data protection in European Union. Available: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/guide/guide-ukingdom_en.pdf (09.04.2016).
108. Debt collection service - acting on behalf of hospital - whether data had been "disclosed" for purposes of Data Protection Act - whether debt-collecting agency is entitled to build database of debtors. Available: <https://www.dataprotection.ie/docs/Case-Study-7-99-Debt-Collection-Service/142.htm> (20.04.2016).
109. EL andmekaitse reformi õigusaktid on vastu võetud 14.04.2016. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160407IPR21776/Data-protection-reform-Parliament-approves-new-rules-fit-for-the-digital-era> (22.04.2016).
110. European Commission. Questions and answers - Data protection reform. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6385_en.htm (01.04.2016).
111. Euroopa Komisjon, 25.01.2012, COM (2012) 10 lõplik. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv üksikisikute kaitse kohta seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega kuritegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumise kohta. Arvutivõrgus: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5455-2016-INIT/en/pdf> (01.04.2016).
112. Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Eraelu puutumatus kaitsmine ühendatud maailmas Euroopa isikuandmete kaitse raamistik 21. sajandil /* COM/2012/09 final */. Arvutivõrgus:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:ET:HTML> (30.03.2016).

113. Euroopa Liidu õiguse büroo / Välisministeerium. Euroopa Liidu Kohtuasjade Kokkuvõte, detsember 2014. Arvutivõrgus: <http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/ELK-detsember-2014.pdf> (15.04.2016).
114. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). EL Teatajas avaldamata. Tekst kättesaadav: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf> (29.04.2016).
115. Fair Debt Collection Practices Act (USA). Available: <https://www.ftc.gov/enforcement/rules/rulemaking-regulatory-reform-proceedings/fair-debt-collection-practices-act-text#805> (10.04.2016).
116. Gravitare Financial. The history of debt collection. Available: <http://www.gravitarefinancial.com/2013/08/20/history-debt-collection/> (25.04.2016).
117. Hawthorn, N. 10 things you need to know about the new EU data protection regulation. Available: <http://www.computerworlduk.com/security/10-things-you-need-know-about-new-eu-data-protection-regulation-3610851/> (05.04.2016).
118. In brief – what does the Data Protection Act say about the “conditions for processing”? Available: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/conditions-for-processing/> (15.03.2015).
119. Isikuandmete kaitse seaduse seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://www.aki.ee/et/eraelukaitse/oigusaktid> (15.03.2016).
120. Krediidiinfo AS, arvutivõrgus: <http://www.krediidiinfo.ee/> (15.04.2016).
121. Lindorff Eesti AS: tüüpiline võlgnik on 35-aastane mees. E24. Arvutivõrgus - <http://www.e24.ee/979152/lindorff-tuupiline-volgnik-on-35-aastane-mees/> (23.02.2016).
122. Maapalu. Ü. Äripäeva seminar 11.09.2012 – Kuidas inkassofirmaga efektiivselt koostööd teha, ettekanne.

123. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. E-äri käivitamise õiguslikud nõuded.
124. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi turu-uuring. Kiirraeuturg-analüüs ja ettepanekud. Arvutivõrgus: https://www.mkm.ee/sites/default/files/kiirraeuturg_analyys_ja_ettepanekud.pdf (20.02.2016).
125. Maksehäirete avaldamine. Andmekaitse Inspektsiooni juhend. Arvutivõrgus: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/20151201%20Makse%C3%A4irete_juhis_6ige_301115.pdf (20.04.2016).
126. OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data. Arvutivõrgus: <http://www.oecd.org/internet/ieconomy/oecdguidelinesontheprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm> (08.04.2016).
127. Rohtmets. E. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2013. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1455/Andmesubjekti%20oigused_EK_analuus.pdf, (26.01.2016).
128. The Information Governance Review: Information: To share or not to share? March 2013. Available: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/192572/2900774_InfoGovernance_accv2.pdf, p 9, (28.04.2016).
129. Veebiseminar – Praktilised toimingud võlgade sissenõudmisel ja viiviste arvestamisel. Trainingweb. Arvutivõrgus: <http://www.trainingweb.eu/veebiseminar-praktilised-toimingud-volgade-sissenoudmisel-ja-viiviste-arvestamisel> (20.03.2016).
130. Üksikisik ja inimõigused tänapäeva rahvusvahelise õiguse süsteemis. Arvutivõrgus: http://www.lvrkk.ee/kristiina/rahv.oig/ksikisik_ja_inimigused_tnapaeva_rahvusvahelise_iguse_ssteemis.html (28.04.2016).
131. Ülevaade EL andmekaitse reformist Euroopa Komisjoni veebilehel. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/dataprotection/news/120125_en.htm (02.04.2016).
132. The Council of Europe. A Convention to protect your rights and liberties. Available: <http://human-rightsconvention.org/> (20.03.2016).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anastasia Antonova

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

ISIKUANDMETE KAITSE INKASSOTEENUSE OSUTAJATE POOLT EESTIS,

mille juhendajad on Merili Oja ja Aleksei Kelli,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **02.05.2016.**